

4. 0. 0
145

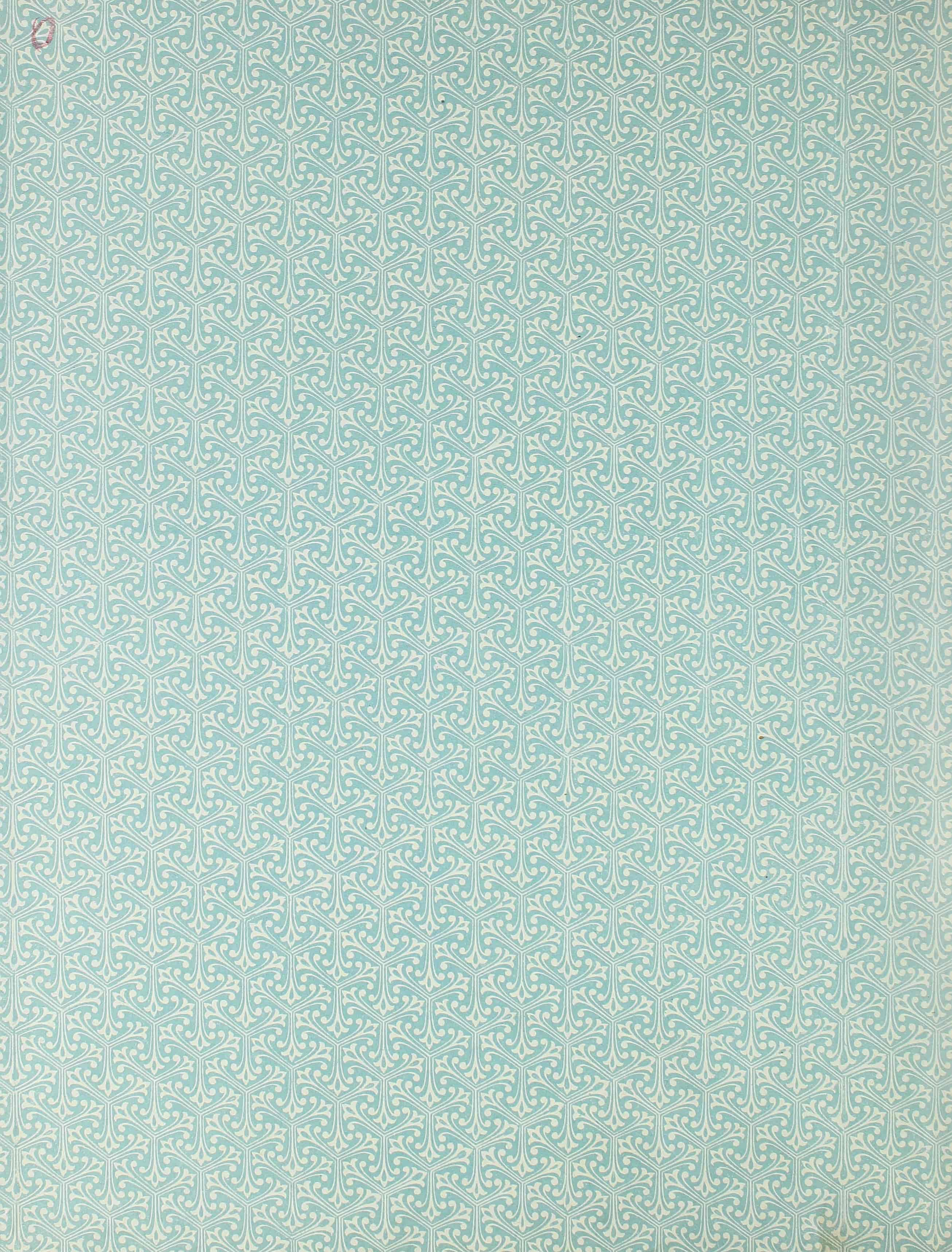
СПОМЕНИЦА

О ПРОСЛАВИ ДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ

ПРОСВЈЕТЕ

== САРАЈЕВО 8.9. СЕПТЕМБРА 1912. ==

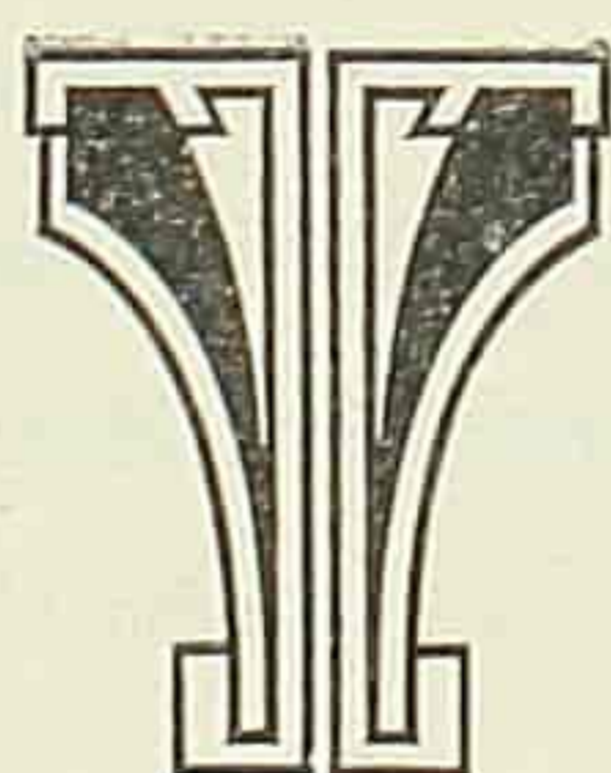

Г.б.б
145

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И Бр. 45257

СПОМЕНИЦА

О ПРОСЛАВИ ДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ
ПРОСВЈЕТЕ.

САРАЈЕВО, 1912.

Издање Просвјете, просвјетног и културног друштва Срба
у Босни и Херцеговини.

ШТАМПАРИЈА „НАРОДА“, САРАЈЕВО.

Свечана сједница Просвјете.

Прослава десетогодишњице Просвјете, која се одржала 8. и 9. септембра о. г. отворена је свечаном сједницом. Ова свечана сједница одржала се је у дворани Друштвенога Дома. Свечана сједница текла је овако:

У дворани Друштвенога Дома у 10 часова прије подне сакупили су се изасланици културних установа из свих крајева Српства, изасланици власти, представници просвјетних и културних установа из Босне и Херцеговине, гости и грађани.

Предсједник Главнога Одбора Просвјете г. Симо Мирковић отворио је прославу десетогодишњице Просвјете овим говором:

ВРЛО ПОШТОВАНИ ЗБОРЕ!

Прилике, у којима се налазио Српски Народ, нијесу му увијек допуштале, да се нормално просвјетно подиже. Српски Народ и данас у многим крајевима, гдје су прилике неповољније, заостао је много иза других просвјећених народа. Познавајући врло добро Српски Народ, да је просвјета, да је култура најјаче оружје, којим се клеше сигурна, добра будућност народа, осјећао је с болом у души овај заостатак у културноме напредовању. Ради тога је марљиво прихватио рад на просвјетноме подизању, чим су се у коме крају прилике побољшале.

И Српски Народ у Босни и Херцеговини настојао је, колико су му кад прилике допуштале, да не остане иза своје браће у другим крајевима, да се просвјетно подигне. Томе су доказ српске школе, томе су доказ многе друге српске културне установе у Босни и Херцеговини, међу којима наша Просвјета, прво заједничко културно и просвјетно друштво свих Срба Босне и Херцеговине, заузима прво мјесто. У овоме нашем раду Српски нас је Народ обилато потпомогао. Зато се и могла — у доста кратком времену — Просвјета развити од малог друштва за потпомагање ђака до просвјетног и културног друштва, које је концентрисало скоро цио наш културни рад око себе. То доказује и ова свечаност десетогодишњице Просвјете. Српски нам Народ из свих крајева без разлике вјере особито данас даје прилику да се освједочимо, коликим симпатијама прати наш рад, колико нам жели напредак. Пажња, љубав, коју је Српски Народ, коју сте ви, господо изасланици, показали према Просвјети, толика је, да ми немамо довољно ријечи, како да вам захвалимо. Срце нам је, браћо, пуно радости, што смо ми Срби Босне и Херцеговине дочекали овај велики дан, што смо дочекали да видимо у главноме граду наше домовине у Сарајеву на окупу изасланике највећих наших културних установа из свих

крајева Српства. Захваљујем вам, господо, на труду и љубави, поздрављам вас најсрдачнијом добродошлицом!

Отварам свечану сједницу Просвјете. Слободан сам предложити почасни одбор ове свечане сједнице. За предсједника предлажем господина Стојана Новаковића, предсједника Српске Краљевске Академије Наука и Умјетности у Београду. (Бурни, дуготрајни усклици: Живио Стојан Новаковић!) За под-предсједнике предлажем господу: др. Гедеона Дунђерског, предсједника Матице Српске у Новоме Саду, господина Саву Урошевића, проректора Српскога Универзитета у Београду. (Одушевљени и дуги поклици: Живили!) За тајнике предлажем: господина др. Стјепу Кнежевића, предсједника Српске Зоре у Дубровнику, господина Милана Чемерикића, професора из Солуна, господина др. Срђена Будисављевића, вођу Соколске Жупе Крајишке из Загреба. (Дуготрајни поклици: Живили!) Молим поштовану господу, да изволе заузети своја мјеста.

Изабрани почасни одбор свечане сједнице заузимље своја мјеста на подијуму пред позорницом. (За ово вријеме сви присутни бурно поздрављају изабране: Живили!)

Пошто је почасни одбор заузео мјесто, завјеса се диже и на позорницу иступа Српско пјевачко друштво „Слога“ и пјева Просвјетину химну. (Ријечи од г. Алексе Шантића, композиција од г. Божидара Јоксимовића, професора музике у Београду). Химна гласи:

Подигнимо зубље свете,
Нек' озаре свод Балкана
Нек' пламења златна лете
Од Тимока до Јадрана.

Омладино, прени, лети,
У те гледа народ цио.
Ти му славе лавор сплети
Он ти вјечан спомен био.

Свуда гдје се магла своди,
Нек' свјетилке живе горе,
Сјај Просвјете нек' нас води
Милом часу српске зоре!

Подигнимо зубље свете,
Нек' озаре свод Балкана,
Нек' пламења златна лете
Од Тимока до Јадрана!

Чим је „Слога“ почела пјевати химну, сви присутни устају и слушају химну стојећи.

Затим предсједник г. Стојан Новаковић даје ријеч г. Шћепану Грђићу, једном од покретача Просвјете.

Г. Шћепан Грђић: Господине предсједниче, господо делегати, браћо и сестре! Кад сам прије десет година у тадањој скромној сали друштва „Слоге“ испред својих другова позвао Србе у Сарајеву да уписивањем у „Просвјету“ учине могућим оснивање друштва, и да га озбиљним радом подигну на висину достојну Српскога Народа, нијесам се могао надати, да ће ми у дио пасти овако ријетка част, да послије десет година дана, на овом мјесту толико великом, а опет уском за све оне, који су дошли да ову прославу Просвјете увеличају, проговорим овако одличном збору изасланика просвјетно културних друштава Српског и Хрватског Народа. (Живили!)

Сјеме које је тада бачено, пало је на плодно земљиште. Срби у Босни и Херцеговини који су вазда високо цијенили Просвјету и никада нијесу жалили жртава, кад се радило о подизању Српскога Народа на просвјетном и културном пољу и том су се приликом одазвали; свим срцем и свом снагом

пригрлили су друштво Просвјету, те су је подигли на висину да је морала бити запажена и од Срба изван границе наше уже домовине. Мало је друштава, која су са толико симпатије и љубави поздрављена од цијелог Српског Народа, и чији се рад толико цијени као што рад нашег друштва Просвјете. Овај данашњи одлични састанак најбољи је доказ тому. Из свих крајева похиташе Срби, да увеличају ову нашу прославу, и дођоше нам не само добри и отмјени, него најбољи од најбољих, од најотмјенијих најотмјенији.

Из Краљевине Србије гдје је једном дијелу Српскога Народа пошло за руком да исполинским напорима и трудом из крви васкрсну нову српску државу и да на чврстим и широким темељима национализма оснује српску цивилизацију и културу, српску просвјету и науку највеће, просвјетно и културно тијело Српска Краљевска Академија Наука и Умјетности шаље нам свога предсједника, ветерана српске науке, који својом спремом и знањем и својим педесетогодишњим радом чини част Српскоме Народу, а чинио би и сваком најкултурнијем европском народу, шаље нам господина Стојана Новаковића, кога имам част поздравити (Бурно: Живио!).

Из српског Војводства, које је дуље времена било једино огњиште српске просвјете, културе и науке, одакле је српска просвјета ишла и у друге крајеве Српства, најстарије српско, просвјетно и културно друштво Матица Српска шаље нам свога предсједника госп. др. Гедеона Дунђерског и тајника госп. др. Тихомира Остојића, које имам част поздравити (Живили!).

Огњиште наука, на коме се садашњи српски пасови уче да оружани силом знања послуже Српском Народу, Универзитет у Београду шаље нам госп. Павла Поповића, професора универзитета. (Живио!).

Главни Просвјетни Савјет, одакле се тако мудро одређују правци српскога образовања у Краљевини Србији, шаље нам свога предсједника господина Саву Урошевића, проректора универзитета. (Живио!).

Из негдашње територијем мале, али слободом и српским осјећањем велике дубровачке републике, садањег града Дубровника Матица Српска шаље нам свога предсједника господина Николу Бабића. (Живио!).

Општина града Београда, која ни једне прилике не пропушта а да не покаже особиту пажњу према Србима из Босне и Херцеговине, и овом нам приликом шаље одлично одасланство, у коме се налази госп. предсједник општине Љуба Давидовић и чланови одбора: господа Душан Ђокић, Стеван Којић, Ђока Димитријевић и Драгутин Караулић. (Живили!).

Српска Књижевна Задруга, која са толико успјеха шири лијепу књигу у Српском Народу, шаље нам госп. др. Јована Скерлића, професора универзитета. (Живио!).

Друштво за чување народнога здравља у Београду, које је постало тако популарно у нас управо преко Просвјете, која по Босни и Херцеговини шири онај лијепи лист тога друштва: „Здравље“ са његовим популарним, а ипак према резултатима савремене медицинске науке изложеним правилима о чувању народног здравља, и овом приликом сјетило се Просвјете поклоном од 5000 примјерака књиге „Туберкулоза“, у којој су популарно изложена правила о чувању од ове опасне болести. То друштво нам шаље господина др. Живана Жива-

новића државног савјетника и господина др. Радивоја Вукадиновића, и др. Војислава Кујунџића. (Живили!).

Културна Лига, која је у кратком времену постигла на културно-просвјетном пољу велике успјехе шаље нам госп. др. Чеду Митровића и др. Веселина Чајкановића, професоре универзитета. (Живили!).

Професорско друштво у Београду, које има јак утјецај на наставу у средњим школама у Србији шаље госп. Миливоја Симића, професора. (Живило!).

Посестрима Просвјете „Српска Зора“ у Дубровнику, која има исти задатак као наша Просвјета шаље нам г. др. Стјепу Кнежевића, предсједника и Мићу Милишића и Саву Омчикуса чланове одбора. (Живили!).

Наша браћа из Старе Србије и Маћедоније, одакле нам у посљедње доба долазе немили гласи о прогонима Срба, одакле се чује плач нејаке дјеце и уздисаји потиштених, који вапију за брзу помоћ, ипак нас ни у својој невољи нијесу заборавили, него су се сјетили Просвјете. Друштво Просвјета из Скопља по циљу и имену једнако нашем друштву шаље нам изасланика г. Милана Чемерикића, професора (Бурно: Живило!).

Свештеничко Удружење из Београда, које будно прати прилике Српскога Народа и изван Србије и умно у склад доводи интересе Православне Српске Цркве са интересима Српскога Народа, шаље нам свога предсједника г. проту Перу Милојевића и тајника г. Гаврила Милошевића. (Живили!).

Учитељско Удружење из Београда, шаље нам г. Михаила Стевановића и Ђорђу Којића, учитеља. (Живили!).

И друштва српских госпођа сматрали су за дужност да ову нашу прославу увеличају својим изасланствима. Дошле су изасланице свих женских друштава из Београда.

Женско Друштво у Београду послало је гђу. Даницу Чакловић. Друштво Књегине Љубице гђу. Наталију М. Смиљанић, Коло Српских Сестара гђицу. Мицу Ковачевић а Српски Народни Женски Савез госпођу Јелену Н. Марковић. (Живиле!).

Браћа Хрвати шаљу нам из братског Загреба испред Друштва Хрватских Књижевника госп. Људевита Дворниковића. (Живило!).

Српско пјевачко друштво „Слога“ у Дубровнику шаље нам господу Димитрија Бубала и Саву Миљеновића. (Живили!).

Дубровачко Раденичко Друштво шаље предсједника г. Ивана Шуберта и г. Бељића тајника. (Живили!).

Бачко Друштво „Зора“ у Паризу шаље нам г. Божицара Пурића. (Живило!).

Савез Српских Соколских друштава „Душан Силни“ послао нам је г. Воју Живановића из Србије. Сматрам за част да браћу Соколе, који су узели на се задаћу, да челиче мишице и да шире демократизам у Српском Народу поздравим са: Здраво!. (Живили!).

Друштво „Трезвеност“, која с толико успјеха шире идеју наших Побратимстава у Краљевини Србији, послало нам је свога изасланика г. Ђорђу Стајића из Београда. (Живило!).

Част ми је поздравити г. Сретена Ивановића, изасланика пјевачког друштва „Караџић“ из Лознице. (Живило!).

Сматрам за дужност да поздравим изасланика наше власти г. замјеника поглавараземље, господу шефове одјељења и осталих надлештававласти. (Живили!).

Браћа наша, која у својим друштвима раде у истом правцу као и ми у Простјети увеличали су ову прославу својим изасланствима.

Наше друштво Гајрет које има исту задаћу као и Просвјета сматрало је за потребно да пошаље предсједника свог Ибрахим еф. Сарифа, кога имам част да поздравим. (Живио!).

Друштво браће Хрвата Напредак, које има исту задаћу као и Просвјета, шаље свога предсједника госп. Антуна Тандарића. (Живио!).

Беневоленција, јеврејско потпорно друштво шаље нам свога предсједника г. Јешуу М. Салома.

Господо изасланици српских културних и просвјетних друштава из Босне и Херцеговине! Захваљујемо вам што дођосте и вашом посјетом увеличате ову нашу заједничку прославу! Не замјерите ми, што не могу да Вас све редом споменем, има вас толико, да сте пуну ову кућу испунили, има вас као кедара на Ливану.

Поштовани зборе! Велика част која је учињена овом приликом Просвјети, учињена је цијелом Српском Народу из Босне и Херцеговине.

Нема готово начина, како ћемо се достојно захвалити на овој великој пажњи. Једини ми се ипак згодан начин чини, да се овдје завјеримо да ћемо још већом вољом и срцем пригрлити ово наше културно и просвјетно друштво, да ћемо учинити да оно свој задатак потпуно испуни и да створи покољење, које ће са више снаге радити на остварењу идеала свих Срба.

Испред Срба Босне и Херцеговине сматрам за особиту дужност, да још једном свима, који су радили да увеличају ову прославу изразим нашу дубоку захвалност. (Живио!).

Затијем је први поздравио Просвјету предсједник г. Стојан Новаковић овим говором:

Госпође и господо! Ја нијесам обдарен гласом као господин предговорник, него ћу говорити како могу и молим нешто мало пажње, а мислим да неће бити дуго. Прва моја ријеч ће бити честитање свима онима, који су дошли на идеју да у Босни и Херцеговини оснују друштво Просвјету. Никада срећнијега ни кориснијега корака, ни дубљих посљедица идеје није било. Они, који су то почели, развили, заслужују највећу захвалност не само Срба из Босне и Херцеговине, него свих Срба гдје год их има.

Господо моја, данас је вријеме просвјете. У свијету се без просвјете ни корака даље не може учинити. Данас је вријеме просвјете, општег демократизма, без изузетка. Није данас вријеме средњега вијека, када су просвјету гајили само свештеници и повлашћена властела или како овдје кажу спахије. Данас је просвјета општа, приступна свакоме без разлике. Нико не смије бити од ње изузет. Демократизам просвјете је пут којим се иде животу. Просвјета је оружје којим се од сваке напасти може најбоље бранити.

Два су главна предмета која припадају Просвјети и које она врши. Та два главна предмета јесу: умножавање интелигенције у народу и по том ширење опште просвјете. Та два задатка друштво „Просвјета“ је вршила према средствима која му је народ пружио. Друштву се мора одати признање да је свој задатак разумјело и извршило онако и онолико, колико се могло.

Најпослије без опште просвјете, шта може користити једнакост пред властима? Они, који ништа не знају, никаквих права постићи не могу; а који имају права, могу им бити од користи само ако их умију употребити онда када треба.

Исто тако је и са љубављу к народу. Како се друкчије може народ љубити, него ли отварајући му очи да слијеп не остане?

Без просвјете не може се ништа у вријеме свјетлости и слободе, која је аксиом вијека. За просвјетом ваља ићи, њу треба ширити. Она ће нам једина донијети дан који ће пуно задовољити жеље срца нашега. Љубити народ можемо само ширећи просвјету. Без ширења просвјете не можемо постојати.

Српски Народ је оставио за собом и створио потомцима своју историју, која није без поноситих свијетлих имена. Сваки народ има пред собом какав год задатак, а поглавито, суштаствено је свакоме да не изостане пред другим народима; да одржи своја стара мјеста и да стиче нова према временима и генерацијама. Помислимо, може ли ко год извршити овај задатак са Србима ако не шири просвјету, ако се не служи средствима, којима се у других образованих народа овај вијек служи!

Тога ради ја, господо, опет понављам да ваља честитати онима који су дошли на ову идеју и да им треба захвалити, да треба да се трудови њихови устоструче, да се не остане на оном што је до сада учињено, да се ни тренута не помисли, ако је десетогодишњица прослављења, да се можда удовољило нашим жељама. Не. Жеље наше су далеко, тежње наше много даље. Треба да силе наше напрегнемо да би успјех удесеторостручили и устостручили. У то име: Живјела Просвјета.

Свечана је сједница даље текла овако:

Предсједник Г. Стојан Новаковић: Има ријеч предсједник Матице Српске Г. Др. Гедеон Дунђерски.

Г. Др. Гедеон Дунђерски: Долазимо од Срба који станују на Дунаву, Тиси, Драви и Сави под круном св. Стевана, да донесемо топли, срдачан поздрав Србима на Босни и Неретви. Долазимо као изасланици најстаријег српског просветног удружења Матице Српске, да изјавимо своје искрене симпатије њеној најмлађој посестрими Просвјети. Кад је Матица Српска основана 1826. године, онда је ова земља стењала у тешким оковима мрака. Радујемо се, што су се од то доба прилике измениле на боље. Дакле Ваш напредак и развитак зависи највише од Вас самих, од Вашег усталаштва, енергије и љубави према српским и човечанским идеалима. Просвјета је за ово кратко време од десет година показала шта може народ који је свестан, који хоће да живи, који хоће да стоји у реду културних нација. Сви Срби где их је са симпатијом ће пратити и даљи културни рад босанско-херцеговачких Срба, окупљених око Просвјете. Матица Српска Вам изјављује преко нас своја сестринска осећања, поручује Вам: само напред и кличе: живели и вазда напредовали.

Уједно ми је част поздравити прославу Просвјете и у име Српског Народног Позоришта.

Предсједник Г. Стојан Новаковић: Има ријеч Г. Папле Поповић, професор универзитета из Београда.

Г. Павле Поповић: Са стране српског универзитета доносим најтоплије поздраве Просвјети. Универзитет сматра, да је посао Просвјетин на културном подизању и унапређивању народном један део посла његова, зато се радује сваком успеху Просвјете као свом властитом. У то име, Универзитет поздравља Просвјету! (Живно).

Предсједник Г. Стојан Новаковић: Има ријеч Г. Сава Урошевић, предсједник Главног Просвјетног Савјета.

Г. Сава Урошевић: Почаствован речи, част ми је на исту одговорити: Као представник Главног Просветног Савета у Београду могу уверити председништво Просвјете, да чланови Савета, који с осталим надлежним органима воде стално бригу о напретку школе и просвете у Србији, у исти мах живо прате просветни и васколики културни напредак у целој Српству. Рад друштва Просвјете њих нарочито интересује, јер знају, да квалитет и квантитет тога рада, као и целокупни напредак друштва Просвјете, представљају мерило о животној моћи српскога народа у Босни и Херцеговини. С тога ће члановима Главног Просвјетног Савета бити врло пријатно да по повратку моме у Београд, чују, да је Просвјета достојно и достојанствено прославила десетогодишњицу свога, заиста, плоднога рада, и да је спремна дати у наредним деценијама још више маха својим напорима: на културним друштвима и установама у Српству. Таквим радом пак, Просвјета ће са своје стране силно допринети, да се у недалекој будућности оствари наш садашњи идеал: Културно јединство Српскога Народа.

Предсједник Г. Стојан Новаковић: Има ријеч Г. Никола Бабић, предсједник Матице Српске у Дубровнику.

Г. Никола Бабић: Као представник наше најмлађе културне Матице Српске у Дубровнику, најсрдачније поздрављам браћу Србе из Босне и Херцеговине желећи им најбољи успјех у њихову племенитом потхвату. Живјела Просвјета! (Живно).

Предсједник Г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Љубо Давидовић, предсједник Српске Општине Београдске.

Г. Љуба Давидовић: Господо, драга браћо и сестре. Дошли смо с обала тихога Дунава на обалу ваше несташне Миљацке, да вам донесемо поздрав од нашега белог града вашем шехер Сарајеву. Дошли смо да донесемо поздрав пун искрене топлине, срдачне братске љубави. Дошли смо да се радујемо вашој радости, дошли смо да са вама прославимо десетогодишњицу ваше Просвјете, која је ваша прека потреба, а наша топла симпатија. Дошли смо да кажемо хвала онима, који су радили на развоју Просвјете. Дошли смо да одамо признање свима, који су стражарили. Хвала вам у име мене, хвала вам у име другова, који су овде и који су тамо остали. Хвала вам на срдачном дочеку. Хвала вам господо, хвала браћо рођена! (Живно).

Предсједник Г. Стојан Новаковић: Има ријеч Г. Др. Јован Скерлић, професор универзитета, изасланик Српске Књижевне Задруге.

Г. Др. Јован Скерлић: Госпође и Господо! Српска Књижевна Задруга која је ове године прославила двадесетогодишњицу свога опстанка и рада, сматрала је за особито драгу дужност да поздравља десетогодишњицу Просвјете. Мени је пала у део велика част да је на овом значајном дану заступам. Ова

прослава није само светао тренутак за Босну и Херцеговину него и велики тренутак у културној историји Српскога Народа. Било је време када се цео духовни живот српскога народа кретао у уском кругу карловачке Митрополије, данас се он проширио на цео српски народ, а ова велика прослава најбољи је доказ за то. У оваким часовима и они духови који су склони песимизму морају да се загреју надом у бољу будућност нашега народа. И приликом данашње прославе, када се не прослављају само речи него плодна и трајна дела, ја имам да кажем само једну реч, која садржи сву нашу веру и наду: **Напред!** (Живео).

Предсједник Г. Стојан Новаковић: Има ријеч Г. Живан Живановић.

Г. Живан Живановић: Друштву за чување народног здравља у Београду, у Србији особита је дужност, да преко нас тројице својих изасланика (г. г. Живан Живановић, државни савјетник, Др. Рад. Вукадиновић и Др. Вој. Кујунџић), чланова главне управе, буде заступљено на данашњој прослави одличног Босанског Херцеговачког народног удружења Просвјете.

Ту своју дужност наше Друштво за чување народног здравља у толико радије испуњава, што оно има исти задатак као и Просвјета; задатак народног просвјећивања, облагорођења душе и тела.

Не само то, већ Друштво за чување народног здравља има у Просвјети и свога великог пријатеља, помагача, те се тако утицај друштва — преко његовог листа „Здравља“, које Просвјета прима у великом броју — осећа и у овим крајевима, чега се наше друштво са захвалношћу сећа. И као израз те захвалности, ставило је Друштво за чување народног здравља овом свечаном приликом, као свој прилог на расположење Просвјети 5.000 примјерака свог најновијег издања, књиге, која говори о томе, како се предохрањава од несрећне болести туберкулозе (јектике) и у будуће ће његови чланови чинити све што се може, да и свој и Просвјетин задатак помогну и увећају.

А задатак је просвјећивања народног велики, вечан. То знају сви они, који су ту свету дужност на се примили да је врше. Таман један нараштај осети благодати Просвјете и стане на умну и телесну снагу, стиже други па трећи и тако редом, док траје света и народа; а народи трају вечно и биће увек јачи, злу отпорнији, који су просвећени.

У томе је и велики задатак Просвјете. Отуда потиче и љубав, која јој се са свих страна указује и вера и њен потпун успех за срећу народа у Босни и Херцеговини.

Да ту љубав и ту веру своју за срећу српскога народа у Босни и Херцеговини посведочимо, и да изразимо своја срдачна честитања на свему што се за минулих десет година постигло, дошли смо и ми као преставници „Друштва за чување народног здравља“.

Али господо предводници Просвјете, и сва окупљена браћо, што у духовноме јединству, и Ви, и ми, и сви Срби, стојимо под светим окриљем народнога просветитеља Светитеља Саве знајте, да ма какве речи ми данас овде рекли, ипак оне нису довољне да изразе сву љубав нашу за вас, драга браћо наша, сву величину жеља за вашу народну срећу и народни напредак, који је тако видан у свему што смо овде имали прилике да видимо

и да познамо — а у првом реду у вашој лепој Просвјети. Ваша срећа и наша је, ваш напредак у Просвјети тековина је и свеколиког народа нашег.

Нека би народни просветни рад био срећан вазда, како би и деца наше деце имала прилике, да се у будућности окупљају око овога просветног знамења као и ми данас, са истим осећањем, и ако Бог хоће, са још више среће, и заједничке радости, коју изазива право народно братство и права српска Просвјета. (Живио).

Предсједник Г. Стојан Новаковић: Има ријеч Г. Др. Чедо Митровић, изасланик Културне Лиге.

Г. Чедо Митровић: Господине Председниче. Мој колега госп. Др. Веселин Чајкановић и ја, доносимо поздрав Просвјети од њезине посестрима у Србији Културне Лиге. Радећи на културном унапређењу и моралном препорођењу народном, Културна Лига се састала на истом пољу рада са Просвјетом. Честитајући данашњу прославу десетогодишњег плодног и корисног рада Просвјете ми у име Културне Лиге желимо: да састанак њихових представника буде крунисан културним јединством целог Српског Народа.

У то име молим Вас Г. Председниче, да овога свечаног тренутка изволите примити новчани добротворни прилог Културне Лиге за Просвјету. (Живио).

Предсједник Г. Стојан Новаковић: Има ријеч Г. Миливој Симић, предсједник Професорског Друштва из Београда.

Г. Миливој Симић: Госпође и Господо, Професорско Друштво Краљевине Србије пратило је са највећом пажњом рад српског културног друштва Просвјете.

Сјајни резултати, које је Просвјета показала на свима пољима свога обилнога рада, испуњавали су и данас испуњују радошћу све чланове Професорског Друштва.

Мени је пала у део част, да данас, приликом прославе десетогодишњице у име Професорског Друштва, члановима друштва Просвјете испоручим топло и братско поздравље, да их уверим о симпатијама и љубави, коју гојимо према њима и да изразим жељу за трајно успешан рад друштва Просвјете на корист и срећу свију нас. (Живио).

Предсједник Г. Стојан Новаковић: Има ријеч Г. Др. Стјепо Кнежевић, предсједник Српске Зоре у Дубровнику.

Г. Стјепо Кнежевић: Част ми је, као предсједнику просвјетног и привредног друштва „Српска Зора“, да захвалим на позиву „Просвјете“ и да поздравим људе, који су се око ње сакупили да раде за напредак свог народа. А част ми је у исто доба да вас поздравим и у име, свих присутних представника српског пјевачког друштва „Слога“ у Дубровнику, савеза српских земљорадничких задруга на Приморју и „Душана Силног“ у Дубровнику и Дубровачког Радничког Друштва.

Ми смо, Господо, дошли са Приморја, да будемо очевидци и свједоци величанственог успјеха вашег десетогодишњег пожртвованог рада на просвјетном пољу.

Дивили смо вам се онда, када сте пушком у руци сртали у борбу да своје народу окове скидате, па ево вам се дивимо и данас, када на други

начин, другим средствима настојите да свој народ подигнете, да његову егзистенцију очувате.

Доносећи Вам топли поздрав са топлотом Приморја, желимо да Просвјета буде огњиште, око кога ће се сакупљати сви Срби Босне и Херцеговине, да буде олтар на који ће сви прави синови ове земље жртве приносити; да буде на углед свима Србима цијеле наше српске отаџбине. (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Милан Чемериќић, професор из Солуна, изасланик Просвјете Срба у Скопљу.

Г. Милан Чемериќић: Учињена ми је част да на данашњој прослави Просвјете, друштва Срба у Босни и Херцеговини, представљам Просвјету Срба у Старој Србији и Мађедонији.

Име и ваше и наше установе је једно. Усвајањем једнога имена ми Срби у Старој Србији и Мађедонији хтјели смо да изразимо и у видљивом облику једнакост тежња у погледу на високе културне задатке у нашем народу. Сличне, ако не исте друштвене и друге околности упутиле су нас да се угледамо на своју браћу из Босне и Херцеговине, и да у правцу који су они изабрали, отпочнемо и ми племенити рад на народном просвјећивању и на препорођају његовом.

Најмлађа и најмања културна установа српска, каква је наша Просвјета, учествује у општој радости што је њен узор Просвјета у Босни и Херцеговини, послје десетогодишњег напорног, плодног и благородног дјеловања, постигла оволике сјајне успјехе, којима се с правом поноси. Наша Просвјета идући за опћим идеалима свих Срба, обећава да ће се у том раду угледати на рад Ваше Просвјете, и убјеђена је, да ће се на тај начин најдостојније одужити српском народу у тешким културним дужностима, које је на себе примила.

Да живи Просвјета! Да живи Српски Народ у Босни и Херцеговини! (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Перо Милојевић, предсједник Свештеничког Удружења из Београда.

Г. Перо Милојевић: Браћо и сестре! Дошао сам овамо са изасланицима удруженог Свештенства Краљевине Србије, да вам у име његово честитам десетогодишње славље плоднога рада друштва Просвјете, која с успехом проноси лучу духовне светлости у овим крајевима српским и да пред овим уваженим скупом изразим српског свештенства из Краљевине жељу, да Просвјета и од сада, као и до сада буде кула светиља у овом српском свету, са које ће се траци културе и просвете расипати дуж читаве српске отаџбине, а поглавито дуж целе Босне и Херцеговине и осветљавати путе Српству, који ће га водити ка остварењу његових светих и узвишених народних идеала. Живела Просвјета! (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Михаило Стевановић, предсједник Учитељског удружења у Београду.

Г. Михаило Стевановић: Господо, Браћо! У Краљевини Србији постоји „Учитељско Удружење“ већ тридесет година. Поред својих властитих сталешких интереса, ставило је оно себи у дужност подизање и ширење просвете у народу, колико су силе допуштале. У том погледу „Просвјета“ и „Учитељско Удружење“ имају једнак задатак, ако не у свему народу а оно

бар у једном делу нашега народа. У име „Учитељског Удружења“ заједно с мојим другом г. Ђорђом Којићем, као изасланици долазимо да Вам изручимо топле поздраве учитељства из Краљевине Србије, желећи да својим радом остварите наде, које полаже у вас српски народ. Живила Просвјета! (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч изасланица Београдског Женског Друштва г. Даница Чакловић.

Г. Даница Чакловић: Београдско Женско Друштво удостојило ме почасту, да славном управном одбору Просвјете честитам у његово име ово ретко, лепо славље. Женско друштво пратило је са радошћу и поносом као и цело Српство културан и свестран рад Просвјете, уживајући у његовом сјајном успеху, и гајећи једину жељу да даљи узвишени рад Просвјете уроди још лепшим плодом на славу и дику васколиког Српства. У исто доба благодарим управи на топлом братском дочеку и кличем: Слава јој! (Живила).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч госпођа Наталија М. Смиљанић, изасланица Одбора Госпођа Књегиње Љубице.

Г. Наталија М. Смиљанић: Одбор госпођа Књегиње Љубице који имам част представљати шаље Вам топал сестрински поздрав и уверава Вас о својим најдубљим симпатијама. У име одбора ја Вам честитам ову прославу желећи Вам у будуће најбољи успех у тешком послу око просвећивања и препорођаја народног. Продужите Ваш рад с надом у Бога, у уверењу да нисте сами. Живили. (Живила!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Мица Ковачевић, предсједница Кола Српских Сестара:

Г. Милица Ковачевић: Као преставница Кола Српских Сестара које увек тежи добру свога народа, поздрављам данашњу свечаност Просвјете. Просвјети желим и у будуће успешан рад. (Живила!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч изасланица Српског Народног Женског Савеза г. Јелена Н. Марковић.

Г. Јелена Н. Марковић: Као изасланица Српског Народног Женског Савеза искрено захваљујем Главном Одбору „Просвјете“ на лепом и срдачном дочеку и поздраву, а у исто време молим Вас, да ми допустите, да Вам у име Српског Народног Женског Савеза и у име свих хуманих, културних и патриотских женских друштава испоручим српско, сестринско поздравље, да Вам поводом данашње значајне свечаности, испоручим искрена и срдачна честитања и најлепше жеље за Ваш племенити, узвишени и корисни рад на пољу просвете и културе. Живели врли и неуморни трудбеници „Просвјете“. (Живила!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: г. Људевит Дворниковић, изасланик Друштва Хрватских Књижевника из Загреба.

Г. Људевит Дворниковић: Високославно предсједништво, велеугледни зборе!

Част ми је испред Друштва Хрватских Књижевника у Загребу изручити најтоплије поздравље овој Вашој братској слави. Друштво Хрватских Књижевника има тешких разлога, да се придружи овој свечаности, јер се циљеви Вашег друштва додирују и коначно на једној тачци састају са његовим. Ти су циљеви просвјета двају братских племена.

Хрватска је књижевност од свога постанка била поље, на којем се је најјаче документирала тежња културног уједињења и крвног сродства хрватског и српског племена; на пољу хрватске књижевности јављали су се већ у давна времена и српски књижевници. Друштво Хрватских Књижевника има такођер у свом програму изразиту тачку, у којој тежи за тим, да окупи на књижевном пољу хрватске и српске књижевнике и тиме утре путеве уједињењу обају племена. Томе настојању излази Просвјета у сусрет, јер радећи око узгоја образованог подмлатка, подаје гаранције за успјешан рад око народног јединства братских племена Хрвата и Срба. У то име помоз Бог! (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Божић Пурић, изасланик „Зора“ друштва академских грађана из Париза, а уједно изасланик свих студената из Србије.

У име омладине која се школује у Београду и на страни поздрављам интелигенцију ових земаља, Просвјетине изасланике целе Босне и Херцеговине; од стране оних који ће сјутра да воде наш народ поздрављам оне који га данас воде и захваљујем им. Имамо исти идеал, исти неостварени сан, а надам се да ће нам се ускоро дати прилика да и методе сасвим изједначимо. „Просвјета“ је наш народни понос, и ми би хтели да она буде мозак, који ће сутра покретати и водити челичне и бесомучне мишице нашег намученог народа. И у томе послу ми вам желимо памет Душанову, срце Обилићево и снагу Краљевића Марка. (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Ђорђе Стајић, изасланик, секретар „Трезвености“ из Београда.

Г. Ђорђе Стајић: Осјећајима трезвог патриотизма прожете раденике Просвјете, матице свију културних удружења у Босни и Херцеговини, част ми је поздравити и честитати приликом десетогодишњег трудног рада у име друштва „Трезвености“ и његова одјељења Савеза Трезвене Младежи Краљевине Србије.

Пратећи у првome реду, рад Побратима на сузбијању алкохолизма, тог нашег унутарњег непријатеља, Управа Трезвености је могла констатовати са задовољством да Просвјета помаже племените намере Побратима и ради заједнички. Она очекује такођер од Просвјетиних носилаца нове културе да ће ускоро усвојити у свему гледиште Трезвености и Побратимства, да је борба за народна просвећивања, народне идеале и духовно јединство условљена на првом месту борбом против употребе алкохолних пића. Живили Просвјетини трудбеници. (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Воја Живановић, предсједник Савеза Српских Сокола у Краљевини Србији.

Г. Воја Живановић: Браћо и сестре! У име савеза соколских друштава Душан Силни из Краљевине Србије као и у име Српских Сокола из осталих српских покрајина честитам данашње славље Просвјети и преко ње и изасланицима осталих културних друштава из Босне и Херцеговине. Поздрављам и цели Српски Народ Босне и Херцеговине свих трију вера. Нарочито поздрављам српске Босанско-Херцеговачке Соколе, који су узели задаћу да развију и оснаже тело и срце наше омладине, а чиме ће дати довољно јак и чврст подмладак и за рад на културном пољу, јер ће само у здравом телу бити и

здрав дух. У то име поздрављам данашњу свечаност а трудбеницима Просвјете желим, да и даље устрају у свом раду држећи се нашег заједничког гесла: Устај, Живи, Бори се, Не клони! (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Сретен Ивановић, изасланик пјевачког пружтва „Караџића“ из Лознице у Србији.

Г. Сретен Ивановић: Имам част као изасланик друштва „Караџића“ да изрекнем најтоплије поздраве Српском Народу широм Босне и Херцеговине Живила Просвјета! (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч предсједник друштва „Гајрета“ Ибрахим ефендија Сарић. (Живио!).

Ибрахим ефендија Сарић: Као предсједник „Гајрета“ најљепше се захваљујем на ријечима, којима је поздрављен „Гајрет“ од стране братског друштва Просвјете на овој великој народној свечаности. Желим да Просвјета у будућности развије пуно јаче и снажније свој рад и своју мисао.

Развој и напредак Просвјете значи исто што рад и развој „Гајрета“, јер су то двије наше установе са истим циљем и задатком, које су поникле из наших заједничких културних потреба.

Видећи у снази Просвјете снагу и јачање читаве наше заједнице и остварење заједничког идеала да се културно ујединимо, довикујем: да живи Просвјета! (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Антун Тандарић, предсједник Хрватског Друшта „Напредак“.

Г. Антун Тандарић: Као предсједник и представник хрватског потпорног друштва „Напредак“, које му је истовјетна задаћа као и Просвјети, у колико „Напредак“ ради на културном и просвјетном подизању хрватског народа у Босни и Херцеговини, поздрављам испред средишне Управе „Напретка“ све заслужне поборнике Просвјете и честитам од срца братском српском народу на овој великој слави Просвјетине десетогодишњице са жељом, да Просвјета дочека у будућности и још сјајније славље, јер сам увјерен, ако будемо сви без разлике вјероисповијести радили на културном и просвјетном подизању нашега народа у Босни и Херцеговини, да ћемо једном доживјети још пуно свечанију и љепшу славу, заједнички нам народни дан. (Живио!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч предсједник друштва „Беневоленције“ г. Јешуа Д. Салом.

Предсједник Просвјете г. Симо Мирковић: Г. Јешуа Д. Салом извинио сеје, да није могао доћи ради Дугог дана и суботе. Писмено је послао најтоплије поздраве Просвјети.

Предсједник г. Стојан Новаковић: Госпође и господо! Исцрпили смо пету тачку програма. Сада долази на ред шеста тачка: Читање поздрава са стране. Пошто је дошло поздрава са стране на стотине, пошто ће се сви ови поздравни послуже штампати, и пошто је вријеме кратко а има се још и другога посла, мислим да ћемо морати прећи на слиједећу тачку програма: Откривање спомен плоча Просвјетиних великих добротвора. Ове спомен плоче налазе се у Просвјетином Дому те морамо ићи.

Закључујем свечану сједницу Просвјете и захваљујем поштованом збору на пажњи и оданости, коју је овдје показао.

Свечана сједница Просвјете закључена је у 11 сати и 20 минути прије подне. (Бурно: Живео Стојан Новаковић!).

Сарајево 8. септембра 1912.

Др. Геоден Дунђерски,
Сава Урошевић,
подпредседници.

Стојан Новаковић,
председник.

Др. Стјепо Кнежевић,
Др. Срђен Будисављевић,
Милан Чемерић,
тајници.

Конференције изасланика културних установа.

Поред свечане сједнице Просвјете најважнији дио свечаности десетогодишњице Просвјете биле су свакако конференције изасланика културних установа. Конференције су одржане у просторијама Великог Управног и Просвјетног Савјета. Овдје доносимо стенографске записнике тих конференција.

Прва конференција 8./IX. 1912.

Предсједник г. Стојан Новаковић отвара конференцију у 3 часа и 20 минута по подне: др. Владимир Ђоровић има да одржи предавање: О народном просвјећивању, дајем ријеч г. Ђоровићу.

Г. др. Владимир Ђоровић: (чита) Спремајући се за прославу десетогодишњице „Просвјета“ је желила, да тој светковини да значај виши и замашнији од обичних прослава у примљеној традицији и да тај дан обиљежи трајније једним успјехом више у извршавању овог обимног задатка. Схватајући широко своју праву дужност наше се друштво одмах од почетка почело да развија на ширем терену желећи, да не остане у дјелокругу једног потпорног друштва, него да обухвати сав културни рад у овим земљама. „Просвјета“ је, осим издржавања ђака на средњим школама, помагала с почетка и српске школе, па послје добротворне Задруге Српкиња и њихове ђачке трпезе, почела је да организује алфаветске течајеве и створила српску централну библиотеку у Сарајеву. У њој су нашли јаке потпоре и соколски и побратимски покрет; „Просвјета“ је створила „Привреду“ и организовала Савез Српских Земљорадничких Задруга. Данас, кад су се та друштва издвојила из ње и почела да се сама развијају, „Просвјета“ остаје чисто културно, просвјетно друштво и као такво она хоће да рад подузме новом снагом на солидним основама.

Све, што је досад „Просвјета“ чинила за широке масе народне у културном погледу, било је више посредно. Она би сад желила, да, пошто је освојила средње слојеве, продре и у оне најниже, да тамо развије непосредну акцију и да за сељака, за главни и најјачи наш елемент, уради све што може, како би га дигла до нивоа културнијих народа и створила од њега оно, што он по својим способностима и по свом броју треба и може да буде. Осјећајући сву обимност и замашност овог потхвата и не хтијући, да читаву ствар покрене без свестраног огледања „Просвјета“ је одлучила, да то сложено питање покуша рјешавати у споразуму с осталима нашим културним друштвима из других српских крајева, да би се могла користити њиховим искуством и да би у дебати о том питању уочила главне моменте успјеха или опасности у раду. Она је, осим тога, држала, да је у интересу ствари, да се то читаво питање покрене — јер да се рјешава још је сувише рано — у споразуму свих наших културних друштава, што би на тај начин средства за рад била обилнија и што би се у једном извјесном правцу несумњиво дало заједнички дјеловати. А на то смо ми обраћали нарочиту пажњу хтијући и у том послу, у том важном послу, да истакнемо потребу и стварност духовног јединства свих Срба.

Ми знамо врло добро, да сваки српски крај има својих локалних потреба и особина, своју нарочиту културну средину, свој специјални менталитет и да је дјеловање за дизањем народне просвјете условљено нарочитим обзиром на све то, ако хоће да има успјеха. Један исти метод рада не да се примијенити на све крајеве. Знајући то ми смо нарочито истицали потребу самосталних ако не локалних, а оно свакако провинцијалних организација, које ће имати да удешавају посао у својој средини онако, како тамо у тај мах

најбоље треба. Систем таквога рада представљају, у неколико, код нас пододбори и повјереници „Просвјете“ у разним варошима и селима.

Али поред тога, ми знамо да има, осим главне задаће, која нас све спаја, и других дужности у овоме послу, које директно траже удружене снаге за њихово извршивање, нешто много јаче и тјешње од платонске духовне везе. Ми хоћемо одмах да конкретишемо неке од тих заједничких послова. Као један од главних услова за успјешно дјеловање у народном просвјећивању су несумњиво популарне књиге и књижнице. Да народ добије непосредне могућности за личним самообразовањем он мора научити да у књизи нађе поуздана и мила пријатеља. Књига одређена за то, нарочито сад, кад је покрет у почетку и кад све зависи од првих успјеха, мора бити таква, да привлачи, да осваја читаоце и то оне најшире масе његове, тако, да књига почне за њ значити бар пријатан предмет. Нема сумње, да је врло тешко у нашој толико оскудној популарној књижевности наћи згодна материјала за такве књиге и да ће се за дуго, можда, осјећати оскудица у томе. Али, ипак, та тешкоћа није апсолутна. Ми се сви, последице толико искуства и примјера, слажемо у томе, да су народне пјесме најбољи материјал за такве књиге; ми знамо, да њих народ необично воли и да их много тражи и да су они његова несумњиво најмилија лектира. Ми, међу тим, још увијек немамо једног лијепог популарног издања њихова; Вукова је Збирка превелика и с научним апаратом, а остало су шпекулативни покушаји. Како би, дакле, сад добро дошло неколико књига с добрим избором, с потребним и лаким тумачењем, с лијепим умјетничким илустрацијама у боји, које би се уз врло ниску цијену од 10 до 15 потура могле с планом растурати у народ преко просвјетних организација. Појединачно ми у том не би могли подузети готово ништа; велики трошкови за штампу, илустрације и остало не би се могло покрити малим бројем купаца, који свака покрајинска организација има на расположењу. Кад би, међутим, такав потхват предузела сва српска културна друштва, терет трошка био би знатно мањи, а број конзумента постао би неколико пута виши. Мјесто 5—6000 хиљада људи, на које бисмо ми могли рачунати, добили би, можда, 30—40.000 у широким масама. То би учинило — јер нама није до материјалног добитка — да издање књиге буде много боље и књига ипак знатно јефтинија. А то су ствари, које су од интереса и радо читане од Срба свих и свуда и које искључују сумњу у успјех.

Мислим, даље, да се тај рад не би морао ограничити на тај примјер као на једини. Данас се већ озбиљно претреса питање о стварању народних књижница у нашим крајевима и већ је на извјесним странама почет тај посао. Они, који су подузимали такав рад — ово говорим из искуства — наплазили су на тешкоће често мање у избору књига, колико у добављању њиховом. Кад смо лањске године овде у Сарајеву сређивали књиге за десет сеоских покретних књижница, ми нисмо могли у српским књижарама да нађемо нигдје десет примјерака Ненадовићевих Писама о Црногорцима. Ми, у опште, немамо једног згодног избора Лазаревићевих приповједака, које престављају најљепше ствари у нашој књижевности, оно, без чега не би смјела бити ниједна наша библиотека, ствари, које свуда имају стална успјеха, гдје год се читају. Исти је случај са Вуковим народним приповијеткама, са избором из других народних приповиједака, са дјелима других писаца.

Да организује сав рад у томе правцу, да уложи велик капитал у њ и да му се преда тешко да би се примила и једна од наших организација, које данас постоје. И то просто стога, што имају дужности и на другој страни и што не би имали довољно средстава. За такав посао морамо се удружити сви, ако би желили, да га одмах од почетка ставимо на сигурне основе и да се читав рад покрене с добрим планом. Гријех би био —, слободан сам да кажем ту ријеч — да овако подијељени и поцјепкани не покушамо прећи са подијељених и дјеломичних акција на један општији, заједнички, на један интензивнији рад. Почетак за тај посао већ је ту: „Матица Српска“ и „Просвјета“ одлучиле су се на кооперацију у овом правцу и први успјеси њихови, надамо се, да ће привући у ту везу и остала наша културна друштва, да би се та заједница проширила и даље развила.

Осим тога, ево још једног конкретног предлога. Поред књиге исто је тако важан, ако не чак и важнији, фактор за рад на народном просвјећивању предавање, жив говор. Међу нашим људима, гдје их је преко 80% неписмено, предавање је за сад управо једини

начин непосредног утицаја на народ. И за предавања се, бар за један велик дио њихов, може узети кооперација наших друштава. Има врло много социјалних невоља и зала, који су нам свуда заједнички и који не знају за наше политичке границе; расправљање о начинима како да им се стане на пут или да се ублаже, може бити сталан предмет живог контакта. Савјети и искуства о чувању од туберкулозе, о нездравим становима, о штетном утицају алкохола и т. д. од непосредне су користи ма одакле долазили, а камо ли из наших средина, гдје нам је начин живота у главном исти! Послије предавања из српске историје, о разним српским крајевима, о животу у њима све се то да уредити према једном заједничком плану, наравно у главним цртама. За све то, опет, осим духовног контакта треба и материјалних жртава. Предавања ће бити боља, очигледнија, с више успјеха и најзад више посјећена, кад буду праћена разним експериментима, скиоптичким сликама, препаратима, чак ако је нужно и фонографом. Наравно, и овдје би једно друштво било недовољно јако за толике издатке; једна шира организација поднијела би то много лакше и евентуално много мудрије. Због тога би, ето, ми више препоручивали мјесто идеалнијег духовног савеза, који предлаже Културна Лига, једну стварнију радну организацију.

Ми овом питању о народном просвјештавању обраћамо од данас нарочиту пажњу. Преко 750.000 душа нашег елемента у Босни и Херцеговини то је сељак; три четвртине од њих не знају ни читати ни писати и њихов живот није много бољи од живота њихове стоке. Сваки идеалнији покрет међу њима готово је немогућ, док год им се не дају услови за културнији живот. С тога је наша прва дужност радити, поправљати, дизати; не презати од тешкоћа, без којих нема никаква подухећа, и не застајати у пола посла. Сваки успјех, ма био и најмањи, то је успјех, и треба да се осјети као такав и да бодри на истрајност. Нама се свидјела једна паметна реченица, која вели да просвјету треба ширити тако одушевљено као вјеру и ми овај читав покрет нијесмо почели без извјесног ентузијазма. Ми не дијелимо мишљење, да у овом раду нема и не може бити брзих и непосредних успјеха; напротив, у оваквим приликама, у каквим данас живимо бар ми у Босни и Херцеговини, за нас је сваки одржани аналфабетски курс, који је имао бар половина успјеха, непосредна добит; исто тако свако ново основано побратимско друштво или читаоница. Јер ми се не бојимо толико ситнијих омашака у раду, колико бојазни од рада, од апатије за њ. Девизу Културне Лиге за овај рад „мало хтјети“ и ми смо усвојили потпуно схваћајући је, до душе више овако: с мало се задовољити, не тражити више него што се може.

Начини, на којима се може радити на народном просвјештавању, веома су различити. Ми ћемо, у овај мах, да споменемо само оне, који се код нас дају употребити или бар које ми држимо за такве.

Прије свега, у нас, гдје је аналфабетизам готово општи, мора се повести најенергичнија акција, да се он, у колико то буде могуће, сведе на најмању мјеру. Међу неписменим људима тешко је започињати ма какав бољи рад, јер се као вал о стијену разбије сваки покушај о њихово неразумијевање. Ми смо с тога, у нашој задњој анкети одредили да, у неколико, промијенимо досадањи правац наше школске политике; у интересу сузбијања аналфабетизма боље је форсирати оснивање државних школа, које ће се сад према новом школском закону поспјешити, него отезати читаву акцију чекајући на могућност да оснивамо чисто српске школе. Велики Просвјетни Савјет одлучио се, даље, да према шведском систему уведе „путујуће“ учитеље, који ће ићи у мање општине без школа, да одржају аналфабетске течајеве. Одлука је та добра и корисна, само је пријека потреба, да се број тих учитеља знатно повећа и да се за њих бирају понајспособнији. Потребно је, најзад, да би појачали и приватну иницијативу, повећати награде свима онима, који с успјехом одрже аналфабетске течајеве. Јер, на жалост, у нас се врло често код свега гледа на количину награде и новац је у највише случајева најјачи покретни фактор за рад.

Једини начин, на који се данас код нас међу неписменим свијетом даде непосредно дјеловати, то је жива ријеч, предавање. Показало се до данас, у великој већини случајева, да предавања код нас имају успјеха; њима се и добром примјеру има захвалити онај

лијепи успјех побратимске идеје у градишком котару; њима смо и ми у „Просвјети“ постизавали главне успјехе, кад смо хтјели да проширимо нашу организацију и на села. С тога тај начин дјеловања треба нарочито његовати и развијати и, осим тога, настојати живо, да предавања поред садржајне вриједности добију и техничку савременост. Све, што се учини, да предавања буду занимљивија и примамљивија, даће свога плода у успјеху, у онаквом, какав је успјех Христова сијача.

Тешкоћа је само у томе, што за тај и такав рад треба имати згодних, врло згодних људи. Човјек, који би хтио с успјехом да дјелује, морао би да до танчина познаје своју средину, њена осјећања, начин живота и рада, њене потребе, сву њезину психу; морао би уз то са самопрегоревањем једног фанатика ове идеје да се сав уложи у посао, не презајући од никаквих тешкоћа. Култарна Лига — тако нам она јавља — обратила је нарочиту пажњу таквим радницима. „Она се стара да такве људе пронађе у народу, да их упути у посао просвјећивања, њих саме да подигне до потребне висине и заједнички са њима да оцјени потребе и правце свога рада у народу. То је пипав и спор рад, али се само таквим радом и таквим радницима може постићи неки успјех“. Искуство њихово у том питању и начин поступања при том потребно је, да и ми искористимо и покушамо пренијети овдје.

Али док не створимо, док не нађемо једну генерацију тих способности, ми ипак не требамо да напустимо начин рада помоћу предавања. Тај би рад био користан и поред тога, само га треба водити смишљено. Прије свега предавања треба да држе, у колико се то да извести, људи од струке. И то просто стога, што је за успјех предавања, за његово примање, потребна вјера у компетенцију дотичне личности. Успјех једног предавања из хигијене биће увијек знатнији, кад то предавање одржи један љекар, него поп или учитељ; исто тако о алкохолу, заразним болестима и сличним. Најбоље примјере за то имамо у дјеловању г. Дра Ристе Јеремића и Дра Јована Малића на сузбијању алкохолизма. Потребно је, даље, не правити сталне експерименте са стрпљењем народним и не говорити му о оном, од чега он нема непосредне користи. Празна патриотска декламавања, какви су до данас највише бивали говори за народ, остајала су без икаквих јачих моралних ефеката. Или каква има смисла — а то се догађало — купити сељанке и држати им поуке о народној орнаментици и позивати их да не остављају тај дангубни посао, говорити им то у ово вријеме, кад свака радна снага толико значи и кад је сваки сат узалудно утрошеног времена чист губитак? Најпаментније је, с тога, препустити „Просвјети“, да она у зговору са својим локалним организацијама уреди сав тај рад. Тамо, гдје не буде наша повољне и агилне људе, она ће их ангажовати, да у својој околици, према потребама тамошњим, са свима упутствима од наше стране, почну свој рад; тамо, гдје не буде таквих људи, она ће згодним избором општијих тема упуштати људе из своје средине или из других крајева да они почну. „Просвјета“ ће тај тешки посао моћи да врши сада лакше, јер јој је већ отпала из дјелокруга обимна акција на привредној организацији.

Други фактори за народно просвјећивање то су народне књижнице. Г. Павле Поповић имао је доброту, да спреми реферат о организацији њиховој и ми ћемо имати част, да га сјутра саслушамо.

У друга питања о народном просвјећивању и о другим установама, које су средство за тај циљ, ми нијесмо улазили у овом нешто и сувише општем реферату. И то с тога, што извјесна питања или не држимо још зрелима за нас (као такозване „Велике Школе“) или, што нам је за њих у овај мах мање стало. Главни циљ ове наше читаве акције био је више, да претресемо услове могућности једне чвршће организације свих наших културних друштава са напоменама о раду, него да дефинишемо детаље у правцу рада. Јер то ће морати да се конструише на специјалним основама и имаће да буде дио рада главне организације, од које зависе први услови о фондирању и обимности свега потхвата.

Предсједник г. Стојан Новаковић: Господо! Сада отварам дискусију о овоме предмету, које обухвата предавање; јавља ли се ко год за ријеч.

Г. Сава Урошевић има ријеч.

Г. Сава Урошевић: Господо! Ја веома жалим, што несам имао прилике да раније прегледам предавање г. Ђоровића, како би о њему могао размислити и онда говорити пред овако одличним скупом. Но пратећи сада предавање г. референта, запазио сам, да се, у опште узевши, ствар тиче потребе организованог рада на народном просвећивању у свима деловима Српства. Допустите, дакле, да о томе кажем неколико речи, а г. референта молим да учини исправке ако његове мисли нисам у свему тачно схватио.

Поводом садашње прославе, Просвјета и Културна Лига измењале су мисли о раду на народном просвећивању и културном напретку у опште. У истакнутом питању: о стварању једне нарочите организације, која би уједначивала просветно-културни рад у свима деловима Српства, колико се сећам, управа К. Лиге држала се резервисано. Ми из искуства знамо, да се и у самој Србији не може у свима крајевима на исти начин радити. Друге су прилике, други су људи, други је културни ниво, на пример на Тимоку, други је у смедеревском или ваљевском округу, а други је на Дрини, те према томе и начин рада мора се подешавати како где прилике захтевају. Ове разлике истичу се још у већој мери када се има у виду свеколико Српство. И с тога наш рад у појединостима не може се везати и одредити једном заједничком организацијом, већ се мора подешавати према ужој средини којој је намењен. Све то, као и друге тешкоће на које бисмо наишли управљајући просветно-културним пословима преко једног нарочитог Одбора, одредиле су Управу К. Лиге да у измени мисли с Просветом заступи идеју: да се, бар за сада, не ствара никаква чврста организација међу културним друштвима у Српству, из бојазни да би се тим начином послови преукочили него унапредили, него да се одржава међу истима тесна духовна веза и да се, где је то могућно, указују међусобне потпоре.

На погледе г. референта како да се дође до што већег броја популарних књига за народ, не бих имао учинити никакву примедбу, ако би се, наравно, међу нашим друштвима нашла таква која располажу довољним материјалним средствима за ту сврху. Али, у колико познајем наша културна друштва и материјална средства којима она располажу, могао бих тврдити, да ова те послове не би на себе могла примити. Тако, бар, стоји ствар код нас у Србији. На сваки начин, ово се не може тврдити за Матицу Српску у Н. Саду и за Просвјету у Сарајеву. Просвјета, по својој организацији и по својим пословима, представља нам, поготову, једно Министарство Просвете, које располаже и знатним буџетом. С тога, ако би се Матица и Просвјета ангажовале да издају повремене популарне списе, оне могу сигурно рачунати, да би остала просветно-културна друштва у Српству вазда излазила у сусрет и пласирала што већи број књига њиховог издања.

Г. референт се у овоме реферату дотакао и обраде популарних предавања, која би се, готова и спремљена, уручивала појединим предавачима. Свима нам је познато, да се на томе до сада код нас није радило, није, бар, онако како је то урађено и како се ради у Француској, Немачкој, и т. д. Ми се задовољавамо предавањима која сваки предавач (професор, учитељ, свештеник, лекар и др.) спреми о извесној теми по своје знању и умењу, и која подешава према култуном ступњу средине (вароши, села) у којој ће предавати. Нарочито предавачи у селима подешавају своја предавања тако, како би изазвали што јаче интересовање и увукли у разговор и обавештавање своје слушаоце. С тога држим да се шаблонисана предавања не би допала нашим радницима. У осталом, када сам једном питао неке наше учитеље: да ли би они могли и хтели предавати по напред спремљеним предавањима, одговорили су ми, да они на то не би пристали. Изнели су ми масу разлога, врло оправданих у осталом, са којих се тако не може радити, а које ја овде не ћу помињати са краткоће времена којим располажемо. При свем том, налазим, да би за извесне врсте предавања могла врло корисно послужити и нарочито спремљена, која би била праћена и пројекцијом одговарајућих слика.

Г. Референт је указао и на велики проценат аналфабета у нашем народу, напомињући, да аналфабетски курсеви нису довољни да овом стању помогну, већ да се морамо ослањати и на основне школе. Нека ми буде допуштено да овим поводом скренем вашу пажњу на прилике код нас, у Србији. Као што вам је познато, ми имамо доста велики број државних основних школа и знатан број учитеља, па ипак је проценат аналфабета

и код нас врло велики. Значи, дакле, да број основних школа не стоји у обрнутој сразмери с бројем аналфабета. Не тврдим да је овоме крив нерад у основним школама. Напротив, уверен сам да основна школа, у главном, даје оно шта се од ње тражи, нарочито у погледу писмености деце. Али, сва она деца, која по свршетку осн. школе остају у селу, нису прихваћена после тога ни с које стране, и у току 3—4 године забораве све оно што су, учећи основну школу научила. О томе имам врло много и личног опажања, али ћу вам од свега навести само један пример. У селу Војсци, у Ресави, видео сам једну стару рушевину и недалеко од ове лепу, модерно озидану школу. Сељани су ми казали, да је она рушевина њихова стара школа, и да у њиховом селу постоји школа већ 40 година. Када сам их упитао, колико има у њиховом селу, међу одраслим људима, писмених, показали су ми једног старца, рекавши да је само он добро писмен. Зашто? Зато, што је тај човек по свршетку школе био врло дуго општински писар у селу. — Дакле, и ако у селу постоји школа, и ако је дете свршило ту школу и изишло из ње писмено, ипак, као што мало пре рекох, кроз неколико година постаје аналфабета, јер се нико није састарао и створио му прилике да може своју писменост сачувати, развити и учврстити. Значи, дакле, да, поред основне школе у једном селу, ваља створити и друге услове, који би помогли да се спасе од пропасти знање задобивено четворогодишњим радом у основној школи, т. ј. да од писмена детета не постане неписмен младић. За то Културна Лига оснива у нашим селима сеоске библиотеке, које поверава нарочитим библиотечким одборима. Задатак је тих одбора, да се не само старају о библиотеци, него да у својој околини пропагирају и потребу читања књига; да пруже свакоме становнику села корисну књигу на читање, а нарочито да призивају сеоску омладину, која је свршила основну школу, и да је навикавају да се служи што чешће књигама сеоске библиотеке. Ми радимо тако, јер смо уверени да ће свако дете, читајући чешће по свршетку осн. школе, очувати и учврстити своју писменост. Радећи тако, учинићемо да број аналфабета буде обрнуто сразмеран броју основних школа у земљи.

Не треба се бојати, да наш сеоски свет неће читати књигу, па ма у селу и постојала библиотека. Из искуства знамо, да се у нашим селима чита радо, само када се у библиотечком одбору нађе ма само један подузетан човек. Ево примера: у селу Вражогрнци, у Тимоку, основана је сеоска библиотека с јесени, а већ фебруара месеца млади свештеник Рашић пише Управи К. Лиге: „у моменту када дајем из наше библиотеке хиљадиту књигу на читање пишем вам“ и т. д. — У селу Грабовцу, у Ресави, сељани су озидали нарочиту кућу за сеоску библиотеку, а то не би урадили да не цене значај и потребу књиге. У осталом, ако сам добро обавештен, у томе селу међу млађим људима, нема аналфабета.

Дакле, основном школом и аналфабетским курсевима може се сузбити аналфабетизам, али под условом да се створе и други услови (библиотеке) који ће одржати знања једном задобивена.

Што се састава сеоских библиотека тиче, имао бих напоменути ово: оне морају бити састављене највећим делом од књига које садрже наше народне умотворине (народне песме и приповетке); приступачне списе наших познатих писаца и преводника, историчара и путописаца; књиге о чувању здравља; најзад, књиге у којима су разумљивим начином изложене поуке о пољопривреди, сточарству и у опште о домаћем газдинству. Ради људи вишег образовања, каквих има мање-више у свакоме селу, сеоска библиотека треба да има и књига више књижевне вредности. Садржај њихов може се, на заказаним састанцима у библиотеци или школи, пригодним начином саопштити и онима, који га сами читајући, не би могли разумети.

Састав једне варошке (градске) библиотеке мора тежити да, ма и у току дужег времена, задовољи захтеве једне потпуне националне библиотеке.

Ако би се на овој конференцији желела донети каква резолуција по овим питањима, слободан сам изјавити, да ћу од стране управе К. Лиге, заједно с њеним делегатима, изнети њено мишљење о томе.

Председник г. С. Новаковић: Дајем ријеч господину др. Радославу Вукадиновићу.

Др. Радослав Вукaдиновић: Поштована господо и госпође! И ако нама лекарима није у првоме реду дужност да ширимо у народу писменост, наше поље рада таково је, да ипак морамо, чим у праксу ступимо и на то мислити. Ја сам добио прије двадесет и три године једно село. Био сам онда срески лекар. Чим сам ступио у праксу, нашао сам, да је сељачкој невољи много крива и неписменост а не само невоља и болест. Онда сам мислио, на који начин да научим овај свијет да чува здравље. Тада нисмо имали ни једног популарног листа него су у појединим часописима излазиле notiце о здрављу и т. д. Васа Пелагић је био онда најпопуларнији и ја сам га налазио и код свештеника, додуше под кључем, јер га јавно нијесу смјели читати. Пошто се у то вријеме био много распространио сифилис, ја сам почео да пишем на полеђини рецепта чланке о сифилису. Кад који сељак дође ја му дајем одмах једну нову поуку. Ја сам пробао и по који сељак зна читати, па сам видио да се сав ознојио, док прочита четири реченице и послије сасвим заборави што је читао. Ја ћу вам прочитати такав један рецепис (чита).

Чувај се сифилиса (вренте)! Сифилис је опасна приљепчива болест. Ту болест опази човјек обично онда, кад поред главобоље изађу пјеге и красте по тијелу, или ранице по устима и чмару. Ко се одмах код љекара лијечи може оздравити. Ако се бабски лијечи и запустити пропада. Те бољке је много по народу, јер се лако пренесе отров са болесна на здрава. Чувај се те заразе и ово запамти: Не доводи младу из куће гдје болује сифилис, јер можете од ње сви сифилис ухватити, а и рађаће само богаљ и недоношчад. Не удаји дјевојке за сифилистичког момка. Ни слуге сифилистичке не узимај. При ручку се не полажи никад једном кашиком, јер можеш ухватити сифилис од оног, који је пре тебе јео а има сифилис у устима. За све у кући купи по тањир, кашику, виљушку и нож и све нека је чисто и опрано. Не бриши се туђим пешкиром, него својим чистим. Дједи забрани да у уста међу туђе свиралке и фруле нити треба другом своју да дају. Не љуби се ниским, за кога не знаш, да је сасвим здрав. Како посумњаш да ти је неко у кући болестан од сифилиса, иди одмах доктору. По закону, ако је болест сифилис, не плаћаш ништа доктору за преглед нити за лијекове. Исто тако не плаћаш ништа за лијечење у болници.

Ја сам овим рецептима постигао лијеп успјех тако да су људи преписивали те рецепте и ширили их даље. Да би привукао и неписмене, ја сам метнуо и слику професора Беринга и сељак, кад је видио одмах пита ко ти је ово. И ја сам те слике послије налазио под иконом. Десио се је и овакав случај. Ја сам написао на рецепту: чим видиш да ти је ко слаб, дођи, био дан, била ноћ. Тако ми један дође у ноћи и вели: тако пише Ја сам послије хтио да предложим да се напише на тим рецептима нека поука и то на овај начин: љекар чим се појави каква болест у његовом крају, треба да има рецепте, на којима је нешто о тој болести написано. И сељак кад дође љекару хоће код њега чим више да се окористи и воли кад уз рецепат има шта и написано.

Предлагао сам санитарском савјету, да се ово усвоји, али није ништа до сада учињено, и ако је моје свето уверење, да би корисно било.

Србија има нас лекара три стотине и бикад сваки дан сваки од нас по два писана рецепта дао, онда је то шест стотина кратких поука. Осим тога овим се може чувати и писменост у народу. Ова ствар и ако је врло једноставна, опет не умемо практички да је употребимо. Кад сам био у Берлину код професора Ласера, па кад сам му казао да ја сваком болеснику дајем један засебни напутак и кад сам му извадио свој рецепис, то му је било врло мило па га је показивао послије на предавању. Послије кад смо видјели, да сељак у механи врло радо гледа разне слике, дошли смо на то да направимо нешто са сликама. Тако сам ја саставио здравац календар са сликама. Та се ствар врло прихватила. Календар бољи и од плаката због тога што сељак покида врло често плакате, али календар мора да држи цијелу годину због календара и због слика. У календару „Здравцу“ била је и слика једнога алкохоличара. Кад сам послије дошао у механу нашао сам је изрезану. Механџија вели да људи неће ради те слике да долазе у механу. Ја сам тај календар послао и у Русију, те су и тамо направили такав календар. Ја мислим да такве ствари можемо и овде раширити. Календар је с тога згодан, што можемо увијек мијењати чланке. Кад сам послије ишао по свом срезу, правио сам експерименте. Тако сам налазио људи, који знају тај календар на памет. И то је дакле један начин, на који се може да

шири писменост у народу, а дозволите ми да рекнем да писменост само онда вриједи, кад се може човјек и научити нечему. То је и циљ ширења писмености. На томе треба радити; истина је да то није лака ствар. Ми имамо доктора Батута који се тиме бави и врло лијепе ствари пише. Немамо много популарно написаних књига. Данас у цијеломе свијету влада мишљење да се мора обавјештавати народ. Ми можемо и почели смо да дижемо материјалну културу у народу. То за сада ради друштво за чување народног здравља. Ако је н. пр. кућа неокречена ми гледамо да упутимо домаћице, шта треба да раде. Уз то их поучавамо свему, што је најпотребније.

Ми смо покупили по Србији збирку хљебова, па смо видјели да наш народ нема добрих хљебова. Добро је рекао један доктор, да ће се у Србији ономе подићи споменик који подигне народ с пода у кревет, који му дадне добар хљеб у руке. Тако смо ми почели да учимо сељаке како се мијеси хљеб. Узимали смо добре домаћице и њих учили. Послије смо ширили тај програм, те смо почели да учимо писмености дјевојке које су већ на удају. Тако смо поставили поред љекара и домаћице и учитеља, који за два мјесеца толико успјеха постигне да дјевојке знају читати и писати. То је уређено на дванаест мјеста. Да не би настава и рад учитељев сметао другим пословима, уређено је да се у школи за домаћице најприје научи мијесити хљеб, а послије се продужује тај курс даље за писменост. Ја сам мишљења да треба оснивати и курсеве, не само за мушке него и за женске и да се помешају са практичним стварима (н. пр. кувати сапун). Кад су сељаци видјели да не морају куповати сапуна, онда су долазили сами и доносили материјал да им кувамо сапун. Послије смо направили заједничку кречану, која је била врло јефтина, давали смо га сиромашном народу и бесплатно. Те и сличне ствари морају се организовати боље. Ми смо имали једне године и путујуће љекаре. Држава је у ту циљ дала и 5000 динара помоћи. Лекар је ишао и држао предавања. На том пољу могу да раде и друга наша културна друштва и установе. Кад се тај рад буде боље организовао, онда ће се и код осталих наћи доста материјалне и моралне потпоре и успјех ће бити осигуран. Добар почетак је и ова наша данашња конференција. Желим јој најбољи успјех и напредак у тешкој акцији. (Пљесак). Живно.

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Мито Пушибрк, уредник „Српске Зоре“.

Г. Мито Пушибрк: Поштовани зборе! Ако ико а оно ми Срби са Приморја с највећим одушевљењем поздрављамо разлагање г. референта дра Влада Ђоровића и говор уваженог предсједника Културне Лиге из Србије г. Саве Урошевића, који се ипак потпуно слажу у једном, да нам је пријека потреба сузбијати најбрижније неписменост у народу. Ми на Приморју морамо да се боримо са неписменошћу као мало који други крај. Сувишно је да набрајам статистичке податке и недостатке школа на Приморју па ћу навести само толико, да има крајева на приморју, у којима на 8000 хиљада Срба долази једна једита школа. У таквом крају тешко је ишта започети у смислу народног просвјешивања и привредног придизања. А да томе доскочимо, морамо имати центар и треба један човјек који ће повести ствар на боље. У тим крајевима сматра се школа као неки терет. А разлог је томе, јер се дјеца одузимају од посла и шаљу у школу више пута и предалеко, а друго што дјеца иза поласка школе од шест година убрзо све побораве и постану неписмена. То нам је доказ да данашње школе не одговарају правом задатку. Ми смо приморани да употпуњавамо оно, што школа не допуни а то нам је тим већма отешчано, јер су наше школе анационалне (ненародне), па ни најбоља воља наставника не може ништа учинити. Ви сте сретни у Босни и Херцеговини, јер имате Српске школе, а ми у Далмацији смо и у том врло слаби. Имадемо свега четири Српске школе и то у Котору, Дубровнику, Задру и Шибенику, а ни ове немају права јавности. Наша дјеца морају иза свршене школе ићи у државне школе да докажу способност. Наведох ово за то, јер господа предговорници рекоше, да би отешчавале рад на народном просвјешивању и разне покрајинске потребе и да се не би знало, за који крај што пристаје. Баш за то, што би наше школе требале имати јединствену подлогу и одгајати у народном духу, држим да би и ми морали то исто удесити и у народном просвјешивању, те у том духу популарна издања приредити заједнички. Како знате Матице Српске и остале наше књижевне установе имају много књига, а те књиге пропадају, јер је премало писмених

Срба да их читају. А за тај новац могли би се одржавати аналфабетски течајеви на којима би радили спремни људи са пуно воље, и који не би смјели ни у чему изостајати иза државних радника на просвјетном пољу, јер им је рад скопчан са пуно више потешкоћа. Тако би се могли споразумјети, да се не издавају преко мјере народна издања на неколико страна, већ би могли у размацама по које одабрано дјелце издавати заједнички дотле, док јаче не сузбијемо нашу неписменост. Готово не знам, би ли смјели икако у великом обиму издавати народна издања, јер још немамо заиста читалаца. Данас се у већини готово свуда читају само политичке новине, а то све ради тога, јер немамо згодних издања за народ, којима би заинтересовали читаоце. Мислим, да би било умјесно да споразумно нашу неписменост сузбијамо у свим крајевима и да се у томе братски испомажемо и да проведемо систем путујућих учитеља као у Шведској, чиме би ублажили и недостатак школа. Ти учитељи не би смјели да буду као обични учитељи, они би морали бити универзитетски образовани. У то би име као најподеснија београдска универза основала факултет, гдје би се спремали ти народни трудбеници. Они не би били само учитељи за поуку читања и писања, већ би морали да предавају и о народном здрављу и осталим корисним гранама науке, па поред стручне спреме морали би имати и потребити ауторитет (углед). Зато ти људи и морају да буду специјално образовани, јер ће њихов углед у народу бити тим већи, кад се знаде да су они и стручно оспособљени. Сви ми на југу Српства били би вам вјечито благодарни ако се на томе што скорије поради, јер би нам поред осталог ублажили и наше бројно расељавање и упропашћивање. Стотине хиљада наших најбољих снага и то највећим дијелом исељеници са Приморја и из Херцеговине раде најтеже послове у мрачним рудокопима (минама), душевно су способни, али не знају читати ни писати, па с тога друге зараде не могу ни наћи. Ми знамо из искуства, колико нам неписменост смета и у сваком привредном раду у народу и у већини случајева једва нађемо и управе наших задруга, а да су сви чланови управа писмени. У то име слободан сам предложити на данашњем збору, на којем су заступане све културне установе цијелог Српства и Срби из свих крајева, да се поведе ријеч о свему и можемо ли у горњем смислу сузбијати неписменост у народу са спремним људима. Признајем да за ово треба много средстава, али сам уједно увјерен да смо сви и истог мишљења, да не треба жалити пусто небројено благо, кад се ради о народној срећи и напретку. У Српству имаде толико фондова, из којих би се и на ово могло нешто жртвовати. Па ако би се Културна Лига, Просвјета и остале наше установе споразумјеле да израде неку подесну подлогу, онда би и још прије успјели у племенитом раду око народног просвјећивања, те би се међусобно испомагали и пружили помоћ и оним српским установама, које су слабије, а све то братски и споразумно. Издавање књига, како рекох, могло би се ограничити, те издавати у више прамјерака подесне народне новине као што је то радио и г. Живојин Дачић, не гледајући на материјални добитак, већ да се просвјећеност у народ уноси (Живио Дачић!). „Српска Зора“ је издала читанку, која се базира на косовској ери, како би што боље одговорила духу одраслих неписмених. Одрасли неписмени траже нешто више и ми смо у том почели према низи радити, али то су само слаби почетци у толико огромном раду око народног просвјећивања. Ја молим да се ово моје разлагање узме у обзир како би се на задаћи народног просвјећивања нашли сложни Срби из свих крајева. (Пљесак).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Живан Живановић:

Г. Живан Живановић: Господо сви ви, који сте дошли овдје, а особито они, који су радили у народу, ви сви ваљда знате, а то свједочи и искуство, да је народно просвјећивање једно врло тешко питање. Ја идем тако далеко да је народно просвјећивање у ширем смислу ријечи теже него учење на редовним и државним школама. Прво у државним школама уче они, који морају да иду у њих, а не свакад они које срце вуче. Већ у тој принуди лежи разлика између рада на државним школама и рада на народном просвјећивању, јер код народног просвјећивања ви имате слободне људе, које не само да не смијете силом натјеривати, него их не смијете ни наљутити, ако хоћете да вам долазе. Дакле ту долази потешкоћа, јер је везана за слободну вољу како код оних који поучавају, тако и код оних које треба научити. Та слободна воља је одлучујући фактор код народног просвјећивања. Ви имате често човјека који просто и не разумије за што хоћете да га учите читати и зашто

му дајете поуке. У оваким случајевима доста је оваковог човјека сасвим простога из народа научити читати. Али ја држим да је пријека нужда обратити пажњу у првом реду на оне, који су већ били у школи, јер би морали до скоро заборавити читати. Нијесу они међутим заборавили читати како се обично вели за то, што школа није учинила своје, него што је читање и писање умјетност, коју треба стално вјежбати (глас: тако је). Умјетник, који најбоље слике слика нека не ради више година, па му онда дајте кичицу у руку, он онда прави грубе потезе (а од оних лијепих слика ни спомена). Тако је и овдје. Школа учини своју дужност и научи ђака писмености, али вријеме од више година учини те појединци који се не вјежбају у умјетности читања и писања, забораве читати и писати. Учитељ имаде и сувише посла с оним новим ученицима, који му се сваке године дају да их учи, он мора с њима да постигне добре успјехе те често није ни кадар, да се брине за оне, који су изашли из школе. Код нас у Србији има нарочитих продужних школа и то за пету и шесту годину, тако да сваки ученик проучи и утврди се у ономе, што је у школи за 4 године научио. Сеоска дјеца неће обично да долазе у ове продужне школе јер имају посла на дому и у пољу, а осим тога ко ће их довести и савијати их у школским клупама њих, који су већ одрасли младићи, који у слободи живе, па како се у шали вели прескачу врљике. Ја сам као негдашњи професор и надзорник школски долазио у те школе и навешћу вам један примјер што је свом учитељу рекло једно сеоско дијете. Када га је учитељ упитао зашто не долази редовно у продужну школу и да мора долазити, он је тресући главом рекао за себе (видим ја, да ћу из клупа право на прошевину).

Сада, господо, настаје доиста питање: како да се одржи онај капитал, што је стечен у школи или, да се код посве неука младића нова поука постигне. Треба знати да је то једна психолошка ствар. Треба да сваки појединац који нешто учи има и способности да прими и да може да усвоји све оно што му се рекне. Да у неку руку прими у својој души све, као што фотографска плоча прима слике. Можда који од вас н. пр. знате турски, па можете ми шта хоћете говорити, ја ништа не разумијем. Тако може бити да има људи Срба, којима ћете српски говорити, а ипак да ништа не разумију. То је обично случај и са оним, које први пут чему учимо. Дакле мора имати способности да прими. А то ће бити само тада, ако у души новајлије има колико толико нешто од тога. Г. Сава Урошевић професор универзитета и предсједник Културне Лиге примјетио је како неки радо читају народне пјесме, а други Робинзона. Ја ћу вам рећи да је мој млађи син, док је био малешан прочитао Робинзона бар 20 пута. У томе лежи такођер психолошка тајна. Та се састоји у томе, што народне пјесме и Робинзон и друге народне приповијетке знају привући пажњу, знаду закупити машту и простог, неуког човјека и дјетета. Ако сте у стању код простога човјека дакле то изазвати, онда вам је он послушан, онда ће бити као јагње. Колико је год то лијепо, толико је тешко. Није свакоме дато да то може. Бити учен не значи бити и добар учитељ. Отуда долазе неуспјеси, који се овдје констатују и највећи радници често очајавају са неуспјеха... Али посао је такав да се не смије вратити, увијек треба ићи напријед. Једна је наша заблуда у томе, што мислимо да одмах прва година, први корак у овоме мучном послу мора да постигне свој потпун успјех. У овим је пословима у првоме реду енергија и истрајност играла врло велику улогу. Овдје је често тежња за радом преча од опипљива успјеха. Ваља ићи напријед. Као вода што иде вјечито напријед, тако ваља интелигенција да тежи напријед колико год може. Резултати код тога рада су често споредни, а тренутни неуспјеси не треба да сметају разборита радника. Наш прост човјек не прима можда ексактних наука и поука, али ако хоћемо и да прими ми морамо рећи као што је увијек говорио покојни српски књижевник Милан Милићевић, да му треба казати: тако је рекао Бог, или им научне истине саопштавати у њиховим простим резултатима, без поговора, нешто против чега он не може даље. Тако дакле поуке треба да буду догматичке, да буду свршени резултати. Не можете ви њему објашњавати потанко, одакле долази — да учени промери који је навео мало час г. др. Вукадиновић н. пр. сифилис, како се шири и т. д. већ ви њему кажите у одређеним реченицама да ће извјесне поуке о предохрану, или како је то опасно за њега, па и за потомке, за дјецу, онда ће то он да запамти, да не смије пити из чаше зараженог болесника и друго. Дакле опет понављам: то је психолошка ствар, велим. С тим ваља бити на чисто то ваља имати на уму,

кад год је ријеч о народном просвјешивању у ширем смислу, јер од тога зависи и какве књиге треба писати и какве људе треба у тај посао ангажовати. Прво би питање било то, какве улоге да се подијеле међу школованим људима у народу и који ће људи нарочито учити народ писменост. То знате ваљда сви, који сте радили и радите у народу, а особити господа свештеници, да прави народни просвјетитељи морају радити као апостоли. Ви знате, кад је Христос слао своје ученике да уче народ није им давао некаква писана и копмликкована упута, него их је отпустио с ријечима: идите и научите народ. Дакле и ми, који би хтјели да радимо међу простим народом морамо бити као апостоли. Не замјерите, што ћу ово рећи. Такав човјек мора бити као ловачки пас, коме лежи у нагону да лови, који је нагон онда јачи од свега и он му следује под свима приликама, чак и у пркос стављеним препрекама. Сваки онај који иде вољно у народ да га учи, ваља да иде за то што га срце вуче, а не на силу и под морање. Такав мора бити спреман да пређе преко свих препрека, дакле мора да буде прави апостол. Ми се данас за тај велики рад застављамо на селу код два човјека, прво код свештеника, па онда код учитеља. Ја мислим да сваки свештеник има неку моралну власт код својих парохијана, да је он тамо највећи ауторитет међу њима, у толико би могао притјецати у помоћ ауторитетима са стране, као први сарадник на датој му идеји. Сада би дошла на ред средства. Материјална средства су новац и књиге. Што се тиче новаца, налазим да је он средство за сва друга средства и да би требало по могућности награђивати оне, који раде у народу. Послије апостолског рада, послије нађених средстава, народно просвјешивање је и ствар организације. Ви ћете можда сада да пријавите какве резолуције. Ја налазим да се то тиме тешко што стварно постижава, јер је врло тешко провести у правило све, што собом доноси човјечији живот са тако разноликом потребама. Ја мислим да сваки од нас треба без правила одушевљењем и тежњом да упућује сељаке на пут бољег живота, рада и лијепе поуке. Гдје год га сретнете и видите да ради нешто што не ваља, упућујте га и кажите му, како треба да ради. Ја ћу вам навести само један примјер, коликог незнања има међу нашим тежацима. На свом путовању кроз Србију, опет прегледајући школе, дошао сам у село Осаоницу (округ пожаревачки). Дошао сам у школу и случајно милујући плашљиву дјецу по глави, примјетио сам да свако дијете на десној страни има улупљену главу. Одмах сам ишао од једног до другог дјетета, опипао десну страну и код свакога нашао удубину. Упитах учитеља откуд то долази. Он ми одговори, да је у селу народ врло прост, те у бешици и ако има доста вуне нема јастука, него остављају дјетињу главу да лежи на незастрвеном, тврдом тлу „лубуре“ од липове лозе те се тако дјетету глава улупи. У таквом конкретном случају, дакле, кад би ко од вас ишао путем и срео сељанку, шта треба да ради? Шта друго но да је просто упути да метне дјетету под главу, ако неће вуне а оно бар сламе или маховине. И збиља она ће вас послушати и други ће за њом то урадити. Најпослије ми се сви боримо да научимо аналфабете, т. ј. писмене, који су то заборавили, а ја истичем да тамо у царству неписмених има их врло много управо далеко више, које треба научити. Да завршим. Питање о просвјешивању народа мора се проматрати са психолошке стране. За ријешење овога питања треба апостола, треба средстава и неке организације. Та организација треба да буде мјесна и заједничка. Мјесна би била у појединим мјестима, а заједничка у читавој провинцији или ако хоћете у свему просвјешивању нашега народа, тако да се мјесне организације помажу, како би што боље постигле успјеха и извршили ово велико дјело. Моје мишљење је, у захтјевима не треба претјеривати. Вријеме гради куле низ Котаре, вријеме гради, вријеме разграђује. Тако морамо и ово питање обрађивати лагано, систематски, а будућност ће као природан резултат, сама собом донијети извршење овога тешкога задатка.

Велим још једном: потребна је поред умјешености стрпљења, средстава, још дуго вријеме, енергија особито апостолска љубав и преданост, па да могнемо постићи жељене успјехе у овоме тешком раду. (Живио).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Тихомир Остојић.

Г. Др. Тихомир Остојић: Поштовани зборе! Како је вријеме већ подобро одмакло, бићу кратак. Само ћу толико говорити, да разложим резолуције које ћу поднијети овоме збору а које треба да буду резултат нашега вијећања, уједно и полазна тачка за

наш даљи рад на друштвеном просвјетивању. Потпуно се слажем с мишљењем г. Живана Живановића. Он је рекао да је ово о чему се ми савјетујемо тешка ствар. Ми стојимо, одиста, пред крупним проблемом. Не осјећају само господа која су се код нас бавила народним просвјетивањем да је то тежак посао. Има о том код просвјетених западних народа читава велика литература која показује да је друштвено просвјетивање врло тежак проблем, да се тим проблемом баве многи и велики умови и да се од доброг ријешења тога проблема за прогрес људског друштва много очекује. Данас се много племенитих људи мучи око питања како да се што више знања унесе у широке масе народне. Али није ријеч само о сухом знању: у питању је читаво духовно царство, сва култура људска.

Из овога што смо на овом збору чули видимо јасно, да у многим питањима друштвеног просвјетивања нијесу сви сложни. Г. Кеџмановић, на примјер, мисли да књиге никако не треба поклањати, и може се рећи да је до тога увјерења дошла и сва теорија и пракса на западу. Међутим, чули смо овдје и тако мишљење, да књиге треба поклањати. Чини се, господа, да је ово ситница, али практични рад на народном просвјетивању доказује да није тако и да треба и у овом питању да дођемо до сагласности. Код нас се слободан и добровољан рад око духовног развијања народа обично зове народно просвјетивање. Замишља се да смо ми господа у капуту татори малољетног народа који се спуштамо с висина к њему. Многи осјећа то спуштање као жртву. С таким схватањем се ова наша ствар неће много помаћи у напредак. Оваки рад треба да се зове друштвено просвјетивање. Ми не можемо себе сматрати за учитеље него за посреднике између друштва и културе. У таквом раду имамо и ми сви много да научимо. То је једно узајамно учење. Ми дајемо другима, да у исти мах и ми од других примимо.

Ми, дакле, у многим питањима овога посла нијесмо сагласни. И баш с тога је потребно да се користимо дојакошњим искуством онијех народа који су на том пољу радили, покушавали па чак и експериментовали, рационално проучавали овај проблем. Ми њих нећемо моћи а ни смјети, само просто копирати. Код нас су друге прилике. Ми морамо сами стварати, али с успјехом то нећемо моћи чинити без знања тога до чега су и до којих резултата дошли, на примјер, Нијемци, Данци, Енглези, Американци. Наша расцјепканост и неспремност на овом пољу упућује нас и на заједнички рад. Г. ректору Урошевићу се чини то немогуће. По мојем мишљењу је то и могуће и потребно, и то на разне начине. Има тачака у којима морамо бити сагласни. Морамо бити сложни у циљевима и методама друштвеног просвјетивања. И до средстава, на примјер, књига, предавања, каталога лакше ћемо доћи у кооперацији него сваки за се. Разумије се да ћемо се у појединостима морати прилагођивати приликама и мјесту.

На основу свега што сам до сад рекао бићу слободан да предложим ове резолуције:

I. Збор изриче потребу кооперације свих просвјетних организација, колико то допуштају прилике у којима Српски Народ живи. Кооперација се може тицати циљева и метода друштвеног просвјетивања и набављања средстава (књига, предавања).

II. Збор изриче потребу да се људи који се баве друштвеним просвјетивањем што боље упознају с проблемима, даље с циљевима, методима и средствима друштвеног просвјетивања код западних народа и да се користе у свом раду њиховим искуством и успјесима.

III. Збор изриче потребу да се много прије сазове конгрес свих организација и људи који се у нас баве друштвеним просвјетивањем. На конгресу треба прије свега да се изнесу информације о културном стању Српскога Народа, о досадашњем раду на друштвеном просвјетивању и о успјесима, даље, расправа о циљевима и методима друштвеног просвјетивања и припрема свега онога до чега су напредни народи на овоме пољу дошли.

То су резолуције које овоме збору подносим да их прими.

Али само нешто да додам трећој тачци. На овоме сад збору нијесмо могли улазити дубље у поједина питања, јер се нијесмо могли спремити као што треба. Чули смо врло

лијепих мисли, пало је добрих идеја, али мислим да ћемо моћи проблем друштвеног просвјештавања много боље ријешити, кад се будемо за дискусију спремили, кад се буду појединци спремили да обраде не само два питања, као овом приликом, него по могућности да обухвате цео проблем и да израде предавања као подлоге за расправу. А за то се мора израдити смишљен програм и напред објавити, морају се позвати сви који имају спремину да судјелују у овакој расправи. Тек ће се тако доћи до правих резултата и до успјеха.

Препоручујући поменуте резолуције, завршујем. (Живео!).

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Душан Кеџмановић.

Г. Душан Кеџмановић: Господо! Ја сам слободан, да на наводе господе предговорника, у ствари народног просвјештавања, на темељу стеченог искуства речем неколико ријечи. Народно је просвјештавање врло тешка ствар, које наилази на силне запрете, нарочито код нас у Босни, гдје је народ дуго живио у ропству, које је у нашем тежаку створило силно неповјерење према свакоме. То неповјерење из масе врло је тешко избити. Али ко позна живот нашега тежака, његове прилике у којима он живи и креће се, ко осјећа душом народном, тога мора дубоко да заболе све те незгоде, да постане фанатик и да срља преко свију опасности и запрјека у раду за народно добро и његов напредак. Баш код нас у Босни мора се радити на народном просвјештавању највише, тим прије, што имадемо 87½% тежака, који је скоро сав неписмен и у свему много заостао. Ако желимо народ освијестити, морамо се бацити у његову средину и почети у њој радити, и ја држим да ћемо тим ситним радом створити велику народну будућност, а бавећи се „крупним политичким пословима“, ми цијепамо и слабимо нашу народну снагу и тим постигавамо скоро никакове или врло ситне успјехе, који маси скоро никакове или врло слабе користи доносе. Масу треба добро познати и имати љубави према њој, па ћемо с тим већ стећи довољно воље и разлога за рад. Са радом на народном просвјештавању ми не смијемо оклијевати нити чекати, већ одмах почети, а успоредо с тим може се припремати терен и стварати програм за такав рад у ширем смислу.

Држим, да би требало већу пажњу положити јачем националном одгоју наше младежи у основним школама, нарочито развијању љубави према ближњем. Ово би исто имало важити и за средње школе, а тим би већ самим наравно добили много национално свјеснију академску омладину, са јачом љубави према народу и бољом вољом за рад у маси.

Господин др. Ђоровић рекао је, да би било нужно чим прије оснивати књижнице. То је свакако врло потребно, али прије тога држим, да би много нужније, прече и лакше било, што више добрих књига разбацати у народ и то нипошто за бадава, већ за паре.

Познајем свештеника, који је растурио у народ преко 2500 разних књига. У тој парохији, у току рада од 14 година, отворене су двије српске школе, подигнуте двије нове цркве, а двије поправљене, основане три српске земљорадничке задруге, српска народна књижница, и т. д. Народ у тој парохији отпочео је и довршио је градњу нове школске зграде за пет до шест мјесеци, док у другим крајевима за тако шта треба много више времена. Баш сам ове године видио, гдје се у једној парохији школа почела зидати још 1909, па је тек у овој години под кров стављена. Дакле живом ријечи, књигом и новинама треба у народу пробудити свијест, па ће он сам почети радити за своје добро и свој напредак.

Ја сам се особно увјерио, да наш тежак радо књигу чита и то не само пјесме већ и поучне ствари. Кад је неких година Српска Матица из Новог Сада издавала календар са пет књига за народ, ја сам те књиге протурао у масу, па сам се наравно послуже интересирао, да ли људи купљене књиге и читају. Баш сам једнога од тих питао, да ли је прочитао живот св. Саве од Јована Вучковића, па када сам са тежаком дошао у разговор о садржини те књиге, он ме управо довео у неприлику, јер је књигу чешћим читањем скоро на памет научио.

Кад се у једној парохији оснивала народна књижница, упутим једног тежака, да из исте затражи књига за читање, рекавши му, да може добити и лијепих народних пјесама, на што ми он рече, да пјесама не треба, већ да би желио шта поучно да прочита.

Са протурањем књига у масу истина у почетку иде врло тешко. Баш ћу да наведем један случај о том. Један свештеник понуди тежаку три свеске „Мала народна

књига“ и Просте Приче од Ж. О. Дачића. Тежак је дуго оклијевао да их узме, те му свештеник на крају рече: „Узми их брате па прочитај; ако ти се не допадне донеси их натраг, ја ти новаца за њих не тражим сада!“ Тежак се једва тада склони, узме их, плати и понесе собом. Послије неког времена исти је тежак дошао поново послом код тога свештеника, који је баш тада исте књиге нудио другом тежаку, који се такође премишљао, би ли их узео или не. На то онај први скочи, извуче између књига једну под насловом: „Неимари“ са ријечима: „Узми брате ову жуту, вриједи десет круна, само да је једном прочиташ“. Наравно да се овај тежак одмах одлучио и књиге купио. Интересантно је, да је онај први тежак дотичном свештенику последије често пута долазио и тражио књига да их купи. Према томе држим, да би требало много пазити на избор књига, које се мисле у масу протурати, јер од доброга избора зависи и добар успјех. Ми таквих књига имадемо данас доста велики број: када би ми н. п. растурили у народ све књиге које су издали: Ж. О. Дачић, Савез Српских Земљорадничких Задруга у Загребу и Београду, Српска Матица у Новом Саду, Стаменковића Задужбина у Биограду, ми би већ с тим учинили много на пољу народног просвјештавања, а дотле би наша поједина друштва могла да припреме терен за шири и озбиљнији рад у томе правцу, јер ће се тада и у самој маси појавити потреба и жеља за оснивање народних књижица.

Добре књиге треба разбацати у масу као што трговачке фирме разбацују по улицама своје рекламе, на које ми често свраћамо пажњу, па их који пут и преко воље прочитамо, те се лако и на нарудбу одлучимо. Овим растурањем књига ми ћемо подржавати неку сталну везу између школе и народа. Нама је познато, да свако дијете када сврши школу, баца књиге од себе као један терет и зло. Растурањем књига и помоћу књижица дијете ће набасати често код куће на књигу, па ће се склонити да је и прочита, те ће је постепено и заволити, она ће му постати најмилији друг у животу. У једном новоустројеном протопрезвитерату почели су свештеници провађати озбиљнију организацију за рад на народном просвјештавању. На својим протопрезвитерским зборовима закључили су, да сваки свештеник идуће зиме научи бар 10—15 људи читати и писати. По један свештеник на тим зборовима примио је да обради једно популарно предавање, које ће се на идућем збору прочитати, према примједбама појединих исправити и надопунити, умножити, па преко љета на нарочитим састанцима по селима држати, те се након предавања и у дебату са тежацима упустити. Одлучено је, такође, да се држе зимска читачка сијела по селима; у први мах да их сазивају и држе свештеници, а последије би се та сијела преко оних тежака који знају читати устројила по цијелој парохији. На тим би се сијелима читале лијепе народне пјесме, поучни чланци из земљорадње, хигијене, сточарства, воћарства, историје и т. д. а последије тога би се могле проводити на тим сијелима и уобичајене народне игре. Уједно је одлучено, да на идући протопрезвитерски збор сваки свештеник донесе све књиге, које би по његовом мишљењу згодне биле за народно просвјештавање, а које би му до руке дошле, те ће њима имати на збору реферисати, па ће се према томе саставити каталог таквих књига и замолити Епархијски Савјет, да откупи већи број истих, да их разда свештенству, које се већ сада обвезало те књиге у народ растурити, па за њих добити новац Савјету повратити, као и оне књиге, које свештеник случајно не би могао продати. Закључено је, да сваки свештеник све мане, као и лијепе појаве у својој парохији прати и прибира, да то саопштава окружном проту, који ће о том водити евиденцију, на протопрезвитерском збору о том реферисати, те ће се према томе стварати закључци, на који ће се начин те мане у народу сузбијати, како би се проту извјесним манама у народу на свима линијама у исто доба поступало. Овако ће се свештенство бринути и за оснивање других културних установа у народу.

За ово све, бар у први мах, неће требати ни много трошка, нити великих жртава већ само добре воље, која ће побједити све и направити великог успјеха.

Да би се о свему овоме проводила што живља агитација и будила воља нарочито код масе за овакав рад, држим да је безувјетно нужно покретање једног популарног листа за народ. Ми истина за сада не можемо из своје средине избацити човјека способности једнога Ж. О. Дачића, али би могли наћи таковог, који би за тај лист код нас

знао одабрати сходне чланке из: Привредника, Српског Кола, Народних Новина, Здравља, Трезвености, Савезника и т. д. па их прештампати, а поред тога би се ваљда за сваки број могла и међу нама наћи бар по два оригинална чланка.

За ово све мора бити велике љубави, истрајности и пожртвовања, јер овај рад иште од човјека све, а не даје му ништа. Тко се год прихвати овога рада, нека не мисли да ће зато примити захвалност већ на против наићи ће свагдје на велике запрјеке, сумњичење и неповјерење, али такав преко свега тога у интересу боље народне будућности треба да безобзирно срља, истрајно идући одређеном циљу, остварењу великих народних идеала. То се све може само онда, ако се код наше интелигенције развије већа љубав према највећем дијелу нашега народа — тежаку. (Пљесак). Живио!

Предсједник г. С. Новаковић: Ријеч има госп. Олга Кернић-Пелеш.

Гђа Олга Кернић-Пелеш: У овом одличном и духовитом кругу чини ми се овај час, да се сјајне звијезде крешу, а те звијезде, да су српска срца наша, а жарке искре да фрцају и да пале груди наше. Свака искра велика је и сјајна мисао! Свака српска груд велика и јака снага. А кад се та подијељена снага сложи у једну цјелину, ствара чудеса

То доказује данашњи дан, сјајан, слојан, величанствен! Дан, који оцјењује десетгодишњи, трудни, напорни и неуморни рад. А да ли је тај рад извео свој узвишени циљ. — знаћемо — ако једно једино питање поставимо:

Је ли народ осјетио тај душевни покрет? Је ли се народ окористио тим трудом? Одговорити можемо са да, и не! Са да, јер су сјајни резултати у круговима наше интелигенције. Са не — јер интелигенција није скроз проникла средине и душе народа. А ту велику и важну потребу — која се још постићи има наглашује красно и духовито предавање г. доктора Владимира Ђоровића.

Па смо се ево и састали, да бистримо појмове, да погађамо путеве, којима ћемо до циља, да просвјету и у народ пренесемо.

Ја сам двадесет година свога живота посветила просвјети народа у овим земљама. Ја сам још у доби свог школовања, кад се је окупација провађала, довикивала својим посестримама: отворене су јужне двери, ајте друге, да крвавимо радом руке, да беремо и у трњу цвијеће, то је цвијеће душа нашег рода! И кад сам дошла као учитељица на вишу дјевојачку школу у Мостар, душом сам пријањала уза свој народ, завиривала у душу и прилике његове и гдје год сам могла сијала сам сјеме слоге, палила сам искре љубави прам роду и отаџбини, предавајући науку, научила сам родољубље. И онда, кад сам престала бити учитељицом иза школских клупа, остала сам учитељицом свога народа. Најтежа је борба била стећи повјерење, али љубав је била јака и није вољу сломити дала.

Ја сам у Лијевањском котару ишла од села до села, од куће до куће, научила сестре из народа, да стеру чисту постељу, макар та и из просте сламњаче била, да окрече своју кућу, да оперу своје прозоре, да зраче и чисте, да спремају брижније своја јела, да крух мјесе како је боље, а кад је жито слабије родило, да се и крумбир са брашном измијеша. Спомињала сам крај тога и народну орнаментику и не знам да ли су се мене тицале оне ријечи реферата господина доктора Ђоровића — гдје је спомен о орнаментица. Орнаментика је важан дио народног умјећа и вриједан, да се сваком згодом нагласује; јер српска орнаментика, наш вез и шупљика прва је на свијету, и не смије нузгредна бити, то потпуним увјерењем и поносним заносом данас устврђујем. Пропутовала сам сву Европу, разгледала све свјетске музеје, али српској народној умјетности не нађох пара.

И камо среће, да ју у народу поново оживјети узмогнемо у оној првој непотвореној форми. Да наше жене и дјевојке на селу прегну на текстилни рад. Ткање и вез било би врело зараде, а побуђивало би љубав и понос к оном што је народно. Кад би још уз то наша српска дама засновала своју скромну народном духу примјерну моду, окићену својом орнаментиком, повећала би се народна индустрија и воља за рад.

(Упадица: г. Марко Поповић: Не раде то оне, које проповиједају).

Ја знам, да је мој глас био до сад глас вапијућег у пустињи, али се наддам, да ће данас одјекнути у сакупљеним грудима. Једна ластва не чини прољећа, ми све морамо, да сложено заиграмо то коло рада. Ево нас, сложисмо се у задруге; ето Вас господо и браћо у Просвјети, сложимо рад у смислу питања „о просвијећивању народа“.

Стога дижем смерно свој глас у име српске жене у том великом и важном питању о просвјештавању народа.

Господо и браћо! Просвјета је женског рода и Ви ју у народу без жене провести не можете! (глас: тако је!) Ви морате с нама рачунати. Имајте на уму, да жена држи три ћошка куће. Жена је мати, она рађа живот, и животу одгојем циљ даје. Жена је домаћица, вестилинка дома и огњишта. Домазлуком штеди и стјече и уздржава имовину и народа и државе. Жена је другарица свога мужа, својом љубављу и својим утицајем на мужа подржаватељ снаге и рада, императорка своје околине. (гласови: тако је!) Па вјерујте, да без нас не проведосте питања просвјете. И жена мора напријед у сложан рад. А ми српске жене скромне смо у својим захтијевима. Ми не тежимо за оном модерном еманципацијом — да жену отргнемо њеном по Богу и природи одређеном позиву. Ми желимо свјестан рад и спрему у оквиру свог светог задатка као мајке и узгојитељке, као домаћице и родољупке, као жене и другарице, помоћнице и савјетнице својих мужева. Нама је најближа и најлакша задаћа о просвјештавању народа. Повјерите ју нашим рукама, узмите наш рад у ваш прорачун. Подијелите га с нама. Подупирите нас — немојте нас омаловажавати. Наше добротворне задруге су створене у том смислу — само их морају мушкарци симпатијом сусретати и јачати. Па ако је досадањи рад био мало непотпун, једностран, усавршујте га савјетом. Ми осјећамо и саме, да рад задруга мора преећи својим тежиштем у народу, да мора бити свестран, интензиван.

Жена треба, да је огледало свог народа. Задруге треба да сину као сунце, које ће све крајеве, и све буцаке у народу освијетлити, огријати. Жене су прве чете, које морају у свој народ на поље просвјете. Живом ријечи, примјером, поуком, предавањем.

Стога дозволите, да у кратко сведем своје жеље, како би се могло с питањем просвјете спојити рад свију нас; јер сваки Србин и Српкиња је позвата, да буде апостолом свог народа.

У првом реду нужна би била концентрација радне снаге, а та би се провести дала организацијем свих установа. Та организација би имала водити бригу о подијели и provedби рада.

А најважнији и први задатак у просвјештавању народа — који би и самој писмености предњачио био би: у народу подићи вјерски и национални осјећај!

Изгледају модернизму као каква средовјечна авет — али ја се тога не жацам. Спас Српства, прошлих крвавих вјекова била је српска-православна вјера. Црква је била чуварица Српства, православна вјера услов живота Србинова. Србин се патио, борио, у оковима стењао, али се вјерно своме Богу молио и Бог га је чувао. Са олтара свијетлило је прво свијетло просвјете, а крст су три прста главно је било обиљежје Српства.

И данас смо посаградили големе, лијепе цркве, што дижу своје звонике небу под облаке, ал су те наше лијепе цркве пуне и празне! Не допустити тога! Црква нек нам буде и у будуће прва школа, прво огњиште просвјете. Похађајмо своје цркве, научимо народ свој љубити, поштовати и похађати цркве, поштовати своје свештенство.

Код нас Срба има похађање цркава и своју материјалну корист; јер обогашћујемо тим и своје црквене општине. Сваки новчић има своју племениту сврху у питању просвјете и помагања своје сиротиње.

Као што треба вјеру у Бога, и вјеру у бољу будућност у српској грудни подржавати тако треба и национални осјећај успиривати.

Национални одгој нашег народа врло је забачен, да нас није Бог већ њим створио, зло би прошло с данашњом бригом о национализму у народу. Узмимо стога у програм свог рада појачати, будити, уздизати народну свијест; народне карактере. Да нам народност не букти само ватром говора, већ да гори у грудима а избија радом. И наше школе и наше цркве и сваки нас поједини сматрајмо то важном задаћом, у свакој српској грудни жарити ватру вјере и родољубља.

Просвјета, која данас сјајном својом славом манифестује свијест и родољубље Српства, нека буде као прва установа и у будуће огњиштем сваке среће и напретка, Српства. Нек скупи око себе све остале установе, нек им даје свјетла савјетом, потицајем, примјером. Нек буде центрум снаге и рада. Нек се обазре и на српску жену, која је свјесна и вољна засукала бијеле рукаве на заједнички свети, успјешни рад.

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Никола Стојановић:

Г. Никола Стојановић: Ја мислим, господо, да је наше вријеме врло одмјерно и осим тога да нијесмо довољно приправни да би ово питање могли и даље претресати. Ми овдје можемо истаћи један циљ, који је истакао господин др. Остојић и изабрати једно тијело, које ће то да изведе. Ја ћу бити слободан да ставим предлог као четврту резолуцију, која би била рецимо, да се данашње наше предсједништво побрине за начин како ће даље да се изведе.

(Предсједник: ја мислим да то не би било згодно, него управо Просвјета би то могла). Ја мислим онда по два човјека из Просвјете, Матице, Културне Лиге и Српске Зоре. (Олга Кернић а задруге) нису организоване. (Јесу, јесу).

Урошевић: Овдје стоји да ћемо то сјутра наставити; ја мислим да би боље било да донесемо то сјутра. Предсједник: Јесте ли за то да претресамо и даље.

Др. Кујунџић: Ја мислим да не би требало вечерас доносити резолуције јер питање о просвјећивању народа и књижнице стоје у једној вези. Ја би желио да се још ово питање третира а да се сјутра једна сложна резолуција донесе.

Предсједник: Молимо Вас господо хоћете ли да препоручимо др. Остојићу и Стојановићу да израде те тачке потпуно. Ако сте вољни тако (јесмо) ја бих предложио да се одложи цијела ствар до сутра а онда да дам ријеч др. Остојићу и Стојановићу да нам коначно резолуције предложе. (тако је; хоћемо). Онда завршујем данашњу дебату.

Записник конференција.

Друга конференција, држана дне 9. септембра 1912.

Предсједник г. Стојан Новаковић: звони и отвара конференцију у 9 сати и 30 минута прије подне: Поштована господо! Отварам конференцију. До 10 часова водићу ја. Тад ћу морати ићи у цркву, гдје ће се одржати парастос умрлим члановима Просвјете. Конференција се ипак неће прекинути, него ће предсједничку дужност предузети г. Сава Урошевић. Дајем ријеч г. Павлу Поповићу.

Г. Павле Поповић: (чита): Упоредо са великим покретом у већим и напреднијим народима, јавио се последњих година и у нас извешан покрет у раду на народном просвећивању, на ширењу просвете и културе у све слојеве нашега народа. На Универзитету јављају се каткад популарни научни курсеви, намењени широј публици. Академија Наука, рукујући неколиким фондовима намењеним ширењу просвете, нарочито фондом Д. Стаменковића и Љ. Радивојевића, издаје нарочиту лектуру за шире слојеве и растура те књиге у великом броју примерака. То исто чини и одавно Матица Српска у Новом Саду са својом познатом колекцијом књига за народ. Културна Лига, основана у крилу Универзитета, има обилан задатак ширења целокупне културе у најдубље слојеве, и, према томе задатку, оснива књижнице, ствара школе, организује културна друштва, одржава по многим крајевима Србије јавна популарна предавања и ради у опште на подизању културних односа у земљи. Друштво, за народно просвећивање и школску хигијену, Коло Српских Сестара, Друштво студената природњака, Друштво за чување народног здравља, и друга сродна друштва раде тако исто на подизању просвете и културе. Ван Србије раде на истом задатку општег народног просвећивања ново основано Српско Просветно Друштво у Загребу, Српска Зора у Дубровнику, и друга друштва, а нарочито ова наша млада и усталачка Просвјета, која је сада приликом прославе десетгодишњице, имала тако лепу, нежну и грациозну идеју да скупи све раднике из свих крајева Српства, и баш ради великих питања народног просвећивања. Поједина омладинска друштва, нарочито Зора у Бечу и Његуш у Загребу, имају нарочите одсеке за народно просвећивање, или раде у опште на томе, нарочито на оснивању књижнице и стварању курсева за неписмене. Пишу се, затим, књиге за народ; једна од најважнијих, то је Буквар за самоуке. Уређиване су једно време и нарочите новине за народ. Постоји и нарочита литература о питању народног просвећивања, неколико часописа дају тој литератури доста места. Извесни омладински часописи узели су претрес тог питања као један од својих главних задатака. И у засебним књигама та се питања расправљају. Г. В. Царевић написао је књигу „Народне Јавне Књижнице“ 1906.; г. Марко Крстић, „Основи народног образовања“ 1912.; г. Ђорђе Грујић, „О друштвеном просвећивању“, 1912. Све то показује да нешто иде напред и да је питање о народном просвећивању дошло на дневни ред, може бити да се више са њега не скине. Додајмо још, да се у позваним круговима озбиљно мисли о стварању Народног Универзитета. У средини универзитетских наставника, који су и први позвани да се баве питањем о организацији Народног Универзитета, родила се мисао, проста и остварљива надамо се, да се одавно пројектовани Универзитет Илије Коларца створи и организује као народни Универзитет. Познато је, да је велики добротвор Илија Коларац највећи део свог

имања оставио као фонд за стварање српског Универзитета. „Приход од имања овог фонда — налаже изрично Коларац у свом тестаменту 25. фебруара 1877. — да се непрестано капиталише дотле, док имање фонда на нарасте толико, да се од прихода тог фонда може подићи и издржавати Српски Универзитет, па макар то било после моје смрти на тридесет и више година. Кад капитал фонда буде толико нарастао, колико је нужно за издржавање Универзитета, Универзитет ће се подићи без обзира да ли ће тада постојати у Српству Универзитет или не. Универзитет треба да се назове: Универзитет Илије М. Коларца, основан сопственим трудом на корист свог народа“. Прошло је одиста „тридесет и више година“ како је Коларац умро 1878., његов фонд одиста је нарастао толико, да се од прихода може „подићи и издржавати“ један потпун Универзитет, и време је одиста да се мисао завештачева једном оствари, у једино могућем облику Народног Универзитета. Коларчев фонд за Универзитет данас износи близу 3 милиона (2,700.000 динара), годишњи приход његов је око 120.000 динара, а то је довољно за Народни Универзитет. Тридесет а можда и више наставника, изабраних међу данашњим универзитетским наставницима и међу осталим најбољим научним радницима, могу, помоћу тих средстава, држати популарна и синтетична предавања из свију наука и научних области, и држати их неколико месеци, цело школско време, од јесени до пролећа, и ставити својим слушаоцима на располагање потребне локале, довољну библиотеку и лабораторије. Ако би се остварила ова мисао, ако би се савладале све тешкоће због којих труну узалуд велики новци у времена најјаче потребе за народним просвећивањем, онда би народно просвећивање добило најпоузданији основ за своје даљње развијање. Тај нови Универзитет, Коларчев по идеји, средствима и имену а народни по своме карактеру, био би центар, подлога, жижа за рад на народном просвећивању. Он би прикупио радне снаге, он би извео систематску организацију рада, он би давао правац и модел предавања за народ и опште наставе, он би најзад, у недалеком врремену, створио нове радне снаге, које ће, после, још боље и још пуније развити посао. Надајмо се, да ће сви чиновници од којих буде зависило стварање овог Универзитета, разумети вапијуће потребе за народним просвећивањем у једном народу, који — да не кажемо него ово — у пркос признатој бистрини и даровитости и својој познатој најлакшој азбуци на свету, има највећи проценат неписмених.

Што се тиче рада на оснивању градских књижница, који је само један део општег рада на просвећивању, и ту се у нас опажа жив покрет. Многа од поменутих друштава и установа, имају као главни задатак оснивање књижница, као што и књиге и расправе које сам поменуо, говоре највише о књижницама, говорећи о просвећивању уопће. Стање књижница знатно је боље према ранијем стању и стоји доста добро.

У Србији Културна Лига највише ради на оснивању књижница и за кратко време има релативно велике успехе; Министарство Просвете такође помаже. У Београду има више јавних библиотека: Народна Библиотека, семинарске библиотеке на Универзитету библиотека Академије Наука, библиотека Богословије, библиотеке гимназија, Министарстава и друге. У Крагујевцу је стара државна библиотека, одељак Народне Библиотеке београдске; тако и у Нишу, где је библиотека новија. У Лесковцу, Зајечару, Неготину, Јагодини, Пироту и Лозници, такође јавне државне библиотеке са општинском помоћу, и оне су, као и крагујевачка и нишка, под окриљем Народне Библиотеке београдске. Културна Лига основала је неколико библиотека по варошима, у којима не постоје државне библиотеке. Тако у Ужицу она има своју библиотеку, са 424 књиге и са свима српским часописима; у Књажевцу са 461 књигом и са 9 часописа, у Крушевцу са 580 књига, међу којима су и оне на туђим језицима; у Ћуприји са 1160 књига и 12 часописа, у Врањи са 2093 књиге и часописима; У Параћину и Лесковцу библиотеке се овај час оснивају. Културна Лига основала је више библиотека по варошицама: у Куршумлији са 47 књига, у Сурдулици са близу 90 књига, у Сврљигу са 144, у Соко-Бањи са 147, у Брусу са 183, у Гроцкој са 240, у Пожези са 255, у Бајиној Башти са 273, у Жабарима са 290, у Бољевцу са преко 500, у Рековцу са 711 књига; старе су библиотеке у Варварину и Свилајенцу (ова последња има преко 2000 књига). Културна Лига почела је оснивати своје библиотеке и по манастирима, где већ иначе постоје старе манастирске библиотеке; тако је основала нову, своју, засебну библиотеку у манастиру Јошаници са 86 књига. Културна Лига осно-

вала је још много више библиотека по селима; њихов је број преко 150, од којих је 48 само ове године основано. Укупно може се узети да Културна Лига има 200 својих библиотека. Треба, додуше приметити, да извесне вароши — Шабач, Ваљево, Смедерево, Пожаревац, Чачак и друге, — а тако и извесне варошице — Младеновац, Паланка, Обреновац, Горњи Милановац, Доњи Милановац, Градиште, Голубац, Ариље, Ивањица и друге, — као и бање — Аранђеловац, Врњци и друге — немају још својих библиотека.

Као што се види, рад на оснивању јавних књижница има већ својих приличних резултата, али се тако исто види да је ствар тек у зачетку, што је и природно, пошто је највећи број књижница основан за последње четири године. Можемо се, међутим, надати, да ће при истим а вероватно и при бољим условима, резултати бити још много бољи. Средства су још доста слаба, радна снага мала, организација још далеко од тога, да буде проведена кроз сва потребна места, али временом поправиће се све што се може.

Да би се видело шта се све има поправити, ја ћу изнети овде неколике мисли о томе, шта се има учинити, да се на овом послу постигне сав прави и ефективни успех. Ограничавајући се на најважније, даћу овде четири просте напомене.

1. У Србији, као што сам рекао, главну реч у питањима о књижницама води данас Културна Лига, поред нешто удела Министарства Просвете. Културна Лига је ипак скоро све за организацију јавних књижница. Само, Лига има и друге задатке, њен је програм врло обилан, и њени послови разноструки. Она оснива — или, боље рећи, под својим окриљем држи — поред библиотека и читаоница, још и мале трговачке школе, месна позоришта, певачка друштва, лекарнице, амбуланте и т. д. Потребно је, да се у Управи Културне Лиге издвоји нарочита секција, за јавне библиотеке. У ту би секцију ушли људи, који добро разумеју посао и лепо врше примљену дужност. Та би секција била централа за јавне библиотеке, глава свега, извор целог рада. Она би држала цео посао око библиотека у својим рукама. Она би отварала поједине библиотеке по Србији. Она би примала састав месних одбора и избор књижничара. Она би надгледала њихов рад. Она би састављала спискове књига које за поједине књижнице треба набавити. Она би израдила правилнике за уређење и одржање књижнице, затим нацрте и обрасце за инвентаре, каталоге, дневнике, реверсе, и слала би цео тај потребни прибор месним књижницама. Она би руковала новцем целе организације, у колико је тај новац заједнички, и слала би га куда треба. Она би примала легате и прилоге. Она би посредовала у највишој инстанцији, између појединих библиотека с једне стране и осталих културних установа с друге стране. Она би притицала у помоћ где год треба. Једном речју, библиотечка секција Културне Лиге била би једна стална канцеларија, која би имала да олакша посао месним књижницама, и да — што је најважније — цео посао изводи по систему, по смишљену плану, једнообразно.

2. Кад је једном уређена Централа, треба систематски и с довољним средствима оснивати месне књижнице. Културна Лига за сада не ради с ни мало богатим средствима. Локали књижница добијају се бесплатно у државним зградама. Књижничари раде без икакве награде. Књиге се добијају поклоном појединих друштава и установа (Министарство Просвете, Академија Наука, С. К. Задруга, Матица Српска, Друштво Св. Сава, Окружни и Школски Одбори и др.), или поклоном појединих редакција и поклоном приватних лица; бивају и случајеви да се читаве библиотеке (М. Ђ. Глишић, Н. Радојкић), завештавају Културној Лиги, или да се тако завештавају потребне суме (Н. и М. Пушић, Др. Сава Петровић). То је све добро и то тако треба и даље да иде. Само, то је недовољно. За отварање књижница треба других, јачих средстава. Једно од најбољих средстава, то је да саме општине помажу књижнице. Кад се у Енглеској — одакле је, може се рећи, и почео покрет за јавне књижнице — први пут, пре седамдесет година, помислило на отварање јавних књижница, одмах је донет закон који је одређивао сталан општински прирез за те књижнице. Општинске књижнице и чине у Енглеској главни део јавних књижница. У Француској исто тако. Париз и Лондон, као и остале француске и енглеске вароши и места, имају многе своје општинске књижнице, у сваком кварту по једну. Такве општинске књижнице треба и у нас установити. Београд их може такође отворити, онолико књижница, колико има квартава. Све вароши у Србији такође могу дати помоћи својим књиж-

ницама; варошице и села тако исто. Нека се само људи од утицаја за то заузму, па ће изградити ствар лако. Треба и законом установити прирез за јавне књижнице. Тај прирез или у опште помоћ, коју би општине указивале књижницама, био би главно средство за оснивање и одржавање месних библиотека; приватни прилози, поклони и завештања могли би само допуњавати ствар.

3. Унутрашње уређење месних библиотека имало би се такође у нас изводити онако како је на страни. Локал за књижницу треба да је на ударцу, на главном месту, куда грађани често пролазе и где им је лако свратити; никако не треба — као што сам раније виђао по унутрашњости Србије — да је с неруке, забачен, неугледан, и у који се никоме не мили ући. Књиге нека су укоричене, све једнаке, у простом, једноставном повезу; у париским квартовним библиотекама све су у црном, платненом, врло јефтином повезу. Радно време библиотеке нека је од 6—8 у вече, у селима празником и недељом. Тад би библиотекар издавао књиге публици. Приступ у књижницу и право служења књигама имао би сваки члан Културне Лиге и сваки честит грађанин месне општине. У Паризу има право и сваки други којег би два грађанина дотичног кварта препоручила и за њ јамчила; то исто би могло бити и у Београду; у мањим општинама то не би било потребно. Читалац би имао право да задржи код себе књигу до извесног рока, н. пр. недељу или месец дана, после чега би је морао вратити. Књижничар би имао инвентар, каталог на картонима или штампан, потребан број реверса и сличних картона, помоћу чега би одржавао контролу у потпуном реду. Није потребно да дубље улазимо у описивање библиотечке администрације. Довољно је само да кажемо да данас има система класирања књига и реверса, по којима књижничар у свако доба може тачно знати где му се издата књига налази, и да ли јој је рок враћања протекао; тим се системима данас у Београду служе Народна Библиотека и Српски Семинар на Универзитету. Системи ти удобни су и за самог књижничара, пошто у великој мери не упропашћују ствари.

4. Четврта, и за овај мах најважнија напомена, односи се на састав библиотека, на избор књига које у њу улазе.

Све је важно при организацији јавних књижница: и добра централа, и јака средства, и подесно уређење библиотеке, али је најважнији избор књига. Због чега оснивамо библиотеке? Због тога да наш народ чита књиге. Али какве књиге? Ми смо видели да данас књиге највише поклоном улазе у наше библиотеке; али у тим поклонима има више незанимљивих, некорисних, слабих, па чак и рђавих књига, и, ако се понека библиотека буде у главном из таквих књига састојала, шта смо добили тада? То, да смо дали народу рђаве књиге. Нашто онда цео труд око оснивања централе, налажења средстава, уређивања месних библиотека? Не треба сметати с ума да публика за коју ми стварамо библиотеку, није оног образовања, којег су они што стварају библиотеку. Публика наша великим делом је без навике на читање, и код ње ту навику тек имамо да стварамо. Треба, дакле, добро да пазимо, шта ћемо јој у руке дати. Треба да јој дамо књигу у којој ће она одиста наћи интереса и користи и после које ће она сама, привучена занимљивошћу и коришћу које дотле није познавала, тражити друге књиге, тако исто за њу занимљиве и корисне. Ми немамо, или бар немамо увек, готову, израђену, свесну публику, која сама тражи библиотеку да се њој служи, него публику, коју тек треба да васпитамо за читање и служење библиотечком. Смемо ли онда оставити да састав библиотеке буде произвољан и да га одређују случајности поклањања? Напротив, ми морамо нарочито пазити на избор књига, имати смишљен план при томе. Не кажем да се данас на тај избор гледа произвољно, не кажем да састав наших библиотека не ваља; далеко од тога! Колико сам ја прегледао спискове књига Културне Лиге и данас се одабира и пази што се боље може, — али тек најбоље је имати система и плана у овоме. Преко је потребно саставити један списак књига за јавне књижнице. Такав списак, у осталом, има свака организација народних књижница у других народа.

Тај би списак обухватао лепу и поучну књижевност. Од наших новијих приповедача ту би ушли, рецимо: Веселиновић, Матавуљ, Сремац, Ђоровић, Ђипико, Кочић и др. Од песника: Шантић, Дучић, Ракић и др. Од драматичара: Нушић, Војновић и т. д. Од старијих писаца, сви, који имају књижевне вредности: Доситије, Вук (ту и народне песме),

Његош, Стерија, Бранко, Игњатовић, Ненадовић, Змај, Јакшић, Трифковић, Љубиша, Лазаревић, и т. д. Од критичара и књижевних историка: Недић, Б. Поповић, Скерлић и др. Од писаца нове политичке историје: Слободан Јовановић. Од историка: Ст. Новаковић, Мијатовић, Руварац, Ковачевић, Јиричек и др. Од писаца туђих историја, писци у преводу: Бокл, Тјер, Миње. За биографију: Поменик Милићевића, Знаменити Срби и т. д. За географију и етнографију: М. Ђ. Милићевић, Карић, па серије: Насеља српских земаља, Етнографски зборник; уз то, и нарочито списи Дубровника, Сарајева, Плитвичких језера и т. д. За политичку економију, дела Вујића. За хигијену: Списи Јовановића Батуца и т. д. За природне науке, сличне ствари. Поред тога боље колекције књига. Српска Књижевна Задруга, Матица Српска, Народна Библиотека, Мала Библиотека, Зборник позоришних дела, и т. д. Часописи такође: Српски Књижевни Гласник, Летопис, Дело, Преглед и т. д.; понеки стручни: Здравље. Наравно, ту би улазила и хрватска књижевност поред српске; тако и сва српска преводна књижевност, а где је потребно и књиге на туђим језицима.

Ја не мислим да овим састављам тај списак; мени је намера само примерима да покажем како замишљам састав библиотеке. А списак би имала да састави библиотечка секција Културне Лиге, и то да посао узме врло озбиљно. Она треба да узме цео материјал преда се, — т. ј. све израђене библиографије, каталоге библиотечке и књижарске, — и да одабира пажљиво. У кратком року, она би могла саставити списак свих дела, која су за јавне књижнице и, по том списку, она би после опремала поједине библиотеке по унутрашњости. Секција би, врло лако, могла да оде и даље. Она би рецимо, све своје библиотеке поделила на три класе: велике, средње и мале библиотеке. За сваку од њих саставила би засебан списак: за велику, за средњу, за малу. Она би још, по договору с књижничарима, могла да утврди и сталну цену тим књижницама: велика би н. пр. стајала 3000 динара, средња 1000, мала 500. Она би тиме могла знатно да олакша посао месним библиотекама. У место да сама библиотека за себе изабира књиге и сваку појединце набавља, и да при том види доста труда и тешкоћа, могла би она сама јавити секцији какву библиотеку тражи и послати јој новац, све би остало секција сама учинила. Није нужно наводити, какве би све олакшице биле даље могуће; то ће време само собом показати. Нама је било стало да покажемо потребу и важност спискова за јавне књижнице.

Ово је наш кратак извештај о стању градских књижница у Србији и мерама за њихово усавршавање.

Предсједник г. Стојан Новаковић: Има ријеч г. Марко Поповић, свештеник.

Г. Марко Поповић: Браћо! Ја сам био јуче на овој конференцији и доста сам врло лијепих и дубоких мисли чуо. Дозволите да неке примједбе ставим. Ми многи држимо, ако смо стекли знање и ако смо научени, да смо с тијем и просвијећени. Ја велим: може човјек бити и научен а не бити просвијећен. То је слично, као кад би један већи суд био напуњен најбољим и најљепшим медом, а тај суд стајао затворен и нико од меда да не окуша. Шта вриједи тај мед?

Просвијећен је човјек само онај, који осјећа и ради у корист свога народа, а не онај — ма и научен био, који не осјећа никакве дужности за народ.

На много мјеста освједочио сам се да многа наша интелигенција на жалост, не врши своје дужности према народу из којег је поникла.

Кад би на примјер сваки од нас вршио недјељно само по један сат своју дужност за опште народно добро, куда би ми већ дошли.

Педесет и двије недјеље у години, а педесет и два сата годишње показала би велики успјех у раду нашем на просвјетивању народном. Не би био никакав терет, а учинило би се много.

Ми смо Срби у таквим приликама и у слободним и у неослобођеним крајевима српским, да морамо своју дјецу слати на запад да уче веће науке. Многи наши синови, кад се врате са запада, доносе међу наш народ неке западне труле идеје, које су велико зло за нас.

Ти наши синови својим понашањем презиру свој народ и на народ гледају с неке висине! Замишљају, колико су научени све је ситно пред њиховим очима. На свијет гледају као с каква велика бријега. И сав хоризонт и шта очима могу сагледати

мисле, да је све равно до мора... А не виде, да испод тога бријега на оној равници про-страној, има много увала, трња, ријека, језера и бара, па да могу заглибити и гдје се не надају. Много проповиједамо демократизам и о њему декламујемо, а у срцу своме многи смо праве аристократе. И, каква је онда корист нашем у истини демократском народу од једног таквог аристократе?

Читава ствар око народног просвјећивања у Босни и Херцеговини била је до данас у већини препуштана српском народном свештенству и учитељима.

Неко се од браће јуче иронично изразио и наругао просвјећивању од стране свештеника и учитеља, а ја му велим: да је већа иронија и ругло од оних, који могу, а неће да просвјећују свој народ, него ли се бесмислено ругати нама.

Ми смо учинили и уредили колико смо могли. Пустите нас на миру, јер ми вршимо дужност, па не треба да нам се смета, кад неће да нам се помогне. Од данас треба да радимо још и више, а она интелигенција српска нека се стиди, која ништа не ради за свој народ; и ако их је тај „презрени“ народ извео на пут.

Брат доктор, сад му имена не знам јуче нам је показао лијепим и очигледним примјерима, да и у Краљевини Србији поред многог настојања није све најбоље у народном просвјећивању, а како ћемо се ми похвалити у томе у Босни и Херцеговини?

Наша босанска влада својом просвјетном политиком ишла је до данас не да шири у народу праву просвјету и културу, него је својом просвјетном политиком заглупљивала и однарођивала један и исти српски народ од три вјере.

Ми смо се борили против тога колико смо могли и онда нека није чудо што у нашем народу и данас има 83% аналфабета. С тога према приликама нашим морамо уде-шавати просвјећивање и рад на народним књижницама и библиотекама.

Опростите, што ћу се осврнути на једну примједбу уваженог брата Живана Жи-вановића, који је упоредио ваљаног раденика слично ловачком керу, који ланац кида само да лов улови, а ја ћу се нашалити и запитати: како ћемо назвати оне, који неће ланац да кидају него остају у вежњу и шта ћемо с њима?!

Врло је лијепо казао поштовани брат Остојић, секретар Матице Српске, да пре-давања не треба држати само тежацима и маси него и многим нама и заиста би било корисно кад би се више предавања одржало многој нашој интелигенцији о дужности просвјећивања себе и свога народа.

Такође једна сестра Српкиња врло је лијепо говорила, али је на свршетку рекла: нека „Просвјета“ позове и женске да заједнички ради на народном просвјећивању, а ја мислим: ко осјећа способност и дужност, треба сам да иде на рад било то мушко или женско и да не треба чекати да га други позива.

Није доста браћо, да се резолуције доносе и одбори бирају и на један одбор све наваљује, него оно што се донесе и ријеша, да се о ономе стварно ради.

Ја сам за рад и једино за рад, као што је давно казао г. предсједник Новаковић: „Све што сам постигао и што имам, то сам само радом задобио. Увијек сам осјећао дужност према раду и у томе се нијесам покајао“.

Ове примједбе које сам навео, не узмите за зло. Што сам осјећао, дужност ми је да овдје речем, а не треба да се пита, ко просвјећеност у народу шири, него како је шири. (Пљесак: Живо!).

Г. Стојан Новаковић одлази. Предсједничко мјесто заузима г. Сава Уро-шевић.

Предсједник г. Сава Урошевић: Има ријеч г. др Емил Гаврила.

Г. др. Емил Гаврила: Госпође и господо! Предавање господина референта могло нас је заиста обрадовати, јер смо у њем много шта ново чули. Чули смо рад Кул-турне Лиге у Српском народу у Србији на народном просвјећивању. Изгледа да се ради да се народни универзитет подигне. Ја бих молио да ми допустите да пређем и на друге крајеве, пошто је г. референт нагласио што се тиче народног универзитета: други крајеви су далеко од тога да би остварили ово. Знам у Војводини су народни црквени одбори ријешили да таково нешто створе, али су политичке прилике сметале. Осим тога треба се сјетити да они до данас нијесу готово ништа извршили, а уз то треба и доста нов-

чаних средстава, што не стоји на располагању. Може бити да би се овдје у Босни и Херцеговини нешто слично могло створити, и хоћу да споменем да би средства за почетак био Карађорђевићев фонд, који износи по милиона круна. Он је намјењен овим крајевима и ради се већ много година да се овај фонд ослободи од оних верига, у које је пао, јер са тестаментом има неких потешкоћа. Може бити да ће успјети да се дође до тих средстава, и да се од тога створи један народни универзитет овдје или опдје. То је само онако споменуто овдје. Међутим овдје је и секретар Матице Српске, па нека види да се одавде рефлектира на тај фонд. До данас Српска Матица није готово ништа урадила да га ослободи. Знам што је радила а то није доста енергично па је било све без успјеха. Сад имамо у Матици нову управу и ту је г. секретар др. Тихомир Остојић, па се надамо да ће се он заузети, да се тај фонд пренесе овамо, и да се дају од тога фонда штипендије синовима ових земаља.

То сам укратко споменуо, а сад ћу нешто рећи о књижницама.

Господин референт је своје реферату дао наслов „О градским књижницама“ а говорио је и о сеоским. Ја мислим да су сеоске библиотеке важније него градске. У Краљевини Србији Културна Лига потпомаже развој сеоских књижница. Она је израдила у тим стварима већ и детаље, па би добро било да се ти надопуне и да пређу у друге крајеве н. пр. у Босну и Херцеговину. Да би се то могло у Босни и Херцеговини лакше постићи доказ је тому то, што Културна Лига има у Босни и Херцеговини већ друштво Просвјету, које ради на тому. У колико средства не допуштају, требао би Велики Просвјетни Савјет да се ангажује за тај посао и да настоји да се библиотеке оснивају. Нарочито је господин референт споменуо Француску гдје општине саме подижу библиотеке и помажу од приреза. Ми то не можемо овдје тражити, јер су Српске општине у врло маломе броју, а и политичке власти у тим стварима сметају. Ми никако не би могли овај рад провести на основу политичких општина. Ништа не би остало него да рад узму црквене општине на се заједно са Просвјетом. Могло би се теко удесити да Епархијски Савјети издају налоге свима општинама да учествују у томе послу, да би омогућиле оснивање библиотека. Није тешко лијепу идеју изнијети али је тешко извршити, те успјехе постићи. Није доста казати треба ово или оно, него треба наћи практична начина извођења. Године 1868. добили су Срби у Војводини аутономију. Данас кад је та аутономија суспендирана остао је закон од 68 године, и на томе се није ништа урадило, већ је тај закон остао на папиру. То је исто кад би ми сада ријешили како треба оснивати, и на том остало. Тако су радили и у Војводини. Књиге су купили, набавили ормаре, затворили књиге у ормаре и тако стоји и дан данас. Можда има само једна једина библиотека која ради, а остале књиге стоје негдје запрашене и никоме се не дијеле. За што се није успјело? За то што црквени одбор поред осталих послова не може да се тим бави. Предсједник има својих приватних послова, свештеник има своју дужност а учитељ своју, те није чудо да је рад на библиотекама сасвим заспао. Не велим да није било људи, који су с почетка одушевљено прихватили рад на књижницама, али кад је дошло до најмањих потешкоћа, они су малаксали и тако је рад престао. Кад се је прије 16 година овдје живљи рад покренуо, и кад се већа брига посветила, да се уреде прилике црквено-школских општина, онда се и на то помашљало, да црквено школске општине воде бригу о народним библиотекама по варошима и селима. Доцније не знам да ли је ушло у праксу то. Ја мислим да би требао тај посао да прихвате црквено-школске општине, баш за то што је то културни посао да га црквено-школске општине извршују. За то би било нужно да Велики Просвјетни Савјет води бригу о томе и да на то помишља. Главно је то, ко ће библиотеку водити, ко ће јој одређивати часове и дане, и дијелити књиге. Лако је купити ормаре и књиге, али је потешкоћа у томе, да те књиге иду на читање. Али ко ће давати књиге, ко ће примати, ко ли водити бригу о томе, колико је књига издано да се књиге у најкраћем времену не развуку. Ја мислим да би требало библиотекаре плаћати, јер слабо ће напредовати библиотека, ако се ослања само на одушевљење. Ја бих могао да наведем један други примјер осим Француске гдје општине воде бригу о библиотекама, а то је у Њемачкој гдје постоје тако зване Pfarrbibliotheken. То је исто што и црквено-школске библиотеке. Ко ће овдје у Босни и Херцеговини водити бригу о овим стварима? Узмимо

село. Ко је ту позван да те библиотеке води, и ко може да их води него свештеник и учитељ. Учитељ је мање сталан елеменат, јер се премјешта с једног мјеста на друго, прелази са народне школе на владину школу и т. д. дакле од њега се не може очекивати ни један радник. Што је пријатељ отац Марко Поповић споменуо све остаје на свештенству. Ми знамо да велики дио свештенства врши своју тешку мисију, да смо увијек и сувише дужности товарили на свештенике. Ја сам опет дошао да кажем да су они једини, који могу водити те ствари. Ја мислим, ако желимо остварити оно о чему данас говоримо, по селима и по касабама, морамо задобити свештенство да ради. Знамо и то да има који ће радо радити све дотле, докле прилике допуштају али велики проценат неће, јер је то тежак посао. Има ли начина и средстава да се ипак удеси како ће да се ова ствар проводи? Овдје је на дневном реду већ одавно питање свештеничких плата. Ја мислим да је врло лијепа прилика да се при уређивању свештеничких плата ријешити и ово питање, наиме да се свештеницима код уређивања плаћа одреди одређена свота за рад око тих библиотека. Та награда нека не буде спојена са платом него да буде као неки доплатак. Ако би се тако уредиле плате свештеничке, онда би свештеници примали на се одговорност за књиге, те би морали о њима и рачуна полагати. То је само бачена идеја. Ја мислим да би добро било да се код ове прилике споразуми Просвјетни Савјет са Просвјетом, те да се тако поради на оснивању црквено-школских библиотека. Да се та ствар узме на претрес код уређења свештеничких плата, како би могло да се изврши оно за чим тежимо. (Живио!).

Предсједник г. Саво Урошевић: Ријеч има г. др. Тихомир Остојић.

Г. Др. Тих. Остојић: Господо, само ћу неколико примједба да кажем на предавање госп. референта. Он се бавио једном специјалном темом: о градским библиотекама. Моје је увјерење да српско друштво још не цијени довољно библиотеке, не увиђа колико су оне важне за друштвено просвјешћавање. За то имам ове доказе. У Новом Саду има пет библиотека које имају мање или више јаван карактер: три школске, једна епархијска и једна Матице Српске. У свима скупа има преко 70 хиљада свезака. Ова множина књига је право закопано благо, јер није ништа учињено да ове ризнице знања буду приступачне широкој публици. Наше друштво, у овом случају, изазива у нама слику старог цинцарина који има пуне сандуке дуката, али их закључава и оставља да „пљесниве“, а не пушта их у промет. Кад треба основати јавну књижницу, обично је највећа сметња недостатак материјалних средстава за набаву књига. Ето, овде има књига, али нема локалитета, нема послуге, нема библиотекара, нема других каталога. Да наше друштво увиђа важност библиотеке за народну културу, оно би брзо помогло, кад већ има толико књига на полицима. И не ће то бити тако само у Новом Саду. Није чак ни Народна Библиотека у Београду удешена као што треба. И тамо недостају и просторије, и каталози и много друго. Ја из те околности изводим да наша интелигенција не осјећа дубоко колико су добро уређене и лако приступачне библиотеке важни културни институти. Јер чим би то она осјетила, одмах би се створили удобни локалитети, згодни каталози, стручни библиотекари и т. д. А докле год није најкултурнији слој нашега друштва, грађанство, увјерено о користи библиотека, дотле не можемо ни мислити на оснивање и одржавање сеоских књижница. Како би се у Новом Саду, Карловцима, Биограду, Сарајеву, гдје има средњих и великих школа, гдје се спрема и одгаја народна интелигенција, пошло у питању библиотека напредним правцем, раширили би се чисти појмови о том питању и у села. За напредак ове ствари, дакле, прво је што треба учинити: уредити узорно наше централне библиотеке, па из њих утицати на интелигенцију и у опће на просвећени слој нашега друштва.

Једно од најважнијих питања при том је стручно образовање библиотекара. И у том много заостајемо. У цијелом Српском Народу једва да има неколико стручних библиотекара. А без њих ни библиотеке не врједе много. Јер ако хоћемо да библиотека врши своју мисију културног завода, нарочито у нашим приликама, гдје је културни рад још у зачетку, библиотекари би морали бити нека врста народних учитеља. Већина наших људи не може да се користи ни најбољим каталозима. Добар библиотекар ће, после кратког обавјештаја, сазнати шта читачу треба. Као добар психолог, као зналац литературе, он ће брзо помоћи и неуким читачу и наћи му баш ону књигу која је за њега. Ако нема

књиге о траженој теми, наћи ће му подлистак Српске Ријечи, чланак у Срп. Књижевном Гласнику и т. д. Питање библиотекара у великим библиотекама је, дакле, исто тако важно као и набављање књига. Само како да дођемо до образованих, стручних библиотекара? У Њемачкој, Америци а и другдје се држе курсови за образовање библиотекара. Не може бити друкчије него ћемо и ми наше библиотекарe слати на стручно образовање бар у Њемачку.

Скакојаско треба да смо захвални г. проф. Поповићу што нас је информисао о томе како стоје варошке библиотеке у Србији и што нам је овдје додирнуо неколико важних питања о библиотекама. Тако треба даље. Треба јавном дискусијом ових питања да привучемо пажњу интелигенције на важност питања, пак ће онда, јамачно, кренути напријед.

Замјеник председника г. Сава Урошевић: Ријеч има г. др. Кујунџић.

Г. Др. Кујунџић: Ја сматрам, господо, оба питања, која смо јучер и данас третирали једним питањем, јер се оба оснивају на народном просвјетивању. Шта нам вриједе библиотеке кад немамо писмених људи. Знам да културним земљама много вриједе библиотеке, али код нас је друкчије. Због тога ћу нешто рећи о писмености. Јучер се ради краткоће времена није могло расправити то питање. О школама и писмености говорио је госп. Пушибрк. Он је добро истакао улогу школе у ширењу писмености. Доиста је жалостан факат, да у Далмацији има само три српске школе. Али ја знам из искуства, да ни ондје гдје има много школа, као н. пр. у Србији (2000) не дају школе онолико у писмености колико се мисли и колико би се могло очекивати. Главни је узрок томе, што у школе долазе дјеца у седмој години. Послије свршетка школе забораве оно, што су научили, јер морају ићи за својим послом, раде код стоке, на пољима и тек у 20-ој години кад иду у војску одлазе са села у варош. Онда се на жалост у врло много случајева констатују да већ не знају читати. У том погледу мислим да би много боље било, да сеоске школе доцније почињу — са 10-12. годином. Они који почну са 10-12. годином зрелији су и боље памте оно што им се предаје, јер им је мозак развијенији. Они и теже забораве оно што науче. Сва српска дјеца морају да прођу кроз школе, али ми ипак видимо да је 80 процената неписмено. Они су били писмени па су заборавили читати. Кад би школе почеле касније ја мислим да би било мање неписмених.

Замјеник председника госп. Сава Урошевић: Обавијештен сам, да ће сад у цркви почети парастос умрлим члановима Просвјете. Господа која желе ићи на парастос, нека иду, ми ћемо и даље наставити конференцију, јер мислим да се ни мало не гријешимо о умрле чланове Просвјете, ако останемо овдје. Г. председник је отишао да заступа цијелу конференцију. Ми можемо наставити посао, јер овим послом одајемо им исто поштовање као и они, што су отишли на парастос. Молим господо, да устајењем одамо поштовање покојним члановима „Просвјетиним“. (Слава им).

Госп. др. Кујунџић (наставља): Молим господо, да се ово одавање почести записнички проведе.

Сада ћу да наставим оно што сам почео. Мени је особито жао што немам овдје буквара госп. Пушибрка. Мислим да сте се могли упознати с тим букваром. Буквар је врло оригиналан. Сјећате се господо да је председник Културне Лиге споменуо да наш народ најрађе чита народне пјесме. Госп. Пушибрк је то имао на уму кад је правио свој буквар. Он је тај посао основао на народној пјесми. Наша култура постоји у добу дјетињства. За душу народа пријања народна пјесма као нама кад смо били дјеца. То вријеме преживи сваки народ и он мора да пређе све ступњеве образовања. Из почетка се задовољи простом лектиром, то јест народном пјесмом, а за тим мало по мало прихваћа и теже ствари. (Председник Урошевић моли г. Др. да се држи предмета). Као једно згодно средство за ширење писмености у народу споменућу награде у школама. Београдске школе дају својим ученицима награде, те тим потичу да се ученици међу собом натјечу.

То би било нешто о писмености, а сада ћу рећи неколико ријечи о књижицама. Библиотеке су јака спона између појединаца и главне цјелине. Поједине централне библиотеке у Сарајеву за Босну и Биограду за Србију, у Н. Саду за Војводину стајале би у контакту, и сачињавале би једну цјелину. Ја мислим да би за рад на библиотекама био најзгоднији свештеник и учитељ. Код нас у Србији имају учитељи поред своје главне

задаће још и споредних послова. Учитељи су н. пр. радници код оснивања Земљорадничких Задруга и раде свагдје гдје год треба, па се надам да ће и учитељи Босне и Херцеговине пристати да буду радници и пријатељи народа у којем су. Госп. предсједник Културне Лиге споменуо је да се у једноме селу могу брзо да прочитају све књиге и да се може догодити да у њиховим малим књижницама нема новијих других књига. Ја мислим да би згодно било да постоји организација у погледу тих књижница која би радила на томе, да се књиге чешће по библиотекама мијењају. Наравно да би морало бити неколико централа и то: за Србију Београд, за Босну Сарајево и за Војводину Нови Сад. (Др. Владимир Ђоровић: То је питање ријешено покретним књижницама).

То би било неколико мисли које сам сматрао нужним да споменем.

Предсједник: г. Сава Урошевић: ријеч има г. М. Пушибрк.

Г. Мито Пушибрк: Поштована господо! Поред исцрпног реферата уваженог професора београдског универзитета, г. Павла Поповића, којим нам предочи важност народних књижница по народно просвјештавање, чули смо и осталу господу говорнике који помњиво расправљају о народним књижницама. Између осталог истакоше поштовани предговорници и толике потешкоће, које се морају савладати при оснивању народних књижница, па и све препреке које рад истих ометају и послуже оснотку. Ја сам слободан да се осврнем на та излагања поштованих предговорника и покушаћу да у неколико ублажим сваку бојазан у томе раду као и савлађивање препрека. Истицање потешкоћа и свих препрека баш у раду око оснивања народних књижница држим да самој ствари много смета. И трговац кад оснива своју трговачку радњу, а занатлија занатску такођер имају да преброде толике потешкоће и у будућности да се боре са толико препрека, па ипак се одваже и самостално отпочну послове без да у напријед знају и како ће успјевати. Бојажљиви и без самопоуздања, па били то трговци, занатлије или остали посленици не ће никада самостално отпочети свој посао, јер немају вјере у своју сопствену снагу и способност. Самосталне послове подузимају једино прегалачки духови, а прегалоцу је и сами Бог на помоћи. Не мислим с овим истицати бојазан и српских културних радника, већ једино напомињем да се што боље уочи и како и ми сви, који радимо на народном просвјештавању и сваком унапређивању, па и при оснивању народних књижница морамо поред спреме такођер имати и потребито самопоуздање, одлучност па и довољно прегалачког духа да могнемо одговорити своме задатку. Бојазан и истицање препрека ми то чујемо сваки дан и у обичном нашем животу. Па ако успоредим наше друштво са једном војском а народне културне раднике са војводама те војске, онда је и још већма јасније да војводе морају својој војсци храброст и енергичност уљевати а нипошто стрепити нити побојавати се. Ако нам успије да што јаче сузбијемо неписменост у Српском Народу, па ако се побринемо и да народ заинтересујемо за читање и на даље, тад ће се лакше ријешити и питање оснивања народних књижница, јер ће се народ и сам увјерити о користи читања и просвјештавања књигом. А кад то постигнемо народ ће водити бригу и да одржи своје књижнице. Успоредимо ли народне књижнице са нашим приватним долазимо до резултата да је главно пробудити и развити интерес за читањем и иза овога ће све само од себе правим путем поћи. Ни нама за наше приватне књижнице није нитко поклањао књиге, нити нам књижнице уређивао, већ смо их сами набављали и уређивали. А ја сам познавао мојих професора па и другога који су се јагмили да чим прије добију нова издања за која су драговољно жртвовали и пошљедњу пару, а неки би ђаци и гладовали само да што прије да нових књижевних издања дођу. Навешћу вам и живи примјер из нашег села. У селу Балатуну, у Босни на Дрини, познајем честитог земљорадника Рајка Мишића, који и ако је земљорадник имаде своју властиту библиотеку и стално чита. Чим чује да је која нова српска књига изашла а особито о земљорадњи он је одмах набави и не жали потрошити. Сељани га сви уважавају и чешће се чује: Што газда Рајко имаде књижурина не би их могао ни на воловска кола натоварити. Из овога живог примјера са нашег села ја изводим да ће и остали наши земљорадници прионутти уз књиге и читање, чим се само сузбије неписменост у народу. А да Српски Народ за све ово имаде и смисла сувише је доказивати јер је познато да толики српски самоуци и то баш са села и сами по себи науче читати и писати.

Српски Народ је и ако је у већини непросвјећен а можемо казати чак и неписмен увидио одавно важност просвјећивања, па је својом дарожљивом руком подигао толике културне установе и завјетовао школама и црквама и све своје имање, јер је вјеровао у њихов родољубиви и племенити рад.

Како Србин умије да жртвује за просвјећивање свог народа ево нам наша свеча-рица „Просвјета“ у Сарајеву то доказује. „Просвјета“ је за циглих десет година више учинила Српском Народу у Босни и Херцеговини него ли све државне установе. „Просвјета“ је разумјела јаде своје рођене браће, па је и радила најсавјесније на народном бољитку. И како је „Просвјета“ радила, онако ју је и народ срцу пригрлио, а ово нека послужи и свима нама за углед. Ако смо ради да у нашем раду око народног просвјећивања и успијемо ми морамо сви до једног бити и одлучни противници сваког страховања и увјерени да ће смишљени и систематски рад и све препреке оборити.

Дође ли како јучер напоменух до заједничког и споразумног рада свих српских културних установа на пољу народног просвјећивања, тад ће и још више отпасти свака бојазан. Српски Народ имаде довољно властите снаге да се сам просвјећивањем препороди.

Наша браћа Црногорци згодно истичу: „Нас и Руса имаде преко сто милијуна“. А ја ово примјењујем и на наше расправљање па велим: И Српски Народ имаде толике фондове и културне установе чији иметак износи неколико милијуна чистог српског новца, па би се од тога могло бар дјеломично жртвовати и на популарно просвјећивање. Заједнички рад свих српских културних установа унапредиће нас у свему, па ће олакшати и подизање народних књижница. На данашњем нашем збору видимо овде међу нама и браћу Србе земљораднике, па се радујемо што и они дођоше да чују, како се школовани српски синови брину за напредак свог народа. Они ће при повратку причати и осталој браћи о свему што овдје чуше, па већ и због тога морало би се што мање говорити о свим потешкоћама и препрекама у раду око народног просвјећивања. Са данашњег „Просвјетног“ збора не би смио поћи ни један Србин нити Српкиња под упечатком сметања и препрека већ са што већим заносом и за културни рад на народном просвјећивању у сваком смјеру.

Има нас, господо, који потпуно разумијевамо истакнуте потешкоће и препреке јер су исте плод горког искуства и то баш у нашем раду по градовима и варошицама, гдје наш народ живи више за стомак и тјелесно уживање, а кад је тако у тим центрима гдје би се баш морало заносити за сваки културни потхват, је ли онда чудо што су нам села у свему назадна и што се треба борити са потешкоћама? И сви они, који су се уживили у наше градске и варошке прилике као што сам и сам, морали смо доћи до заједничког резултата да наш народ у градовима живи у огромној већини само за то да се добро наједе, напије и што помодније обуче, а то је све уживање ниже врсте него ли је душевно. Да могнемо сузбити тај начин нижег уживања у Српском Народу и покренути наше друштво да више мисли, не смијемо у нашем раду истицати потешкоће и препреке, јер су те добро дошле данашњем луксузном Србину и Српкињи, у којима је обамро сваки виши осјећај за опште добро, па ће се баш помоћу тих истицаних потешкоћа и препрека вјечито испричавати: Не може се у нас ништа за народну ствар отпочети и нема брата средстава. То је господо моја свакидашња пјесма тугованка, коју ми морамо сасвим искорјенити. Послије свега наведеног држим да ћете ме исправно сватити за што сам устао проти истицања потешкоћа и препрека у нашем културном раду око народног просвјећивања.

Све ово ће вам бити и још јасније кад упоредимо луксузни начин живота већине наших грађана и варошана и све патње наших земљорадника. Макнемо ли се у наша села и на разна радна предузећа, гдје наш народ криво зарађује кору хљеба а уз слабу зараду, да једва може и одржати своју обитељ, тад ће и најокорелије срце оћутити бол за братом, кад га види гдје се у покислим дровњима ломи и сваку муку подноси да се могне као отац српске обитељи одазвати својој дужности. Кад све то видимо и себе урачунамо у Српски Народ као велику српску обитељ, нагони нас да мозгамо и размишљамо, а зар и ми немамо наше српске дужности и сада за своју патеничку браћу земљораднике. Је ли чудо, да наши земљорадници иза сзог тешког пословања полазе на одмор у пјану механу и ту се вазда најрадије окупљају? То су све научили од грађана и варошана, па држе да је то и добро и паметно. Кад би наш земљорадник био просвјећенији и упућенији у свему, тад

би у мјесто да иде у механу, гдје у већини случајева и до крви дође, полазио у своје народне књижнице и читаонице и ту се одмарао у правом смислу од тјелесног умора, а душевно се кријепио читањем. Чули смо данас да је и за одржавање књижница потребит одан књижничар. У нашим селима гдје постоје Задруге, дужност књижничара могао би вршити пословођа Задруге, па би се и то збринуло без велике муке, јер и по самом духу рада и правила наших Задруга и народно просвјећивање па и оснивање књижница спада у дјелокруг наших Задруга. Гдје још нема Задруга морамо их што прије подићи. Ја у моме излагању имадем у главном преда мном једини циљ да докажем пријеку потребу како би се наш просвјетни рад што већма проширио кроз наша села, а на то сам мислио и кад сам овамо пошао да и о томе говорим. Наши грађани и варошани лакше нађу душевне хране у својим мјестима него ли што наши земљорадници, па за то морамо што више и књижница подићи у селима. Ја завршавам моје излагање, па и данас опет наглашавам да нам је потребито и за успјешно оснивање народних књижница једно заједничко средиште, одакле ће се свему раду давати потребита директива. И буде ли то средиште за народне књижнице на здравом и практичном темељу биће и успјеха, па ће и народне књижнице тим боље одговорити свом културном задатку. Са овим сам свршио, а благодарим на подијељеној ми ријечи.

Предсједник, г. С ава У р о ш е в и ћ: Ријеч има господин Влад. Гвозденовић.

Госп. Влад. Гвозденовић: Браћо и сестре! Јучер и данас водила се ријеч о томе, како и на који начин да се нашем народу помогне: да се маса просвјетли, да се научи како ће све хрђаве обичаје одбацити а добре задржати, те да корача успоредо са другим напредним народима.

Радник сам има већ 24 године. Већ су 15 година, да сам међу сељацима — масом. Молим да ме саслушате, да кажем, шта сам примјетио кроз то вријеме рада на селу и како мислим, да се маси — сељаку помогне, да се просвјетли. Сви предговорници истакли су, да треба агилније порадити, како би се циљ постигла.

Као свештеник, кад у село дођем, сакупим домаћу дјецу и с њима водим разговор и поучавам их. Домаћина замолим, да и комшијску дјецу позове, али овај одговори: духовниче, и моја су ми на врат узјахала, па шта ће ми још и туђа? — Тако ми је и кад омладину окупљам. Ријетки су, који драговољно дозволе, да се дјеца и омладина скупи у дом кад сам на селу. Према томе, уз моју најбољу вољу, слабо успјевам. — Да би се успјех постигао, те по селима сеоски свијет могао просвјећивати, нужно је, да се у већим селима подигну куће, од прилике, да у тој кући буде једна соба од 8 м. дуљине и 6 м. ширине, а друга мања уз ту већу. За подизање таквих зграда требала би „Просвјета“ да пружи помоћ до 300 К, а остатак сељани да приреде. У таким зградама скупљали би се тежаци без разлике узраста. У таквим зградама одржавали би се алфаветски курсеви, задруге би се оснивале, те читаонице и библиотеке. У свој парохији настојим, да подигнем земљорадничке задруге. У селу Баћевићима, код Мостара, основао сам задругу. Задруга је у приватној кући. Домаћин је кућу уступио драговољно. Задруга је отпочела рад, па смо се сваке недеље почели у кући окупљати. Кад је прошло 10 недјеља, домаћин је већ био хладан и видим да му је неправо, што се често скупљамо. Чим је домаћину неправо, неправо и задругарима, па радимо да се дом подигне, јер ће се без дома и задруга уништити. [Госп. Стајић: Имате ли кафану или механу?] Ја у својој парохији не дозвољавам кафана и механа и све употријebим, да се не отворе. Кад би „Просвјета“ помогла, да се такве зграде подигну, онда би се сељаци — маса више и загријала за „Просвјету“ и све друге српске установе. Радио сам и радићу, да се помогне „Просвјети“, али слаб је успјех био у мојој парохији. Једног шегрта из села Раштана „Просвјета“ је помогла, па сам у том селу на Видов-дан о.г. имао ипак успјеха, јер сам напоменуо, да што год дамо „Просвјети“, да себи дајемо, напоменувши, да је дала помоћ шегрту Н. Н. из овога села, а ни један њој није никаква прилога дао. Дакле, очигледан примјер много помаже.

„Просвјета“ великошколцима даје примјерне стипендије, па кад би 2-3 стипендије устегла, а за такве домове као што напријед рекох припомоћ дала, ипак кроз неколико година подигло би се и домова, па тиме и више чланова „Просвјета“ имала, те устегнуте стипендије обновила и повисила.

Осим тога, требало би издавати лист за народ на бољој артији, а што јефтиније да се дијели народу, онима, који су научили читати и који већ уче. Кад научим кога сељака да чита, онда му даривам и књижицу какву, па он то чита, те и друге предобива, да и они, који не знају, да се уче.

Рад бих био, да господа, која ће нарочито радити на томе, што смо јуче и данас овде расправљали, да узму у обзир ово што сам навео за подизање домова, јер би тиме по селима било више читатеља, више задруга, читаоница и библиотека, а мање механа. (Живио!).

Предсједник г. Сава Урошевић: Ријеч има госп. Душан Кеџмановић.

Госп. Душан Кеџмановић: Госп. Емил Гаврила рекао је да за оснивање народних библиотека треба да се заузму црквено школске општине. Ми за оснивање библиотека имамо већ у самој уредби јако упориште. То би се могло тако постићи кад би Велики Просвјетни Савјет у договору са Просвјетом издао у овом програм и упутства црквено школским општинама са налогом, да приступе остварењу те замисли. Да би се то могло извести, требало би да се наша интелигенција мало више интересује за ту ствар, те да се са већом вољом прима дужности у црквено-школским одборима. У Просвјетном Савјету ми имамо интелигентних људи, који схваћају значај библиотека, те би требало да се поради о томе, да свака општина даде просјечно годишње 50 круна за библиотеку. Библиотекар би морао да буде свештеник или учитељ, а надзор би се на тим библиотекама могао водити преко окружних прота. Толику своту би могле дати све општине, а ја сам увјерен да имаде општине које би могле и више, тако мислим да бисмо могли постићи успјех. Свакако морају бити каталози за сеоске и варошке књижнице; ти би се каталози касније могли допуњавати преко народнога листа, за који сам јуче предлагао да се покрене. Просвјета би наине требала да у свакоме броју тога народнога листа изнесе књиге нове, које су вриједне за сеоску или варошку библиотеку. (Живио.)

Предсједник г. Сава Урошевић: Ријеч има Др. Чедо Митровић.

Госп. Др. Чедо Митровић: Ја нећу да говорим много, само ћу напоменути да ми нисмо у праву да доносимо одлуку: како ће се те књижнице оснивати. Госп. Павле Поповић је својим предавањем показао да је наука сва питања претресла, и да о свима стварима можемо наћи литературу. Ми имамо људи на свима крајевима Српства, и то људи стручно образованих. Држим, да би „Просвјета“ требала, кад јој што затреба, да пита и да се обрати на људе, који су специјално проучавали дотичну ствар. Ја мислим, да ће „Просвјета“ ићи правим путем ако у свакоме своме послу буде узимала за подлогу науку. Нема посла, који би се могао правилно изводити без науке. Нема ничега о чему није било већ негдје говора, о чему се није писало, ако не баш код нас, а оно бар код других народа. Треба се користити и туђим искуством, јер оно што је добро, добро је с које год стране долази. Нека „Просвјета“ предавање г. Поповића „О граоским књижницама“ узме као једну драгоцену поуку како треба ствар проучавати и нека по угледу на то иде даље. Ја мислим, да би у овој ствари сад требало предложити такву резолуцију, која би служила за подлогу даљег рада само начелно и молим госп. предсједника да се у томе смислу донесе резолуција.

Предсједник г. С. Урошевић: Боље да госп. референт Ђоровић предложи резолуцију испред Одбора Просвјете (одобравање: тако је). Дајем завршну ријеч госп. Ђоровићу као референту.

Г. др. Ђоровић: Кад се „Просвјета“ спрема за своју прославу и кад смо хтјели да манифестујемо нашу снагу ми смо мислили, да уједно ову прославу обиљежимо једним трајним успјехом више у израђивању нашег општег задатка на народном просвјетивању. Овом приликом када су се скупили изасланици свих српских просвјетних и културних установа из свих крајева ми смо хтјели, да изнесемо то питање на претрес, да би у договору с њима претресли основне појмове о том питању и да би се могли користити њиховим искуством и савјетима. Мени је особито пријатна дужност да свима изасланицима наших културних и просвјетних друштава захвалим, што су нам овдје живом дебатом помогли, да се питање у ствари покренуло и добило општи интерес. Необична ми је част исто тако да захвалим у име друштва г. Павлу Поповићу на предавању, које је тако израђено, да се на темељу њега може одмах почети рад. Као резултат наше дискусије пред-

ложене су јуче двије резолуције, али њихови доносиоци г. др. Тихомир Остојић и др. Никола Стојановић повукли су их назад у интересу споразумнога рада. Ми видимо, да су наши циљеви исти и исте потребе, с тога смо одлучили у принципу за кооперацију свих српских културних установа. Да би рад одмах почео и да не би читаво интересовање прошло без успјеха, ми предлажимо да се изасланици ниших културних друштава спреме за једну конференцију и да израде статистички програм рада. С тога молим да се прими ова компромисна резолуција. (Чита).

Извршење припрема за наредни састанак српских културних установа, који има да усвоји начела и методе кооперације повјерава се посебном одбору. У овај одбор бирају се г. г. Сава Урошевић, др. Тихомир Остојић, др. Стјепо Кнежевић и Васиљ Грђић.

Сједница одбора одржаће се у Новом Саду, а састанак културних установа у Београду.

Предсједник г. Сава Урошевић: Да ли сте господо сагласни да примите резолуцију коју је г. др. Владимир Ђоровић предложио? (Прима се). Ја овим проглашујем, да је данашња конференција закључена.

Друге свечаности приликом прославе.

Откривање спомен плоча великих добротвора Просвјете.

Послије свршетка свечане сједнице Просвјете упутили су се сви присутни изасланици и гости у Просвјетин Дом. Пред Просвјетиним Домом већ се сакупио народ. На улазу у Просвјетин Дом дочекао је подпредсједник Просвјете г. др. Томо Поповић свештеник са неколико чланова Одбора Просвјете учеснике свечане сједнице. Том приликом је г. др. Томо Поповић овим говором открио спомен плоче великих добротвора Просвјете:

Многопоштовани господине предсједниче, мили наши гости и драга браћо!

Скуписмо се данас овдје пред Просвјетин Дом да приликом прославе десетгодишњице Просвјете одамо почаст великим добротворима овога друштва, чија су имена урезана златним словима у мраморним плочама. Многи од њих су помрли. Њихови блажени дуси већ су у предосјећају божјег блаженства, али ће они вјечно живјети и овдје на земљи међу својим потомцима, јер оставише себи трајан спомен својим, Богу угодним, а за народ српски корисним дјелима.

Из њихова пепела сијаће свјетлост српске народне просвјете, а на гробовима њиховим подићи ће се ступови снаге Српског Народа, јер ће се њиховом обилном потпором наши потомци — млађани Српчићи одгајати у српском народном духу и напајати српским националним идеалима. Њихова ће дарезљива десница спасавати наш млади нараштај из вртлога узбурканих таласа мора туђинскога. Њиховом ће се издашном помоћу јачати умна снага нашег подмлатка, а тим ће дух српскога народа добијати јачу и сталнију енергију.

Ово су побуде, које су руководиле наше велике добротворе да оставе знатне легате нашем друштву Просвјети. И ми уклесасмо њихова имена на овим мраморним плочама у знак наше благодарности и пијетета према њима, не да им се одужимо, јер то је немогуће са овим малим знаком, него да нас њихова имена увијек подсјећају на њихова дјела, па да и ми идемо њиховим путем.

Праву је награду пак сваки од њих осјетио и осјећа у своме срцу, јер је свјестан да чини добро дјело, да иде божјим путем, кад потпомаже свога ближњег, брата свога.

Слава великим добротворима Просвјете!

Слава

Аделини Павлији племенитој Ирби,
Даши Савићевој,
Јованки Фуџићевој,
Пахомију Николајевићу,
Ники Бесаровићу,
Константину Н. Бесаровићу,
Тодору Аничу,
Васи Јакшићу,
Марији Јакшићевој,

Пају Смољановићу,
Марици Смољановићевој,
Димитрију Јовановићу,
Љуби Р. Крсмановићу,
Алекси Крсмановићу,
Марку Добројевићу,
Лазару Милиновићу,
Стеви Остојићу,
Јованки Остојићевој,

Нека је свијетао спомен њихов међу нама и мртвим вјечан покој!

Кад је г. др. Томо Поповић говор свршио, Српско Пјевачко Друштво „Слога“, отпјевало је химну Просвјете. Иза тог је Српска Дубровачка Музика свирала химну Просвјете, а Соколи и Побратими одавали су почаст Просвјети. Свечаност откривања спомен плоча великих добротвора Просвјете свршила се у 11^{1/2} сати. Изасланици и гости са стране упутили су се тад у просторије Просвјете и одатле пратили кретање свечане поворке.

Свечана поворка.

За свечану поворку сврстао се је народ око Просвјетина Дома овако: у Котуревој улици узели су мјесто Соколи и Побратими. Према Котуревој улици на Кеју поставиле су се музике Душана Силног и Српска Дубровачка Музика. Српске корпорације из Сарајева и грађанство сарајевско заузели су мјесто уз Просвјетин Дом према Ђумурији. Тежаци су стали на Кеју са обје стране музике. Поворка се је кренула овим редом:

1. Коњици: тежаци са барјатаром на челу, који су поворку очекивали у Ђуковића улици.
2. Српска Дубровачка Грађанска Музика.
3. Српско Пјевачко Друштво „Слога“.
4. Изасланици корпорација из Босне и Херцеговине, корпорације из Сарајева и то овим редом: Добротворна Задруга Српкиња, Побратимство, Занатлијско Удружење, Трговачка Омладина, Просвјета, Привреда, Савез Земљораднички Задруга, Свештеничко Удружење Учитељско Удружење.
5. Народ из Сарајева.
6. Тежаци из Сарајевског Поља, Вареша и Високог, тежаци брђани из Пала, Мокрог и Сокоца. Тежаци су сврстани по парохијама. Пред сваком парохијом иде барјактар и свештеник, предсједник општине и одборници.
7. Музика Душана Силног из Београда.
8. Побратими и Соколи.

Поворка, која је пошла испред Просвјетина Дома, кретала се овим улицама: Котурова улица, Фрање Јосифа улица, Рудолфова улица, око нове католичке цркве у Ђемалушу, преко Вароши, иза Магистрата, Кејом до Друштвеног Дома, Фрање Јосифа улица и натраг до Дома Просвјетина.

Народна свечаност.

За масе тежачког свијета који се на хиљаде слегао са свих страна на прослави, а особито из околине Сарајева одржана је народна свечаност први дан прославе по подне. Свечаност се није могла одржати, како се хтјело на арени за вјежбе Сокола ради непогодна времена, него се је одржала у просторијама Друштвеног Дома. Програм свечаности био је овај:

1. Васиљ Грђић, секретар Просвјете: О раду Просвјете и значају прославе десетогодишњице;
 2. Б. Јоксимовић: „Химна Просвјете“, ријечи од А. Шантића, пјева мјешовити збор „Слоге“;
 3. Ј. Маринковић: „Славија“, пјева мушки збор „Слоге“;
 4. Хајдук Вељко, Хисторијска драма у три чина, изводи Српско Дилетантско Позориште
- На свечаности свирале су између појединих тачака програма музике: Душана Силног из Београда и Српска Дубровачка Музика.

Комерс и игранка.

За многобројне изасланике и госте и за грађане приређен је први дан свечаности у вечер у просторијама Друштвенога Дома комерс са игранком. Програм је био овај:

I. ДИО.

1. Б. Јоксимовић: „Химна Просвјете“, ријечи од А. Шантића пјева мјешовити збор српског пјевачког друштва „Слоге“;
2. Ф. Маћеховски: „Друга руковијет“, пјесме из Босне, пјева мјешовити збор „Слоге“;

3. Ј. Маринковић: „Славија“, пјева мушки збор „Слоге“;
4. Б. Јоксимовић: „Пјесме из младости“, пјева мјешовити збор „Слоге“;
5. А. Шантић: „Под Маглом“, изводи Српско Дилетантско позориште.

II. ДИО.

Игранка.

Између точка програма и на игранци свирале су музике: Душана Силног из Београда и Српска Дубровачка Музика.

Помен умрлим члановима Просвјете.

Други дан прославе у недјељу у 10 сати изјутра иза службе Божије одржан је у новој саборној цркви помен умрлим члановима Просвјете. Овдје у цркви изговорио је значајну бесједу проповједник српски јеремонах др. Николај Велимировић.

Развијање застава Српских Сокола из Тузле и Брчког.

Ова чисто Соколска свечаност обавила се је други дан прославе у 11 сати прије подне на Соколском вјежбалишту. Ту су се прикупили сви Соколи и Побратими, изасланици и народ. Уз свирку соколске музике Душана Силног из Београда, иза свечаног говора старјешине жупе бос.-херц, др. В. Бесаровића, нове Соколске заставе развише се и преда их заставоношама бираним ријечима вођа жупе Стево Жакула. Пошто је одушевљеним говором замјеник старјешине српског соколског савеза Душана Силног поздравио развијање заставе кренуше са заставама и са музикама на челу Соколи кроз главне улице.

Јавна вјежба Српских Сокола.

Гости Соколови: одјељење Сокола Савеза Душан Силни из Београда, Жупе Фрушкогорске и Жупе Крајишке и Соколови Соколске Жупе Босанско-Херцеговачке одржали су своју јавну вјежбу други дан прославе у 2¹/₂ сата по подне.

Јавна вјежба одржана је у арени нарочито за то начињеној.

Распоред вјежаба био је овај:

1. Српска слободна вјежба за шести Соколски Слет у Прагу 1912. вјежбају Соколови;
2. Женске слободне вјежбе за шести Свесоколски Слет у Прагу 1912. вјежбају Соколице;
3. Вјежбе на справама вјежбају гости Соколови;
4. Раваничке слободне вјежбе за четврти слет Жупе Фрушкогорске вјежбају Побратими;
5. Српске вјежбе палицом за други Хрватски Свесоколски Слет у Загребу 1911 вјежбају Соколови;
6. Чешке слободне вјежбе за шести Свесолски Слет у Прагу 1911. вјежбају Соколови;
7. Вјежбе палицом вјежбају Побратими;
8. Вјежба на справама вјежбају Соколови;
9. Жива слика с пјевањем.

Кермес.

Други дан свечаности у вечер одржан је кермес на Филиповића Тргу. Музика Душан Силни и Дубровачка концертовале су. Српкиње Сарајке приредиле су све што је потребно за кермес.

Банкети.

Приликом прославе гостима су дата два банкета. Први је дала Просвјета 8./IX. а други Срби Грађани Сарајлије 9./IX. На банкетима изречено је неколико трезвених, значајних здравица, којима се глорификовало културно јединство Српског Народа и истицао рад на просвјећивању.

Прослава десетогодишњице у другим мјестима.

Осим у Сарајеву прослављена је десетогодишњица Просвјете још у овим мјестима: Требињу, Тузли, Невесињу, Гацку, Власеницама, Билећу, Бугојну, Бос. Крупи, Кравици, Рудом, Чајничу, Мостару, Б. Луци, Дрињачи, Билећи, Цазину, Бихаћу, Гламочу, Прњавору и Бусновима.

Изасланици културних: просвјетних, привредних и других корпорација на прослави десетогодишњице Просвјете и главни одбор свечаности.

ИЗАСЛАНИЦИ СА СТРАНЕ.

Српска Краљевска Академија Наука и Умјетности, Београд: Стојан Новаковић, председник.

Матица Српска Нови Сад: Др. Гедеон Дунђерски председник, Др. Тихомир Остојић, тајник.

Универзитет, Београд: Павле Поповић, професор.

Главни Просвјетни Савјет, Београд: Сава Урошевић, проректор.

Српско Краљевско Народно Позориште, Београд: Милан Грол, управник Позоришта.

Српско Народно Позориште, Нови Сад: др. Гедеон Дунђерски.

Матица Српска, Дубровник: Никола Бабић, пресједник.

Општина града Београда: Љуба Давидовић, председник општине, Душан Ђокић, Стеван Којић, Ђока Димитријевић и Драгутин Караулић, чланови општине.

Српска Књижевна Задруга, Београд: Др. Јован Скерлић, проф. универ.

Друштво за чување народног здравља, Београд: Живан Живановић, државни савјетник, Др. Радивоје Вукадиновић и Др. Војислав Кујунџић.

Културна Лига, Београд: Др. Чедо Митровић, Др. Веселин Чајкановић.

Средишњи Одбор Народне Одбране, Београд: Живојин О. Дачић.

Професорско Друштво, Београд: Миливоје Симић, директор II. беог. гимназије.

Српска Зора, Дубровник: Др. Стјепо Кнежевић, председник, Сава Омчикус, члан Одбора.

Просвјета Отоманских Срба, Скопље: Милан Чемериќић, професор.

Свештеничко Удружење, Београд: Пера Милојевић, председник, Гаврило Милошевић, секретар.

Учитељско Удружење, Београд: Михајло Стевановић, Ђорђо Којић, учитељи.

Женско Друштво, Београд: Даница Чакловић.

Друштво Књегиње Љубице, Београд: Наталија М. Смиљанић.

Коло Српских Сестара, Београд: Мица Ковачевић.

Српски Народни Женски Савез: Јелена Н. Марковић.

Друштво Хрватских Књижевника, Загреб: Људевит Дворниковић.

Српско пјевачко друштво „Слога“, Дубровник: Димитрије Бубало, Сава Миљеновић,

Дубровачко раденичко друштво, Дубровник: Иван Шуберт, председник, Н. Бељић, тајник.

„Зора“, ђачко друштво у Паризу: Божићар Пурић.

Савез Српских Соколских друштава, Душан Силни, Београд: Воја Живановић.

Српска Соколска Жупа Фрушкогорска: Др. Лазо Поповић.

Српска Соколска Жупа Крајишка: Др. Срђен Будисављевић.

Савез Српских Земљорадничких Задруга, Дубровник: Ђуро Марић, секретар.

Трезвеност, Београд: Ђорђо Стајић.

Изасланство среза заглавског округа књажевачког, кмет са два одборника.

Пјевачко друштво Караџић, Лозница: Сретен Ивановић.

Суд Општине Бајина Башта: Јаков Јовановић, председник Суда, Велимир Николић, Михаило Неготинац, Симо Кнежевић.

Уредништво Српске Зоре, Дубровник: Мито Пушић.

Уредништво Дубровника: Крсто Доминковић, уредник.

Уредништво Пијемонта, Београд: Бранко Божовић.

ИЗАСЛАНИЦИ ИЗ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ.

Изасланици потпорних друштава:

- „Гајрет“, друштво за потпомагање муслимана ђака, Сарајево: Ибрахим еф. Спахић, председник.
„Напредак“, друштво за помагање Хрвата католика ђака и научника: Антун Тан-
дарић, председник.
„Беневоленција“, јеврејско друштво за потпомагање ђака, Сарајево: Јешуа Д. Са-
лом, председник.

Изасланства аутономних области:

- Велики Управни и Просвјетни Савјет: Петар Зимоњић, архиепископ и митрополит
херцеговачко-захумски.
Епархијски Управни и Просвјетни Савјет, Сарајево: Др. Саво Љубибратић, рефе-
рент, Милан Шушљић, учитељ.
Епархијски црквени суд, Сарајево: Евгеније Летица, архиепископ и митрополит.
Епархијски Управни и Просвјетни Савјет и Е. Црквени Суд, Мостар: Петар Зимо-
њић, архиепископ и митрополит херцеговачко-захумски.
Епархијски Управни и Просвјетни Савјет, Бања Лука: Др. Васо Глушац.
Епархијски Црквени Суд, Бања Лука: Душан Кеџмановић, окружни прото.
Епархијски Управни и Просвјетни Савјет, Тузла: Коста Драмушић, свешт., Милош
Бањанин, школски надзорник.
Српско Свештеничко Удружење, Сарајево: Коста Божић, окружни прото сарајев-
ски, Душан Кеџмановић, окружни прото бањалучки.
Српско Учитељско Удружење, Сарајево: Милан Шушљић, председник, Кристиа Ри-
стићева, учитељица.

Српске Општине:

- Мостар: Мићо Д. Билић, председник, Атанасије Шола, члан одбора, Павле Чонић,
управитељ школе.
Бања Лука: Никола Вучковић, председник, Ксенџан Зита.
Тузла: Др. Никола Стојановић, Константин Драмушић, свештеник, Михајло П. Јо-
вановић.
Травник: Јован Кнежевић, парох, председник, Ђорђе Дејановић, срп. учитељ.
Брчки: Танасије Божичковић, Милан Буровић.
Бос. Нови: Перо Дрљача, председник, Душан Богуновић, срп. учитељ.
Бугојно: Ђорђе Т. Радовић, председник, Тома Васиљевић, одборник.
Бијело Поље: Стеван Шиниковић, свешт., председник, Лазо Драгић, перовођа.
Блажуј: Сава Копривица, председник, Ристо Капор, подпредседник са читавим
одбором.
Бусовача: Јово Симић, свештеник.
Бос. Дубица: Јово Мисављевић, председник, Славко Вујасиновић, свештеник.
Бродац: Кићан Кићановић.
Билећа: Михајло Попара, председник.
Бијељина: Јоцо Вулешевић.
Бочац: Алекса Павичар, председник, Алекса Чавић, свештеник.
Благај: Сава Копривица, председник, Ристо Капор, подпредседник.
Високо: Нико Мирић, председник, Илија Ђ. Шаренац, подпредседник.
Вареш: Богдан Петровић, свештеник, председник и цијели одбор.
Вел. Рујишка: Вељко Јовичић, срп. учитељ.
Горажде: Петар Дроца, подпредседник.
Гацко: Јово Крстић, председник.
Гор. Жабар: Јоцо Драгић, Живан Шаркановић.
Гламоч: Коста М. Продановић, свештеник, председник.

Дрињача: Матија Миладиновић, Тимотије Поповић, свештеник.
Доња Дубица: Михајло Ристић, свештеник Стево Ђурић.
Добој: Светислав Бугарски, учитељ.
Зворник: Стојан Савић.
Зеница: Илија Калинић, Симо Ђурић.
Илијаш: Трифко Максимовић, свештеник.
Јајце: Јаков А. Поповић, свештеник.
Кључ: Захарије Илић, предсједник.
Коњиц: Јован Сломовић, свештеник, Јово Зотовић.
Кравица: Ристо Поповић, свештеник, Ђорђо Божић.
Лијевно: Симо Пушкаревић.
Модрича: Нико П. Николић, предсједник.
Мокро: Гавро Гавриловић, Јово Малић.
Међеђа: Мирко Матаруга.
Милићи: Матија Поповић, свештеник, подпредсједник, Обро Голић.
Пурачић: Нико Гаврић, Марко Видаковић.
Приједор: Мићо Брковић.
Прњавор: Јово Станковић, предсједник.
Рудо: Јово Барбарез, предсједник, Милош Исаиловић, тајник, Груица Пецикоза,
Милош Пецикоза, Данило Шиљак, свештеник, чланови одбора.
С. Мост: Симо Зурунић, Вид Кукољ.
Стапари: Марко Шкрбић, Манојло Латиновић, Цвијо Максимовић, Станко Латиновић.
Тавна: Јењо Тодоровић и Крсто Марић.
Фоча: Димитрије Бабић, Јефтан Огњеновић.
Хрте: Гавро Гаврић, свештеник Милан Савичић.
Језеро: Сава Шкаљак, свештеник, предсједник.

Пододбори и повјереници Просвјете:

Бијело Поље, Пододбор: Ђорђе Радуловић, предсједник, Лазо Шантић,
члан Одбора.
Б. Нови, Пододбор: Душан Вукмировић.
Б. Дубица, Пододбор: Милорад Николић, марвински љекар, предсједник, Љубомир
Матаруга.
Брчки, Пододбор: др. Ацо Бабић.
Б. Лука, Пододбор: Перо П. Поповић.
Бијељина, Пододбор: Лазар Марковић.
Високо, Пододбор: Нико Мирић, предсједник, Илија Шаренац, благајник.
Возућа, Пододбор: Сајило Блажановић, Коста Благојевић, Илија Благојевић.
Гацко, Пододбор: Војислав Грђић.
Глоговац, Пододбор: Љубомир Пећо, свештеник.
Зеница, Пододбор: Јеврем Петронић, свештеник.
Јајце, Пододбор: Светозар Зрнић, шумарски чиновник.
Коњиц, Пододбор: Јован Сломовић, свештеник, Јово Зотовић.
Кључ, Пододбор: Ђорђо Млађеновић.
К. Варош, Пододбор: Н. Љубобратовић.
Мајевац, Пододбор: Стево Поповић, свештеник, предсједник, Јово Дејановић,
трговац.
Мостар, Симо Вујовић, судија, предсједник, Лука Грђић, благајник, Божидар Зе-
чевић, проф., Јован Митровић.
Приједор, Пододбор: Никодим Мијатовић.
Столац, Пододбор: Висарион Петровић, учит. предсјед., Спасоје Цмиљић.
Сребреница, Пододбор: Саво Поповић, свешт. предсјед., Драго Урошевић, свешт.
Милош Лазаревић, трг.
Требиње, Пододбор: Стево Грковић, тајник, Милан Јанковић, благајник.

Тузла, Пододбор: Перо Перић, инжињер.
Тавна, Пододбор: Жење Тодоровић, Крсто Марић.
Фоча, Пододбор: Перо Кларић.
Хрге, Пододбор: Ђорђе Марковић, предсједник, Ђорђе Божић.
Цазин, Пододбор: Илија Праштало, порезник.
Бусовача, Повјереник: Јово Симић, свештеник.
Б. Кобаш, Повјереник: Петар Ђекић.
Добој, Повјереник: Бошко Кондић, трговац.
Језеро, Повјереник: Саво Шкаљак, свештеник.
Модрич, Повјереник: Недељко Јовичић.
Стапарц, Повјереник: Ђорђе Бабић.
Рудо, Повјереник: Михајло Перовић.

Добротворне Задруге Српкиња:

Б. Дубица, Ангелина Вујасиновић, Стоја Мисављевић, Анка М. Николић.
Б. Лука, Христина Михајловић, предсједница.
Бијељина, Олга Кернић-Пелеш, Олга Шерблова.
Зворник, Љубица Стефановић, Јелена Остојић.
Мостар, Зорка Дакић, предсједница, Ђорђе П. Пурић и Драгојевић, секретар.
Модрича, Вукосава Марковић, Босилка Стамболија, Љепосава Јанковић, Даша Костић.
Приједор, Зорка Борјановић.
Требиње, Сока Андрић-Гамбета, предсједник, Даница Мартанова, учитељица.
Тузла, Анђа Васиљевић.
Фоча, Марица Пољашевић, предсједница, Јелена Ковачевић, Милка Огњеновић.

Српски Соколи:

Б. Дубица: Миленко Цикота, старјешина, Миливој Картић.
Б. Нови: Душан Богуновић.
Брчки: Др. Александар Бабић.
Бихаћ: Др. Симо Илишевић, старјешина.
Бугојно: Михајло Маринић, четовођа.
Б. Градишка: Владо Малић, старјешина.
Бијељина: Стево Николић, старјешина.
Б. Лука: Милан Грубановић, вођа, Милан Захарић, замјеник старјешине.
Б. Кобаш: Петар Ђекић, старјешина, Симо Ковачевић.
Вишеград: Матија Петровић, старјешина.
Вел. Рушка: Вељко Јовичић.
Високо: Коста Кондић.
Гацко: Урош Ковачевић.
Грачаница: Стево Х. Стевић.
Горажде: Васо Дроца.
Добрлин: Љубиша Поповић.
Добој: Светислав Бугарски, старјешина.
Дервента: К. Костић, старјешина.
Зеница: Нико Р. Вукотић, Милан Хелцер, Богдан Микличанин.
Зворник: Ристо Благојевић, старјешина.
Коњиц: Др. Ј. Перендија, старјешина.
Кључ: Остоја Микић, четовођа.
Мостар: Смаил Шарић, старјешина, Смаил Пашић, тајн. Муслиманског Сокола.
Мостар: Ђоко Перин, старјешина.
Модрича: П. Митровић, старјешина.
Невесиње: Вељко Симовић, старјешина.
Приједор: Перо Радетић, старјешина.

Прњавор: Душан Јовановић, старјешина.
Прибој: Вељко Чубриловић, старјешина.
Столац: И. Н. Поповић, старјешина.
С. Мост: Симо Зурунић, старјешина.
Требиње: Илија Чабриловић, старјешина.
Тузла: М. Јовановић, старјешина, Стево Жакула, вођа Жупе.
Чајничче: Милош Томашевић.
Чапљина: Илија Шакота.

Побратимства.

Автовац: Раде Лучић, предсједник.
Б. Градишка: Владо Малић, предсједник.
Б. Поље: Стеван Шинковић, свештеник, предсједник.
Бодежиште: Милутин Бејатовић, предсједник.
Б. Свињар: Симо Ћирић.
Врба: Коста Суботић.
Драговићи: Ђуро Бундало, предсједник.
Липник: Јован Бјелогрлић, предсједник,
Мостар: Марко Поповић, свештеник, Чедо Милић.
Придјељ: С. Бугарски, учитељ.
Самобор: Саво Ђ. Слијепчевић, предсједник.
Срђевићи: Радован Ковачевић.
Стапари: Душан Савић, тајник.
Тријебањ: Митар Богдановић, учитељ.
Фоча: Милан Х. Вуковић, предсједник, Тане Јеремић, Ђорђо Х. Вуковић.
Чапљина: Илија Шакота, предсједник.
Шурићи-Бојиште: Милан Милушић, предсједник.
Б. Нови: Јово П. Мутић, предсједник.

Свега је било Сокола 392, Соколица 53. Укупно свега 445 Сокола Соколске Жупе Босанско-Херцеговачке. Осим ових присуствовао је свечаности Муслимански Соко из Мостара са 25 Сокола. У свему је било Срба Сокола 470. Побратима је било свега 248. Укупно свега Сокола и Побратима 718.

Српски Соколи по мјестима послали су Соколова: Сарајево 15, Мостар 45, Требиње 25, Тузла 20, Бања Лука 14, Б. Градишка 8, Б. Дубица 3, Приједор 11, Брчко 14, Зворник 13, Вишеград 10, Столац 14, Невесиње 14, Нови 12, Бугојно 7, Високо 10, Фоча 14, Чапљина 20, Гацко 9, Дервента 11, Прњавор 3, Бихаћ 3, Бијељина 11, Прибој 15, Коњиц 3, Добрлин 7, Добој 9, Грачаница 7, Велика Руишка 2, Б. Свињар 5, Сански Мост 5, Горажде 2, Кожухе 12, Копривна 4, Модрича 7. Соколица: Мостар 20, Сарајево 13, Тузла 10, Приједор 10.

Побратимства послала су по мјестима Побратима: Побратимства из котара Б. Градишке 100, Чапљина 40, Побратимства из котарева Мостар и Столац (Бијело Поље, Мало Поље, Пијесак, Логве, Доњи Поплат) 29. Побратимства из котара Гацко (Михољаче, Самобор, Липник, Бодежишта, Срђевићи, Автовац, Врба) 10. Побратимства из котара Невесиње: Шурићи 4, Бојиште 10, Фојница и Биоград 26, Побратимства: Тријебањ 6, Придјељ К/Д. 3, Фоча 3, Драговићи 2, Срефлије (Дубица) 8, Мразовци (Дубица) 10, Побрђани (Дубица) 2, Мартинац (Прњавор) 1.

Српска Пјевачка Друштва.

Б. Нови, „Крајишник“, Душан Вукмировић.
Б. Дубица, „Вишњић“, Никола Павић.
В. Вакуф, „Николајевић“, Перо Граић, предсјед. Војо Срђеновић, подпредсједник.
Ристо Гашић, благајник.
Високо, „Милутиновић“, Саво Ристић, предсјед. Бошко Костић, подпред., Стјепо Стјепановић, одборник.

Зеница: „Дечански“, Јово Гргуровић, Ристо Стојановић.
Приједор: „Вила“, Душан Зеленика.
Тузла: „Вила“, Перо Стокановић, председ. Јово Мићић, подпред.
Фоча: „Св. Саво“, Владимир Хаџи Вуковић, Тодо Томашевић.

Српске читаонице.

Б. Дубица, Никола Павић, председник.
Б. Нови: Перо Дрљача, подпредседн., Душан Богуновић, књижничар.
Билећа: Михајло Попара, председн., Лазар Дувњак.
Б. Лука: Дане Ивезић, Тривун Добројевић.
Вареш: Борислав Милиновић, Јанко Голић.
В. Вакуф: Перо Грајић, председник, Војо Срђеновић, подпредседник, Ристо Гашић, благајник.
Грачаница: Чедомир Петровић.
Зворник: М. Јовановић.
Дервента: Н. Костић.
Јајце: Душан Трифковић, председник.
Кључ: Јово Шипрага, председник.
Коњиц: Тодор Мужичевић, Јово Булајић.
Мостар: Муслиманска читаоница, Смаилага Ђемаловић.
Модрича: Симо Николић.
Приједор: Јово Вулић.
Пурачић: Михајло Божић, Светозар Станковић, Петар Божић.
Рудо: Новак Спахић.
Хрге: Благоје Петровић, Митар Петровић.
Чајниче: Митар Шошић, Љубо Глођаић, Илија Јовановић, Милош Томашевић.

Српски Новчани Заводи.

Сарајево: Српска Централна Банка, Милан Недељковић, директор.
Сарајево: Српска Народна Банка, Александер Божичковић, директор, Милан Рајковић, прокуриста.
Мостар: Српска Народна Банка, Лазар Милићевић, члан Управног Одбора.
Брчко: Српска Трговинска Банка, Новак П. Новаковић, директор.
Требиње: Српска Банка и Штедионица, Владимир Ј. Сушић, директор, Др. Владимир Андрић, потпредседник Надзорног Одбора.
Бијељина: Српска Штедионица, Бранислав Обрадовић, директор, Јово Стојановић, Војо Василић, Перо М. Јовичић, члан Управ. Одбора.
Б. Дубица: Српска Штедионица, Јанко Мисављевић, председник.
Гацко: Српска Штедионица, Спасоје Буквић.

Српска Занатлијска Удружења.

Зворник: Јован Илић, Ранко Ранкић.
Мостар: Тома Кашиковић, Лазар Дурсун.
Прњавор: Душан Јовановић.
Приједор: Никодим Мијатовић.

Српске Зетњорадничке Задруге.

Балатун: Живан Трифковић, Милан Новаковић.
Бусовача: Коста Туцо, пословођа.
Б. Дубица: Михајло Ристић, свешт., председ. Стево М. Драгић, пословођа.
Јошавка: Петар Иванковић, свештеник, председник.
Мајевац: Стево Поповић, свештеник, председник Јово Дејановић.
Соколац: Васо Косорић, свештеник.
Ступари: Никола Дивљан, председник.

Главни Одбор Свечаности.

Симо Мирковић, предсједник Главног Одбора Просвјете, Ристо Х. Дамјановић, Др. Ђорђо Васиљевић, Шћепан Грђић, Др. Милан Сршкић, Др. Коста Крсмановић, предсједници Главног Одбора Просвјете за првих десет година. Глигорије М. Јефтановић, предсједник одбора Срп. прав. цркв.-школ. општине; Др. Душан Јефтановић, предсједник Срп. пјевач. друштва „Слоге“; Јелена Самарџић, предсједница Добротворне Задруге Српкиња; Гавро Гашић, свешт. предсједник Савеза Српских Земљорадничких Задруга; Сава Сремчевић, предсједник Срп. Занатлијског Удружења; Ђорђе Чокорило, предсједник Српске Трговачке Омладине; Др. Војислав Бесаровић, старјешина Српске Соколске Жупе Бос.-Херц.; и Срп. Сокола у Сарајеву; Јово Пешут, предсједник Савеза Побратимства; Атоније Вуковић предсједник Сарајевског Побратимства; Ристо Шушић, предсједник Српског Учитељског Удружења; Коста Божић, предсједник Српског Свештеничког Удружења; Никола Т. Кашиковић, уредник „Босанске Виле“; Стијепо Кобасица, уредник „Српске Ријечи“; Ристо Радуловић, уредник „Народа“ и „Прегледа“; Петар Кочић, уредник „Отаџбине“.

Чланови Главног Одбора Просвјете Др. Томо Поповић, Др. Владо Ђоровић, Др. Вукан Круљ, Александар Бесаровић, Др. Васо Зрнић, Владо Периновић, Никола Јунгић, Васо Шаровић, Јово Х. Трифковић, Стево Бракус, Ђорђо Раца, Нико Митричевић, Др. Богдан Видовић.

Честитања о свечаности десетогодишњице Просвјете.

А. Телеграми.

АЛЕКСИНАЦ: (Србија).

Честитам славље желећи најљепши успјех.

Благоје Илић, народни посланик.

АЛЕКСИНАЦ: (Србија).

Честита с најљепшим жељама данашњу свечаност, браћи шаље топло српско поздравље. колегиум Алексиначке Учитељске Школе.

Управитељ Сретен Вукашиновић.

АЛЕКСИНАЦ: (Србија).

Будући просвјетници српскога народа придружују се Вашој свечаности, српским поздравом и топлим жељом да истрајете у корисном раду.

Ђаци Алексиначке Учитељске Школе.

АНТИВАРИ:

Најтоплије честитам десетогодишњицу плодног просвјетног рада на српској култури свог Српства поносне Херцег Босне, непријед браћо!

Саво Шутић.

АРЕЖИН БРИЈЕГ:

Велико славље Српскога Народа поздравља

Пододбор Просвјете у Грахову.

АРЕЖИН БРИЈЕГ:

Косово тужно губитак наше слободе замјењује овај свијетли дан, кад Србин своју побједу осигурава радом и борбом проти туђинштине.

Српска црквена општина у Грахову.

АРЕЖИН БРИЈЕГ:

Освиће ведар и сјајан дан Српству на који оно свој рад и борбу представља браћи. Идеали Србинови примичу се крају.

Никола Скакић свештеник у Пећима код Грахова, Радован Максимовић учитељ.

АРЕЖИН БРИЈЕГ:

Ако не могу особно, а оно мишљу присуствујем десетогодишњем слављу рада наше свете установе за потпомагање младежи, наше узданице и будућности. Прилажем на олтар просвјете 50 круна.

Илија Билбија, пристав у миру у Грахову.

АВТОВАЦ:

Духовно учествујемо у знаменитој српској народној свечаности, прослављању десетогодишњег веома значајног просвјетно-културног дјеловања нашег милог друштва Просвјете, Одушевљено кличемо: Живица Просвјета! Живио Српски Народ!

Срби Автовчани.

БЕОГРАД:

Живо учествујем у данашњој културној прослави српској у Сарајеву и од срца поздрављам десетогодишњи напор просветних трудбеника, да се од ње створи расадник народне просвећености. Нека благотворни зраци српске просвете све јаче обасјавају Босну и Херцеговину на част и утеху целог нашега народа.

Љуба Јовановић, Министар Просвјете
Краљевине Србије.

БЕОГРАД:

Вредним радницима на делу народног просвећивања слава и хвала!

Мирко Поповић начелник, Риста Одавић,
Кнежевић, Драгутин Ибровац, секретари
Министарства Просвјете.

БЕОГРАД:

Просвећивање српског народа у култури, просвјети и привреди, који је задатак Просвјета ставила себи у дужност, учинило је и учиниће највеће услуге српском народу у Босни и Херцеговини. Честитајући Просвјети на постигнутом успјеху Београдска задруга жели јој у будућности још већи напредак.

Предсједник Београдске Задруге
Лука Ђеловић.

БЕОГРАД:

У име Удружења Правника Краљевине Србије поздрављам ваш толико значајни културни јубилеј са топлом жељом да Просвјета дочека и прослави педесетогодишњицу својега опстанка и рада у светлим данима препорођенога Српства.

Председник Г. Гершић.

БЕОГРАД:

Цијенећи културни рад, особито плодан и користан по Српство, жалим што као син кршне Херцеговине не могу лично узети учешће у тако значајној прослави, али душом и жељама с Вама сам.

Данило Гатало,
бивши Црногорски Министар.

БЕОГРАД:

Високо ценећи благотворни рад друштва Просвјете на културном унапређењу српског народа у Босни и Херцеговини, уредништво „Дела“ честитајући прославу десетогодишњице придружује се многобројним и искреним пријатељима, који желе да Просвјета и даље настави са још већим успехом свој рад на просветном и привредном унапређењу народа нашег.

За уредништво „Дела“ Милош Зечевнћ, професор.

БЕОГРАД:

Честитам прославу са најлепшим жељама за Српски Народ у Босни и Херцеговини.

Професор Живојин Перић.

БЕОГРАД:

Наставници Друге Београдске Гимназије испуњени братским осећајима свесрдно честитају прославу десетогодишњице са најискренијим жељама да Просвјета и даље својим радом послужи напретку и добру Српског Народа. Братско Вам поздравље у име колегија

Стеван Фотић професор.

БЕОГРАД:

Српска национална омладина поздравља прославу Просвјете као израз Српске мисли у Босни и Херцеговини и жели јој пуну победу.

Предсједник Момчило Јанковић.

БЕОГРАД:

Прославу српске просвете и културе у Босни и Херцеговини срдечно честита, напредак жели и поздравља

Прота Милан Ђурић.

БЕОГРАД:

Ценећи значај Просвјетина рада академска ложа „Истина“ на универзитету честита прославу са жељом да започети и племенити посао народног просвећивања уроди жељеним плодом. Живица Просвјета! Живили борци за народну просвећеност!
Академска ложа „Истина“.

БЕОГРАД:

Свако ослобођење почиње духовним. Срдачно честитамо десетогодишњи плодан рад на духовном ослобођењу тамошњег Српства са жељом, да друштво истраје у племенитом послу народног просвећивања.

Директор и наставници приватне женске гимназије: Стево Ловчевић, Јован Миодраговић, Стеван Давидовић, Тоша Радивојевић, Гаврило Јовановић, Катарина Динићка, др. Зора Прица, Мирослава Димитријевић, Стефан Трифуновић, Коста Сретеновић, Живан Стефановић, Драга Ђурићева.

БЕОГРАД:

Побратимство, друштво студената Београдског универзитета честита десетогодишњицу и учествује у овим свечаним тренутцима.

У п р а в а.

БЕОГРАД:

Молим да примите моја најсрдачнија честитања са жељама за Ваш будући рад и успјех.

Бранислав Стефановић шеф пресбириа.

БЕОГРАД:

Друштво Светога Саве срдачно честита својој посестрими Просвјети десетогодишњицу њеног културног рада на просвећивању српског народа у Босни и Херцеговини и жели јој да и даље на том раду истраје ради среће и напретка свих синова Босне и Херцеговине без разлике вере, јер је сваки Србин мио ма које вере био.

Предсједник друштва „Св. Саве“
Андре Борђевић.

БЕОГРАД:

С тврдим уверењем, да ће посејано семе донети обилан плод, духовно учествује у прослави

Уредник „Венца“ Јеремија Живановић.

БЕОГРАД:

Данашњу прославу великог културног напретка и успеха братски честитамо са жељом за још сјајнију будућност. Слава трудбеницима! Српско вам поздравље

Хипотекарне Банке тргов. фонда, председник
Коста Ризнић.

БЕОГРАД:

Колегиј Београдске женске учитељске школе честита Просвјети прославу десетогодишњице с топлим жељама, да њен рад буде крунисан успехом. Нека велики милостиви Бог даде, да се жеље драге наше браће и сестара у Босни и идеал Просвјете остваре на срећу Српског племена и лепе Босне.

У име колегије управитељ школе:
Љубомир Протић.

БЕОГРАД:

Са најљепшим жељама и најсрдачнијим српским поздравом честитају Вам данашње славље.

Ученице Београдске учитељске школе.

БЕОГРАД:

Честитамо прославу.

Доброслав и Олга Ружић.

БЕОГРАД:

Срдачно честитам.

Гаврило Јовановић професор.

БЕОГРАД:

Свугдје гдје се магла своди, нек свјетилке живе горе, сјај Просвјете нек нас води, милом часу српске зоре! Поздрав

Боже Јоксимовића.

БЕОГРАД:

Поред изаслања нарочитог изасланика Народна Одбрана са радошћу поздравља данашњу свечаност желећи Просвјети све већи полет.

Председник Божа Јанковић.

БЕОГРАД:

Част и слава трудбеницима, који су увијек високо држали заставу културног напретка српскога народа Босне и Херцеговине.

Шокорац и Дреновац, стенографи.

БЕОГРАД:

Данашњу свечану прославу вашег десетогодишњег делања срдачно честита

Извозна Банка.

БЕОГРАД:

Најсрдачније честитамо прославу. Желимо друштву најбољи напредак и поуздан успех у родољубивом послу

Перса и Јаша Продановић.

БЕОГРАД:

Честита вам славље. Просвјетом се стиже слободи.

Др. Вучетић.

БЕОГРАД:

Душом учествујем у Вашој слави.

Иво Ђипико.

БЕОГРАД:

У слављу Просвјете учествује и

Политика.

БЕОГРАД:

Од срца желећи нашој Просвјети сваки напредак и успјех у раду најискреније честита прославу

Делић Мехмед Ремзи.

БЕОГРАД:

Са најискренијим симпатијама честитам данашњу прославу Просвјете уверен да ће и у будућности њен рад бити користан за Српски Народ као што је био и у прошлости.

Никола Пашић.

БЕОГРАД:

Честитам прославу. Радујем се досадашњем успјеху. Свесрдно желим још већи за срећу Српства у Херцег-Босни.

Академик Јован Жујовић.

БЕОГРАД:

Тешко болестан са постеље честитам данашње значајно културно славље. Поздрављам искупљену браћу из свих српских крајева. И ако смо политичким границама подијељени, Просвјета нас уједињује.

Ристо Дамјановић.

БЕОГРАД:

У име Главнога Савеза Српских Земљорадничких Задруга честитам десетогодишњи просвјетни и културни рад друштва Просвјете.

Предсједник Савеза Симо Лозанић.

БЕОГРАД:

Срдачно честитам десетогодишњицу културнога рада тога друштва на просвјетивању свога народа. Од свег срца желим да родољубље и даље буде водиља и подстрек друштвеној управи у плодном раду на културној њиви Босне и Херцеговине и да плодови тога рада ускоро буду просвећена свест и привредно благостање босанскога народа, којим ће му уз помоћ Божју осигурати бољу будућност. Братско поздравље

Лука Ђеловић.

БЕОГРАД:

Честитам данашњу прославу

Коста Стојановић.

БЕОГРАД:

Најживље одушевљење буди досадањи рад Просвјете. Моје најбоље жеље за будући њен рад.

Јован Јовановић.

БЕЧ:

Красној прослави наше дичне Просвјете усрдно се радујем и честитам. Сретно напријед на започетом путу!

Др. Милош Стратимировић.

БЕЧ:

Просвјетом слободи.

Саво Салатић, Никола Сабљић,
Драго Перовић.

БУТЕ МОНТАНА:

Претходници наших кобних времена милој Просвјети шаљемо поздрав. Слављу неразднојо прикључујемо се духом, не заборављајући дужности.

Српско Херцеговачко радничко друштво.

БУДВА:

Поздрав патриотама од рада који показаше да правим људима није ништа немогућно. Слава им!

Јово Балабан.

БЕСКА:

Поздравља десетогодишњицу и жели у будуће напретка у сваком добру.

Анатолије Архимандрит.

БАЊАЛУКА:

Срдачно честитам десетогодишњи и благотворни рад нашега најзаслужнијег српског друштва у Босни и Херцеговини. Желим да друштво Просвјета уз моралну и материјалну потпору васколиког Српског Народа изврши своју свету и узвишену задаћу и постигне циљ просвјетивања и културног унапређења народног, коме циљу сви једнодушно тежимо.

Василије Поповић Митрополит.

БАЊАЛУКА: (Скендер Вакуф).

Духовно учествујемо у прослави велике српске узданице Просвјете желећи, да много љета сретно продужи свој благотворни рад.

Црквени Одбор.

БАЊАЛУКА:

Десетогодишњицу од срца поздрављам са жељом да друштво стално иде напријед своје узвишеном циљу.

Др. Коста Крсмановић.

БАЊАЛУКА:

Љубав Српству, воља раду, уздање у се нека се устостручи, да нас што прије доведе остварењу највиших идеала.

Владо Скорић.

БАЊАЛУКА :

Жалим да запријечен не могу присуствовати данашњој прослави. Желим сваки напредак и успјех друштву.

Ђорђо Стричевић.

БАЊАЛУКА : (Скендер Вакуф).

Одушевљено изражавамо жељу за коначно остварење Српских идеала.

Српска Земљорадничка Задруга.

БАЊАЛУКА :

Срдачно честитамо десетогодишњицу са жељама да вам она да маха и снаге за нове подвиге у нашем културном раду.

Михајло Ђукић, Саво Бабић.

БАЊАЛУКА :

Желећи Просвјети напредак у културном раду њезину срдачно честитамо.

Митар Дабовић.

БАЊАЛУКА :

Бањалучки Срби средњошколци придружују се слави велике Просвјете уз поклик: Слава јој! Многаја лета!

Срби средњошколци.

БАЊАЛУКА :

Срдачно честитам данашњу прославу. Желим Просвјети сваку срећу и напредак у њезином културном раду.

Ристо Боковић.

БИХАЋ :

Најсрдачније честитамо десетогодишњу прославу. С успјехом напријед.

Пододбор Просвјете.

БИХАЋ :

Придружимо се данашњој слави Српскога Народа.

Поп Стеван Ковачевић.

БИХАЋ :

Желим добар успјех првом почетку културног уједињења Српскога Народа.

Народни посланик Др. Симо Илишевић.

БИЈЕЉИНА :

Честитамо данашње славље и шаљемо српски поздрав.

Војо Панић, Васо Љубојевић.

БИЈЕЉИНА :

Нашој узданици желим сваку срећу.

Васо Којић.

БИЈЕЉИНА :

Духом учествујем у слави наше националне свијести и поздрављам сву Србадију окупљену око буктиње, која обасјава путеве што воде срећи и народној величини.

Свештеник Захарије Поповић.

БИЈЕЉИНА :

С радошћу поздрављамо десетогодишњицу Просвјетиног рада, желимо јој сваку срећу.

Манојло Манојловић, Ристо Милошевић, Јован Ранкић, Живан Симић, Аћим Благојевић.

БИЈЕЉИНА :

Високо цијенимо циљ Просвјете. Поносни смо с њена рада и без бојазни гледамо у нашу будућност.

Учитељски Збор.

БИЈЕЉИНА :

Високо цијенећи Ваш циљ и рад желим вам још више среће и шаљем српско поздравље.

Васо Маринковић.

БРЧКО:

Топло, мило и драго, као свој своме, честитам десетогодишњицу. *Vivat, crescat, floreat!*

Недељко Ивановић, учитељ.

БРЧКО:

Са своје прве славе најсрдачније честита десетогодишњицу

Добротворна Задруга Српкиња.

БОС. БРОД:

Данашњу велику културну славу поздрављамо. Луча Просвјете нека сво Српство озари.

Српска Општина.

БОС. БРОД:

Најсрдачније поздрављамо десетогодишњицу наше Просвјете са жељом, да у другом десетогодишњем периоду зраке њене свјетлости пробију таму и најзабаченијих кутова наше домовине.

Повјереник са члановима. Симо Поповић, свештеник.

БОС. БРОД:

Поздрављамо славу десетогодишњег успјешног рада Прсвјетног на културном пољу.

Српска штедионица.

БОС. КРУПА:

Круни рада једног деценија наше Просвјете приносимо наша срдачна честитања.

Српска Читаоница.

БОС. НОВИ:

Сложном раду сложне браће зарудиће зора среће, просветни народ никад пропаднути неће.

Српска Општина,

БОС. НОВИ:

Честита данашњу славу

Поп Ђекић.

БОС. ГРАДИШКА:

Данашњу славу дичне културне српске установе поздрављамо.

Задруга Српкиња.

БУГОЈНО:

Са просвјетом српскога народа надајмо се бољој будућности. Из питомог Скопља стојећи на мртвој стражи, високо држећи бајрак Српства поздрављамо десетогодишњицу Просвјете.

Српско-пјевачко друштво „Јавор.“

ВРАЊЕ (Србија):

Колегија Врањске гимназије честита Вам данашњу свечаност, са најљепшим жељама, да Ваш досадањи успех у раду на просвећивању и културном уздизању нашег племена са старе Дрине ојача и окрепи у уверењу, да се само са таквим радом постављају једновремено и најјачи бедеми у обрани српскога имена од туђинштине. У име колегија

Директор: Урош Кубуровић.

ВАРАЖДИН:

Штитнику културе, лучоноши народног напретка, српској Просвјети десетогодишњицу њеног корисног опстанка искрено честита

Михајло Марковић, управник осјечког казалишта.

ВРЉИКА:

Приликом данашње прославе управљам томе славном друштву мој одушевлени српски поздрав и топле жеље за даљњи сјајни рад на српскоме националном и просвјетном пољу.

Народни посланик Витез К. Кулишић.

ВРЉИКА:

Слава П р о с в ј е т е, славље је читавог нашег народа. Цвјетала и расвјетљавала тамне домове нашег сељаштва.

Раца Стјепан, надучитељ.

ВЛАСЕНИЦА:

Просвјета мила, рашири крила. И управи тамо лет, гдје живи српски свјет.

Српска читаоница.

ВИШЕГРАД:

Душом присуствујемо великој прослави наше узданице и поздрављамо сложни братски рад.

Пододбор Просвјете.

ВАРЦАР ВАКУФ:

Срби грађани и омладина у Варцар Вакуфу придружују се свом душом данашњој српској културној прослави. Живила братска слога! Живили учесници!

Симо Бесара, Прото Рожић, Сава Бухавац, Ристо Мудреновић, Ђуро Вареника, Милан Будимир, Јово Милић, Никола Травар, Браћа Рољић, Сава Ракита, Јово Убавић, Симо Кизић, Глишо Милић, Симо Ковачевић, Браћа Бркић, Јово Ђукић, Манојло Гашић, Јово Шуњић, породица покојног проте Чулића, Јово Димић, Перо Шаин, Лазо Ковачевић, Милан Вођевић, Тодор Милекић, Лазо Пекмез, Ђорђо Макшић, Илко Арежин, Душан Гашић, Манојло Срђановић, Павао Арежина, Тане Девура, Манојло Бабић.

ВАРЦАР ВАКУФ:

Духом учествујемо у данашњој прослави, нека иста буде огњиште братства љубави и слоге наше. Живили учесници!

За Српску Општину предсједник Симо Бесара.

ВАРЦАР ВАКУФ.

Све српске установе разагнаће таму са раскомаданог Српства, а ти наша Просвјето бићеш камен темељац

Српски учитељски збор: Богољуб Глишић,
Милка Михајловића, Милка Буњевчева.

ВАРЦАР ВАКУФ.

Данашњу нашу културну прославу поздрављамо кличући: *vivat, crescat, floreat.*

Српско пјевачко друштво „Николајевић“ и
Српска Читаоница.

ГЕРБЕРСДОРФ:

Прослава П р о с в ј е т и н а пуна је културног смисла и садржине, такву славу до века славила.

М. Аврамовић,

ГАЦКО.

Учествујући духовно у нашем опћем народном слављу десетогодишњице П р о с в ј е т е желим трајан и вјечити напредак.

Илија Поповић.

ГАЦКО:

Данашњу прославу десетогодишњице П р о с в ј е т е искрено поздрављам.

Видак Мићевић.

ГАЦКО:

Духом учествујем; Просвјетом слободи. С непријатељем доље!

Јаков Поповић.

ГАЦКО:

Народном слављу наша искрена честитка. Напред са Просвјетом.

Стево Ђуковић, Михајло Николић.

ГАЦКО:

Прославу десетогодишњице искрено поздрављам желећи да то друштво напредује и цвати, да допринесе културном подизању Српског Народа. Здравом!

Ћамил Сарић.

ГЛАМОЧ:

Безбројним честиткама цијелога Српства прикључује се и

Пододбор Просвјете.

ГЛАМОЧ:

Културном развиту Херцег-Босне дала је живог маха дична Просвјета, која данас слави десетогодишњицу. Оснажимо је и јачајмо, да живи док је Србина. Слава!

Исаије Митровић, Милан Студен, Симо Бањац,
Јефтан Деспић, Ристо Малишевић, Илија Јанковић, Јово Наерловић.

ГРАДАЧАЦ:

Данашњу свечаност честитам са жељом да луч Просвјете захвати цијело Српство. Српски поздрав.

Пододбор Просвјете.

ГРАДАЧАЦ:

Данашњу прославу десетогодишњег рада Просвјете најодушевљеније поздравља.

Јован Поповић.

ГРАДАЧАЦ:

Десетогодишњи Просвјетин рад данашња прослава крунише, којој се придружује

Српска Општина.

ГОЛУБИЦА:

Честитајући прославу кличемо: Живила српска свијест.

Српска омладина.

ГОЛУБИЦА:

Честитајући прославу кличемо: живили Срби сви и свуда. Шаљемо 10 круна прилога.

Прерадовић Дамјан, Милица, Александер.

ДУБРОВНИК:

Вега која духовно спаја свакога правога Србина, ма гдје он био и у каквом положају, управља данас наше мисли на тамошњу културну прославу. Заносно поздрављајући десетогодишњицу рада те српске установе која је много урадила на пољу буђења српске националне свијести у анектираним земљама, кличемо јој и ми из Српске Атене: у сто добрих часа! Напријед започетим радом за нацију!

Српска дубровачка радикална национална омладина.

ДУБРОВНИК:

Честитајући десетогодишњицу желим да благоносни рад Просвјете устраје такав и од сад, и да се устостручи на корист и срећу српскога народа у Херцег-Босни.

Професор Коста Кулишић.

ДУБРОВНИК:

Десетогодишњицу дичнога, узорнога рада на просвјећивању и унапређивању потиштенога народа одушевљено поздравља и жели најбољи успјех у даљњем раду Просвјете.

Задруга Српкиња.

ДУБРОВНИК:

Апотеозу дивног прегалаштва босанско-херцеговачких родољуба данас поздравља цјелокупно Српство. Теби Просвјето, која си све енергије посветила буђењу успаваних, утрла пут моралном напретку и националном васкрсу Херцег-Босне, нека је хвала и слава.

Марко Цар.

ДУБРОВНИК:

Честитамо велику свечаност вриједног истрајног и успјешног десетогодишњег просвјетног и културног рада, уз братско поздравље кличемо: на многаја љета.

Српска дубровачка трговачка омладина, Мирко А. Серчић, Тоша Њуњић, Никола Гарић, Милан Цвијановић, Милан Ковачевић, Саво Пешел, Ристо Милишић, Душан Козић, Ђорђе Скерлић, Урош Јокановић.

ДУБРОВНИК:

Честитамо десетогодишњицу успјешног рада око просвјетног подизања нашег јединственог, разноименог, и разнокултурног народа.

Уједињена Дубровачка Српско-Хрватска Омладина.

ДУБРОВНИК:

Нек служи на част и дику цијелом Српству српски рад Просвјете. На многаја љета желе

Срби Дубровчани.

ДУБРОВНИК:

Дубровачки Срби трговци учествују духом са осталом браћом у прослави дичне Просвјете. Поздрављајући данашње велико српско културно славље желе Просвјети у будућности још успјешнији рад за срећу и културни напредак миле нам Херцег-Босне.

Ђорђо Драшковић, Јово Берберовић, Јово Бердовић, Стево Љубибратић, Васо Милишић, Вуле Бојанић, Панто Андрић, Никола Буквић, Петар Бердовић, Раде Бајчетић, Ристо Ђуковић, Михајло Праменко, Ристо Грковац, Митар Бераћ, Вељко Кнежевић, Милан Урошев, Никола Бошњак.

ДУБРОВНИК:

Честитајући десетогодишњицу, нек Просвјета као и до сада шири луч Просвјете у све слојеве Српскога Народа без разлике вјере држећи се оне: башка вјера, а башка народност. У име Срба католика:

Перо Татали властелин дубровачки, Антун Мартекини двор. савјетник, Луко Маркис Бона, властелин дубровачки, професор М. Радуловић, Балдо др. Гради, властелин дубровачки, Иво Сараћа, властелин дубровачки, Др. Франо Кулишић, професор Вукасовић, Ермен Ђилдо Јоб, Антун Сухор, Нико Ђилановић механичар, Ђилановић Ђино, Божо Пилато, Лујо Бруер, Дробац Антун, Јозо Мићић апотекар, Нико Сарић, Влахо Калафати, Иво Кунес, Иво Дворниковић Кристо Лапигало, Антон Вујиновић, Карло Биримиса, Паво Кулишић, Милан Венциловић, Иво Кулишић, Михо Кречак, Иван Биљисков, Антун Ческо, Шулић Пано, Ника Горесига, Нико Кулишић, Лујо Шуберт, Иво Мусалић, Нико Мухабераћ, Цвијето Јоб, Игњат Јоб, Влахо Милославић, Мирко Хопе, Никола Маскарић, Мато Јуришин, Лујо Шулић, Анђео Капурсин, Лујо Корчуланин.

ДОЊИ ВАКУФ:

Срдачно честитајући учествује духовно у данашњој слави. Смјело напријед узданицо наша!

Српска Општина.

ДОЊИ ВАКУФ.

Духовно се придружује данашњој слави срдачно честитајући.

Јован Обрадовић свештеник повјереник.

ДОБОЈ:

Братски поздрављамо сву браћу, окупљену на прослави десетогодишњег успјешног и родољубивог рада Просвјетина и кличемо: Напријед удвојеном снагом на сложан и истрајан рад за срећнију будућност Српскога Племена.

Срби Добојани.

ДРВАР:

Учествујући духом слављу наше најсветије установе желимо срећан и дуговјечан рад. Читаоница се уписује за члана утемељача.

Српска Читаоница, Пододбор Просвјете,
Задруга Српкиња.

ДУБИЦА:

Сретана Вам прослава српска. Просвјетно, културно ујединиће се вас Српски народ, а то је неизмјерна добит за будућност Српства. Живила српска Просвјета!

Мојо Хрваћанин.

ДЕРВЕНТА:

Свечаност десетогодишњице поздравља и Просвјети жели напредак

Српска читаоница.

ЖУПАЊАЦ:

Придружујемо се данашњој општој културној прослави.

Пододбор Просвјете.

ЖУПАЊАЦ:

Добро организована наша Просвјета уз судјеловање и помоћ осталих културних установа учиниће наш народ сретним. Честитамо Просвјети и народу који је схваћа.

Српска Општина.

ЖУПАЊАЦ:

Прославу наше миле Просвјете, која навршује десет година свога културног рада на подизању и просвјећивању Српскога Народа, честитамо. Учесницима из свих Српских крајева шаљемо братски поздрав.

Михајло Самарџић, Перо Ковачевић, Симо Ковачевић, Вуко Вујиновић, Лазар Ковачевић, Душан Ковачевић, Симо Павловић, Јефто Павловић, Михо Милојевић, Илија М. Зелен, Илија Ц. Зелен, Јово Важић.

ЖУПАЊАЦ:

На прослави Просвјетиној учествујемо духовно са жељом, да моћ културе осјете и најшири слојеви нашег запуштеног народа.

Српска Читаоница.

ЖАБЉАК:

У данашњој слави душевно учествујем. Живила дична Просвјета. Живио Српски Народ! Српско поздравље

Шћепан Варошчић.

ЗАЈЕЧАР:

Славне културне тековине поздрављамо са најљепшим жељама за напредак наше драге браће.

У име колегије зајечарске гимназије
Директор Ракић.

ЗАДАР:

Жалећи што нијесам могао доћи шаљем срдачни поздрав с најљепшим жељама.
Душан Баљак, народни посланик.

ЗАДАР:

Високо цијенећи узвишени и благотворни рад Ваш на културном и привредном подизању Српског народа у поносној Босни и кршној Херцеговини одушевљено поздрављамо десетгодишњу данашњу прославу, желећи тој великој српској установи и још љепши напредак, још сјајнију будућност.

Српска Штедионица.

ЗАГРЕБ:

Славу Просвјете искрено поздравља
Југославенска Академија, предсједник: Таде Смичиклас.

ЗАГРЕБ:

Честитам најсрдачније десетогодишњицу желећи још бољи напредак
Лађевић.

ЗАГРЕБ:

Десетогодишњицу рада вашег на привредном подизању нашег народа у тим крајевима, што значи полагање поузданог темеља бољој будућности честита Вам
Привредник.

ЗАГРЕБ:

Поздрављам одано данашњу прославу желећи Просвјети да до краја изврши свој велики културни задатак. Живила управа!

Др. Душан Пелеш.

ЗАГРЕБ:

Честитајући Вам десетогодишњи рад на привредном и просвјетном унапређивању народа нашег у тамошњим крајевима и срцем и душом придружују се Вашој прослави
Владимир и Паулина Матијевић.

ЗАГРЕБ:

Свечани збор поздравља Матица Хрватска са жељом: благослови, Боже просвјетни и културни рад за корист народа српскога и хрватскога имена.
Предсједник Др. Отон Кучера.

ЗАГРЕБ:

Данашњој слави дичне нам Просвјете придружујемо се са много топлих жеља за будући рад.

Милан Варошчић, Вељко Петровић, Браћа пл. Продановић, Пандуровићева, Божић, Срданов, Гамбелић, Недучин, Видак Говедарица, Пеураца Шкорић.

ЗАГРЕБ:

Поздрављајући десетогодишњу прославу честитамо и радосно одајемо признање сјајном културном успјеху и напретку.

Управа Српске Банке.

ЗАГРЕБ:

Најјачи су Просвјетини успјеси у том, да они зајамчују будуће успјехе. Нека њезина културна настојања чим прије препороче и нашег тежака и његов дом. Нарочито у то име сретна слава и даљни рад.

Симо Мандић

ЗЕЛЕНИКА:

Ненадни случај запријечи ми полазак. Желим Вам најбољи успјех, а српском, народу у мудроме раду срећу.

Сава Омчикус.

ЗАВИДОВИЋИ:

У прослави срцем присутни желимо срећу. Поздрављамо браћу.
За читаоницу у Хргама Стакић.

ИРИГ:

Српско православна црквена општина у Иригу поздравља културну славу своје браће Срба Босанаца и Херцеговаца са жељом да не клонете у културној борби за добро Српског Народа.

Председник.

ИРИГ:

Вашем досадашњем истрајном и успјешном раду се дивимо. Живили! Српски поздрав.

Управа Иришке Српске Штедионице.

ИРИГ.

Слози нек вас једна мисо води: просвјетом слободи!

Српска читаоница у Иригу.

ИРИГ:

Радосним срцем честитамо прославу са најбољим жељама. Поздрав гостима.

Михајло и Даница Живковић, трговац
из Београда.

КОЗЛУК.

Просвјета као огледало културнога рада Срба Босне и Херцеговине дала је за десет година свога живота таке резултате, да ћемо, наставимо ли с том енергијом започети рад, ускоро видјети наш народ у колу сретних народа. Дај, Боже, да будућа културна повјесница Српског Народа Босне и Херцеговине поред свијетлим словима забиљежене десетогодишњице Просвјете, забиљежи свијетлим словима њену стогодишњицу; с том жељом шаље Вам братски поздрав

Црквено-школски одбор у Козлуку.

КОЗЛУК:

Честита десетогодишњицу и жели да твоје свјетле зраке и надаље озаре поља тмине у Српском Нароу.

Мићих, повјереник у Козлуку.

КРУШЕВАЦ:

Наставници Крушевачке гимназије из престонице Лазареве честитајући својој браћи данашње славље, желећи да неуморним радом друштво Просвјета слави и стогодишњицу своју будући школом и књигом свест духовног јединства народног девизом „брат је мио које вјере био“. Живила поносна Херцег-Босна.

У име колегиума Директор Бошковић.

КРУШЕВАЦ:

Од срца жалећи што није могло лично присуствовати Крушевачко Соколско Друштво најтоплије честита браћи прославу и шаље братски српски соколски поздрав.

Начелник Душан Крстић, потпоручик.

КРУШЕВАЦ:

У име грађана и представништва града Крушевца, старе престонице цара Лазара, потписати најсрдачније честита друштву Просвјети прославу десетогодишњега истрајнога рада на културном бољитку народа српског у Босни и Херцеговини. Живели трудбени чланови друштва Просвјете на дику и понос Српства!

Председник Виторовић.

КЊАЖЕВАЦ:

Књажевачко Учитељско Друштво честита прославу десетогодишњице са уверењем да ће Просвјета и даље мудро и енергично наставити свој племенити задатак. Поздрав целоме скупу и свој тамошњој браћи.

Председник Војислав Михајловић.

КЊАЖЕВАЦ:

С Просвјетом к свести. Живот без просвете у мраку смрт. Слава и хвала Просвјетиним трудбеницима, који поведоше свој народ стазом ка животу. У име Одбора Културне Лиге за град Књажевац и околину његову,
Предсједник Јанићије Поповић.

КЊАЖЕВАЦ:

Просветом се побеђује. Истрајте просветни заточници у свом послу до краја. Успех биће награда свима.

Наставници књажевачке гимназије Јанићије Поповић, Михајло Симић, Божидар Ђерић, Јелисавета Ристићева.

КЊАЖЕВАЦ:

Чланови стрељачког Соколског друштва „Душан Силни“ честитају данашње славље на просвећењу Српскога Народа. Живили родољуби!
Капетан Љубомир Недељковић.

КЊАЖЕВАЦ:

Књажевачка грађанска касина честита прославу десетогодишњице. Најсрдачније поздравља скуп и сву тамошњу браћу
Председник Драгољуб Божиновић, трговац и народни посланик.

КЊАЖЕВАЦ:

Честитам прославу! Слава радницима на народном просвећивању. Српски поздрав
Ђуковић, окружни шумар.

КЊАЖЕВАЦ:

Општина вароши Књажевца, најсрдачније честита прославу десетогодишњице са надом да ће Просвјета истрајати у своме узвишеноме и патриотском послу. Поздрав свој тамошњој браћи.
Председник Димитрије Павловић.

КОВИЉАЧА:

Свој српској браћи од срца честитам данашње славље и српско поздравље шаљем. Дај Боже, да вам рад буде увек напредан и Српству користан.
Чедомир Бошковић, предсједник суда.

КОВИЉАЧА:

Искреним поштовањем честитамо обилан и успешан десетогодишњи културни рад узвишеног друштва.
Стака Пеићка, Ангелина и Андрија Божић.

КОВИЉАЧА:

Најсрдачније честитамо десетогодишњи рад и данашњу прославу.
Часништво Општине Ковиљаче.

КОВИЉАЧА:

Са искреним српским поздрављем придружујемо се [данашњој радости целог Српства у прослави десетогодишњице културнога рада са уверењем да ће рад Просвјете убедити цео образовани свет, да је Српски Народ достојан целине и разних великих културних нација.

Др. Јашић, Самокресовић, Кнежевић, Пајовић телеграфиста.

КОВИЉАЧА:

Најсрдачније честитамо прославу обилног и плодног рада Просвјете, шаљући трудбеницима топло братско српско поздравље.

Војислав Качавенда, Милан Митровић, учитељи, Михајловоћ управник поште, Жеравичић писар.

КОВИЉАЧА:

Искреним поштовањем и радовањем поздрављам десетогодишњицу обилнога и успешнога културнога просветнога рада. Срдачном захвалношћу поздрављам све

досадашње и садашње драге и миле Просвјетине трудбенике. Желим оздрављење и дуг живот првом Просвјетином предсједнику, уваженом Србину, господину и брату Ристи Х. Дамјановићу.

Миросав Куртовић.

КУРШУМЛИЈА:

Грађани слободне вароши Куршумлије сећају се увек своје миле браће Босанаца и Херцеговаца, радују се и овој величанственој прослави и желе да Просвјета још дуго дела корисно за напредак Српства.

Председник Општине Михајло Милосављевић.

КУМАНОВА.

Духовно учествујући у прослави Просвјетине десетогодишњице, честитамо у најљепшим жељама.

Управа фонда цркве Св. Троице Куманова.

КРУПАЊ:

Придружујем се прослави. Поздрављам учеснике са: Слава онима, који у корисном раду за народ траже спаса, исто слава оснивачима тога рада и онима, који продужују.

Стево Ђоровић.

КОТОР:

Српска Которска читаоница дивећи се успјешном културном раду друштва Просвјете честита јој десетогодишњицу са топлом жељом, да њен просвјетни рад буде вјесником љепше будућности српскога народа у нашој Херцег-Босни.

Професор Микулић, предсједник.

КОТОР:

Данашњој слави за постигнути напредак, одушевљењу за народни рад саучествује Српски Соко.

КОТОР:

Изјавама признања, којима Вас данас обасипље захвално Српство, придружују се Др. Лазаревић, Др. Сарделић, Јово Радивовић, Душан Вукасовић и Др. Јововић.

КОТОР:

Радосно поздрављамо десетогодишњицу плодног рада. Желимо друштву срећу око просвјетног и економског подизања милог Српства Херцег-Босне.

Српско пјевачко друштво „Јединство“.

КОТОР:

Духом учествујемо у свесрпској прослави. Честитамо десетогодишњи жилави и корисни рад, желимо срећу и напредак на корист милог Српства.

Српска радничка задруга.

КНИН:

У просвјети и привреди наш је спас. Честитамо данашњу славу.

Владимир Јовић.

КАРЛОВЦИ:

Једнога духа са браћом својом од Просвјете, кличемо хвала и напријед.

Професорски збор Српске велике гимназије.

КАРЛОВАЦ:

Поздрављамо досадашњи успјешни рад и желимо даљег успјеха у културном раду Вашем.

Српска читаоница.

КАРЛОВАЦ:

Благотворни и родољубиви културно просвјетни рад и напредак Ваш одушевљава сваку душу Србинову. И наша Српска учитељска школа учествује свом душом у прослави десетогодишњег успјешног рада Вашег и жали што не може и лично учествовати. Сретно напријед! Српски Вам поздрав.

Сава Диклић, управитељ.

КОЊИЦ:

Десетогодишњу прославу српскога културнога и просвјетног друштва Просвјете од срца поздрављамо, жалећи што данас лично не присуствујемо.

Хафиз Абдуселам Џумхур, Фехимбег Бегташевић.

КОЊИЦ:

Данашње славље дичне Просвјете нека умножи љубав Српскога Народа, па да започетим просвјетним и културним радом наоружа знањем српски народ Босне и Херцеговине, како би као такав могао ступити у ред великијех културнијех народа.

Ристо Терзић.

КОЊИЦ:

Поздрављамо учеснике данашњег славља са жељом да ова прослава утростручи љубав српскога народа према Просвјети, како би и она могла наставити свој благотворни рад културнога и просвјетнога препорођаја српскога народа у Босни и Херцеговини.

Српска Општина.

КАЛИНОВИК:

Радујући се доживљају велике српске свечаности Просвјетине десетогодишњице овдашњи Српски Соко шаље са своје свечане сједнице српски поздрав својој милој Просвјети, кличући: Напријед! Здраво!

Српски Соко

КОТОР-ВАРОШ:

Најсрдачније честитамо десетогодишњицу.

Пододбор Просвјете.

КОТОР-ВАРОШ:

Десетогодишњицу Просвјете честита

Српска Читалоница.

ЛОЗНИЦА:

Грађани града Лознице срдачно честитају данашњу прославу.

Предсједник општине Чедомир Јеринић.

ЛИЈЕВНО:

Првим оснивачима Просвјете честитамо данашњу десетогодишњу прославу. Нека Бог помогне Српском Народе, да Просвјета получи врхунац њезине задаће. Српско Вам поздравље.

Шпиро, Коста, Павле Кујунџић.

ЛИЈЕВНО:

Најмлађи у оснотку Соко честита десетогодишњицу Просвјетина рада кличући првим оснивачима: Слава им! Очекујемо од млађих да се угледају на њихов рад, да би српски народ постигао оно, за чим жуди.

Српски Соко.

ЛИЈЕВНО:

Духом учествујући на великој свечаности увјерени смо да ће упаљена зубља Просвјете, која је кроз ових десет година тако јасно сјала, у скорој будућности у најзабитнијем кутићу расвијетлити таму незнања.

Пјевачко Друштво Сундечић.

ЛИЈЕВНО:

Честитамо данашње славље. Дај Боже, да нас други децениј затече свугдје гдје год нас има освјештене и јаке. Уписује се за утемељача

Српска штедионица.

ЛЕСКОВАЦ:

Честита прославу српске Просвјете у Сарајеву и жели јој и у будућности сваки напредак

Лесковачка гимназија.

ЛЕСКОВАЦ:

Просвјетни и културни рад најпоузданије воде успеху. Братки поздравља
Милан Поповић, учитељ и уредник
Ђачког Напретка.

ЛЕСКОВАЦ:

Симпатичним радницима на снажењу просвјете и културе нашег народа жели
још много успеха. Честита прославу и топло поздравља
Уредништво Ђачког Напретка.

ЛЕСКОВАЦ:

Десетогодишњи успешни просветно-културни рад честита
Лесковачко учитељско друштво Заједница.

ЛЕСКОВАЦ:

Десетогодишњи народни рад народног просвећивања честита са жељом успешне
будућности
Лесковачка певачка дружина Бранко.

ЉУБУШКИ:

Овај свечани час, гдје наш читав народ одаје почаст и признање својој тешко
стеченој култури, поздрављамо најодушевљеније и духом учествујемо.
Српски Соко, Српска Општина, Српска
Читаоница и Пододбор Просвјете.

ПОЦРЊЕ (Љубиње):

Жали одбор што није могао спремити изасланика; духом учествује у општој
нашој српској прослави. Живица Просвјета, наша највиша узданица!
Поцрњски црквено-школски Одбор.

ЉУБИЊЕ:

Душом учествујемо у данашњој прослави свега Српскога народа. Живица Про-
свјета, која ће нам повратити вијековима угрожена наша права. Српски поздрав
нашим милим гостима, а Просвјети мале прилоге шаљу: Шаренац 10, Кујунџић 10,
Ђоровић 10 круна.

ПОЦРЊЕ (Љубиње):

Српска Земљорадничка Задруга у Поцрњу најсрдачније честита прославу и
шаље 5 круна прилога.

ЉУБЉАНА:

Братски поздрав јуначким бојевником.
Српски и словенски Академици.

МОНАСТИР:

У име Битољског вилајетског одбора отоманских Срба најсрдачније честита
прославу са најљепшим жељама
Предсједник Продановић.

МОНАСТИР:

Најсрдачније честита прославу српску. Напредак у будућем раду жели
Јован Ђирковић.

МОНАСТИР:

Браћи у Босни честита прославу десетогодишњице Просвјетине, жели им
срећу и сваки успех
Косовић директор гимназије, Алексић.

МИЛАНОВАЦ:

Честитамо прославу првог деценија. Нека би их било безброј све успешних.
У име гимназије
Директор Петковић, Професор Цветковић.

МАРТОНОШ:

Поздрављам културни напредак свега Српства у десетогодишњем раду Просвјете
Младен Јошић, парох.

МАГЛАЈ:

Честитамо прославу десетогодишњице рада П р о с в ј е т е, да на корист културног јединства Срба ради. На многаја љета!

Српска Општина и Српска Читаоница.

МАГЛАЈ:

Десетогодишњи рад П р о с в ј е т е честитамо са жељом да на дику, понос и велику корист културног јединства свих Срба, за идући деценијум десет пута већи напредак постигне.

Душан Николић свјештеник, Перо Јовановић,
Димитрије Божић, Спасо Гојковић, Милан
Илић, Алекса Арсенић, Симо Илић.

МОСТАР:

Поводом ријетке свечаности десетогодишњег плодног и по Српски Народ корисног рада, коју слави наша омиљена П р о с в ј е т а, изволите примити најсрдачнија честитања.

Црквени Суд.

МОСТАР:

Поводом десетогодишњице благотворног и по Српски Народ корисног и спасоносног рада наше омиљене П р о с в ј е т е изволите примити најсрдачнија честитања.

Василије Р и с т и ћ, редовни члан црквеног суда.

МОСТАР:

Честитам десетогодишњицу рада желећи, да се та народна установа све то већма развије и напредује, како би и даље успјешно просвјету ширила.

Ристо Б а н и ћ.

МОСТАР:

Радосно поздрављам прославу десетогодишњице рада П р о с в ј е т и н а са жељом, да то народно мјезимче непрестано са високо уздигнутом зубљом свијетли кроз таму, која покрива нашу јадну земљу и наш народ, а данашња величанствена манифестација културног јединства свију Срба, нека буде претеча боље и сретније будућности Српскога Народа.

Коста К о с т и ћ.

МОСТАР:

Одушевљено поздрављам данашњу прославу П р о с в ј е т и н у.

Ристо Ћ о р о в и ћ.

МОСТАР:

Срдачно честитам велику прославу са жељом, да на идућој српској прослави буду остварени идеали сложне браће муслимана и православних.

Ибрахим еф. К а ј т а з.

МОСТАР:

Душевно учествујући у слављу српскога мјезимчета, желим потпуни напредак.

Лука К н е ж и ћ.

МОСТАР:

Из дна душе честитам српску прославу.

Лазо Ћ и р и ћ.

НИШ:

На дан прославе десетогодишњице П р о с в ј е т и н е професорски колегијум нишке гимназије осећа се срећним, што може сложни и енергични рад своје браће поздравити најсрдачнијим честитањем. Хитамо да Вас уверимо о свом најискренијем садровању због Вашег успеха те да Вам на овај начин дамо бар моралну потпору у Вашем културном и тешком послу. У име колегијума нишке гимназије

Директор Обрадовић.

НЕГОТИН:

Господину Стојану Новаковићу

Краински Напредњаци са Окружне Конференције поздрављају Вас, свога вођу и преко Вас честитају прославу и славу П р о с в ј е т е.

Павле Маринковић, Грубић, Мита Стојановић и Никола Пецић.

НИКШИЋ:

Честитајући десетогодишњицу Просвјете срдечно поздрављам и желим друштву најбољи успјех у родољубивом раду.

Епископ Кирил.

НИКШИЋ:

У име грађанства града Никшића упућујемо свесрдну честитку приликом Ваше десетогодишњице са жељом, да што скорије просвјетним и културним путем постигнете жеље наше браће Срба у драгој нам Босни и Херцеговини. Са српским поздравом.

Предсједник општине Саво Кустудић.

НИКШИЋ:

Високо цијенећи десетогодишњи културни рад друштва Просвјете, духом учествујем и свесрдно честитам прославу.

Иконтине Нинковић, игуман Острошки.

НИКШИЋ:

Честитам данашњу прославу, желећи од Бога да тај Ваш рад буде срећан и користан по Српство.

Јово Голијанин.

НОВИ САД:

Честитамо славу српске Просвјете.

Српска виша дјевојачка школа.

НОВИ САД:

У име месног Српског учитељског збора поздрављам српску светковину са жељом да десетогодишњицу сјајно прославите.

Милан Тошић, управитељ срп. новосадских школа.

НОВИ САД:

Срдечно поздрављамо културну светковину Српскога Народа у Босни и Херцеговини са жељом да Просвјета вазда остане у служби српске културе и сваког народног напретка. У име српског црквено школског новосадског одбора

Председник др. Коста Хаџић.

НОВИ САД:

Добротворна Задруга Српкиња Новосадкиња високо цени културни рад Просвјете, моли њене раднике да устрају на добро наше миле браће и сестара дичне Босне и Херцеговине. Са своје друштвене славе кличемо Просвјети и гостима: живили: Слава култури, слава Србину, слава Просвјети:

Др. Ђура Трифковић.

НОВИ САД:

Нека би Просвјета на којој радите увек ишла под руку са душевношћу па да нам процвате народ.

Јаша Томић.

НОВИ САД:

Честитајући десетогодишњицу успешнога рада у корист Српства и народне просвете Босне поносне и јуначне Херцеговине желимо да Просвјета у даљем раду постигне још сјајније успехе у срцу Српства.

Уредништво Заставе.

НОВИ САД;

Просвјетом наставити борбу против мрака са девизом: просвјетом слободи.
Мита Клицин, уредник „Заставе“.

НЕВЕСИЊЕ:

Поздрављамо десетогодишњи рад за бољу будућност Српскога Народа.

Српска Општина.

НЕВЕСИЊЕ:

Десетогодишњицу наше миле Просвјете честита свештенство невесињско.

Владо Гаћиновић, свештеник.

НЕВЕСИЊЕ:

Сретни и поносни данашњом славом честитамо десетогодишњицу. Поздрављамо сакупљено Српство и кличемо: Напријед на ужас непријатељима.

Срби грађани.

НЕВЕСИЊЕ:

Срдачним усхићењем поздрављамо десетогодишњицу наше узданице Просвјете и кличемо: Напријед своје циљу. Уза те је

Српски Народ.

НЕВЕСИЊЕ:

Поздрављамо рад на јачању Српског Народа.

Српски Соко.

НЕВЕСИЊЕ:

Свечаности Вашој односно нашој није ми могуће присуствовати, те Ви овим путем најсрдачније честитам.

Јаков П. Перин.

НЕВЕСИЊЕ:

Срдачно честита десетогодишњ у прославу дивисе твојим резултатима и успјеху.
Српско пјевачко друштво „Застава“.

НЕВЕСИЊЕ:

Прославу десетогодишњице Просвјете срдачно поздравља
Српска народна организација.

ОБРЊА:

Честитам десетогодишњицу тог нашег просвјетног рада: дај Боже, поносила се домовина наша синовима и другим културним установама које Просвјета унапређује.
Радуловић, свештеник.

ПОДГОРИЦА:

Честитамо славље, желимо напредак. Српско поздравље.
Капетан Анђелић, Захарија Гвозденовић, Симо Марић.

ПОДГОРИЦА:

Душевно учествујући у данашњем слављу наше браће топло желимо, да луч ваше Просвјете озари и најзабаченије крајеве дичне Херцег-Босне, за коју смо крвљу везани те да јој настану дани општег благостања и жељене српске среће. Сложно браћо! У слози нам је срећа, снага и спас. У име грађана предсједник општине вароши Подгорице.

Марковић.

ПОДГОРИЦА:

Један од најстаријих питомаца Просвјетиних сада просвјетни радник на крајњој граници Српства духом учествује у слави своје добротворке желећи јој дуг живот и користан рад по мило Српство. Слава оснивачима Просвјете! Живили драги гости.

Директор подгоричке гимназије Миха Буквић.

ПОДГОРИЦА:

Данашњем слављу Српскога Народа наше Босне и Херцеговине придружимо се најискреније нашим поздравом, здраво браћо! Устај, живи, бори се, не клони за народ и отаџбину. Сви соколи помоћи ће, да стигнете просвјетом слободи, здраво, здраво, здраво:

Соколско Друштво Душан Силни, предсједник
професор Лазар Бркић.

ПОДГОРИЦА:

Гледајући у десетогодишњој прослави Просвјете један дио остварених идеала моје младости клањам се родољубљу и пожртвованости, дивим се устрајности и свијести, величам неуништаву снагу српскога народа наше Херцег-Босне и најискреним жељама за удуће развијање Просвјете, остварење осталих наших идеала сву окупљену браћу и сестре грли.

Професор Лазар Бркић.

ПОДГОРИЦА:

Учествујемо у данашњом слављу хумане Просвјете желимо да и даље развија културну заставу на славу Српском Роду и његовом подмлатку. Живјели свјесни и сложни Срби Херцег-Босне, живили дични гости!

Предсједник Подгоричке читаонице, капетан Стеван Раилковић.

ПИРОТ:

Честитамо данашњу прославу и поздрављамо Вас,

Војин Ђирковић, Љуба Станковић.

ПРИЗРЕН:

Православна Богословија Призренска срдечно честита десетогодишњицу просвјетно-културног делања с тим тврдим увјерењем, да ће у будућности њен рад на њиви народног добра и користи уродити обилним плодом.

У права.

ПРИЗРЕН:

Честитамо свечаност десетогодишњице просвјетног друштва наше браће Срба и желимо успјех у раду.

Предсједник фонда Св. Ђорђа: Репић.

ПЕРАСТ:

Као Ваш земљак срдечно честитам свечаност.

Видо Голић.

ПРЊАВОР:

Честитајући данашњу прославу поносно очекујем сигурне успјехе у нашој културној борби.

Ђорђе Крстић, судија.

ПРЊАВОР:

Просвјета је једино оружје, којом Српство побједи се нада. Њом ћемо се вјечно челичити, туђа снага да нас не савлада; сретно славље, српско Вам поздравље шаље

Ђорђе Милић.

ПРИЈЕДОР:

Са Вама смо духом. Честитамо прославу! Само напријед без одмора, на срећу и напредак милог народа нашег.

Пододбор Просвјете.

ПРИЈЕДОР:

Честитамо десетогодишњицу обилног и врло корисног рада за Српски Народ те желимо да други јубилеј десетороструком снагом прославите.

Српска Општина.

ПРИЈЕДОР:

Честимо прославу десетогодишњице. Слава Просвјетина и наша је дика. Поносимо се родољубљем и пожртвованашћу наше браће. Радите и на даље на претку милог рада, пратиће Вас љубав и поштовање наше.

Задруга Српкиња.

ПРИЈЕДОР:

Просвјета је многог српског сина подигла. Српски Народ данас с поносом гледа ојачану младу снагу у Просвјети својој.

Др. Перо Ивановић.

ПРИЈЕДОР:

Честитамо прославу! Поздрављамо миле госте са стране, чији поход сматрамо признањем Вашег родољубивог рада. Устрајте, не клоните!

Ристо Кондић, Светозар Митриновић, Симо Гајић,
Симо Прача, Јово Боројевић, Лазар Стојановић,
Манојло Вукић, Нико Дијовић, Миле Радетић,
Сава Вукановић, Зарија Гашић, Манојло Глишо
Богдановић, Милан Остојић, Сава Кос.

ПРИЈЕДОР:

Жалећи врло што не можемо присуствовати величанственој прослави срцем и душом смо учесници желећи народном мезимчету све то бољи напредак на срећу свеколиког Српства.

Др. Ивановић, Велимир Добраш, Цвјетко Пеичић.

ПРИЈЕДОР:

Радосним срцем и душом учествујемо у прослави десетогодишњице спасоноснога рада наше велике заштитнице, са најљепшим жељама кличемо: Здраво!

Српски Соко и Вила.

РАШКА:

И ми из старе српске жупаније рашке желимо да луча Просвјете и у будуће свијетли својим досадашњим сјајем на понос Српства.

Милица и Тихомир Шарковић, трговац, Жарко Чајкановић, окружни шумар, Јелисавчић, поштар, Растимир Перуничкић, учитељ.

РИСАН:

Честитам значајну прославу жељом да Просвјета под покровом Светог Саве не престане заслуживати благослове свију покољења, подижући српски углед и напредак.

Донисије Миковић.

РОГАТИЦА:

Прославу Просвјете поздрављамо честитајући видан успјех нове генерације на препороду Српства уже нам отаџине.

Српска Општина.

РАЈЛОВАЦ:

Данашњој прослави придружујемо се и ми цијенећи узвишени рад нашег највећег културног друштва.

Рељевска богословска Омладина.

РУМА:

У ономе часу, кад Европа просвјету запоставља, још се више дивим величанственој прослави Српске Просвјете.

Др. Жарко Миладиновић.

СВИЛАЈНАЦ:

На препороду српскога народа у Херцег Босни плодни рад Просвјетин нашао је одлична признања и код Свилајначког одбора Културне Лиге.

СВИЛАЈНАЦ:

Данашњу лепу свечаност честита и жели Просвјети много година успешна рада на корист просвете и културног напретка поносне Босне.

Гимназија.

СВИЛАЈНАЦ:

Честитајући десетогодишњу прославу Просвјете шаљемо из питоме Ресаве браћи у Херцег Босни српско поздравље.

Ресавски Соколи.

СВИЛАЈНАЦ:

На далеко је одјекнула десетогодишња прослава симпатичне Просвјете, па је са радошћу поздрављају

Ресавски стрелци.

СВИЛАЈНАЦ:

Честита десетогодишњу прославу

Ресавско пјевачко друштво Поклич.

СВИЛАЈНАЦ:

Са огњишта просветног и културног рада у Ресави шаљу топлу честитку Просвјети на просветном раду њезину.

Библиотека ресавске Омладине.

СМЕДЕРЕВО:

Преставници престонице седога српскога деспота Ђурђа Смедеревца града Смедерева, шаљу браћи у Босни и њиховој културној Просвјети приликом прославе десетогодишњице најлепше жеље за остварење својих српских идеала.

Председник града Смедерева Филип Симић.

СКРАДИН:

Учествујемо у вашој слави. Просвјетом слободи тежимо сложено: Живјели!

Српска Читаоница.

СПЉЕТ:

Придружујемо се духом тој данашњој братској Српској прослави и желимо најљепши успјех.

Српска Слога.

СПЉЕТ:

Радујем се прослави, још већма напретку Просвјете, жалећи да не могу учествовати.

Др. Лујо Маци.

СОМБОР:

Савез српских певачких друштава, високо ценећи просветни рад многозаслужне Просвјете, искрено честита радосни јубилеј и жели много успеха, напретка и Божијег благослова за наступајући децениј.

СОМБОР:

Поштоваоци самопреганога и успешнога рада на просвети желимо Вам нове и све веће успехе.

Професори мушке српске учитељске школе:
Стеван Јовић, Васа Стајић, Марко Протић, Коста Стојачић, Никола Легатић, Душан Темеринац.

СОМБОР:

Признања на досадашњем а жеље за будући рад.

Павле Тезин, управитељ учитељ. школе.

СОМБОР:

Честитајући данашње славље одаје заслужено признање и хвалу досадашњем родољубивом културном раду и кличе *vivat crescat et floreat*.

Српска православна учитељска школа.

СОМБОР:

У радости и слави Вашој живо учествује и срдечно честита

Др. Јоца Лалошевић.

СОМБОР:

Преходница, дружина ученица православне српске учитељске школе, срдечно поздравља десетогодишњицу часног културног рада друштва Просвјете.

СКОПЉЕ:

Честита прославу и жели напредак са архијерејским благословом и српским поздравом.

Митрополит Вићентије.

СКОПЉЕ:

У име наставника и ученика српске гимназије учитељске школе и више женске школе у Скопљу најсрдачније честита прославу десетогодишњице Просвјетиног плодног рада и жели да њеној прошлости следује још благотворнија будућност.

Заступник директора Др. Алекса Станишић.

СКОПЉЕ:

Тек образована Просвјета Отоманских Срба честита рад и жели успјех.

За Управу Лекић.

САНФРАНЦИСКО:

Бористе се и побједисте, окупљена браћо, на свесрпској слави, слави српског уједињења. Поздрављамо Вас.

Срски Народни Фонд.

СТОЛАЦ:

Значајну прославу десетогодишњег Просвјетина рада са најбољим жељама одушевљено честита

Српска Општина.

СТОЛАЦ:

Данашње славље српске Просвјете срдечно честита

Терзић.

СТОЛАЦ:

Жалим да не могу присуствовати Просвјетиној прослави. Молим да примите моју искрену честитку.

Махмуд Алихоџић.

САНСКИ МОСТ:

Хуманитарну установу и прославу подмлатка српске омладине поздравља

Пододбор Просвјете.

САНСКИ МОСТ:

Успјешан рад, сјајну прославу међу окупљеним Српским Народом поздравља

Српска Општина.

САНСКИ МОСТ:

Поздрављамо прославу десетогодишњице напредног рада.

Побратимство.

САНСКИ МОСТ:

Придружује се и поздравља прославу

Српска читаоница.

СТАРИ МАЈДАН:

Српски народ овога краја прима духовно учествовање у Вашој и својој слави и шаље срдечну честитку.

Општина Стари Мајдан.

СТАРИ МАЈДАН:

Искрено желећи да Просвјета напредује честитам.

Ковачевић.

СТАРИ МАЈДАН:

Срдечно честитамо знамениту прославу и шаљемо топле поздраве.

Свештеници: Светислав Давидовић из Старог
Мајдана и Лазар Ђулибрковић.

ТОНОПА (НЕВАДА):

Десетогодишњицу честитамо са: Напријед, у просвјети је спас. 50 К добровељног прилога шаљемо поштом.

Друштво Српске Омладине.

ПРИБОЈ (Новопазарски Санџак):

У прослави десетогодишњег културног рада Просвјете душевно учествује, и славље са најљепшим жељама честита.

Прибојско-бањска општина.

ПРИБОЈ (Новопазарски Санџак):

Прославу десетогодишњице просвјетног и културног рада Просвјетиног са најљепшим жељама честитам и српски поздрављам.

Михајло Борисављевић.

ПРИБОЈ (Новопазарски Санџак):

Са најљепшим жељама најсрдачније честитам прославу десетогодишњег културног и просвјетног рада Просвјете. Примите са свом браћом српски поздрав.

Гаврило Борисављевић.

ПЛЕВЉЕ:

Душевно учествују у прослави, уз најљепше жеље честитају десетогодишњицу, присутнима српски поздрав шаљу

Ђоко, Лазо Шећеровић, Митрановић.

ТРИЈЕСТ:

Срдачно честитамо прву десетогодишњицу вашег друштва, сјајним успјесима крунисаног, са жељом да дочекамо и стогодишњицу са непрегледном културном војском раденика.

Српска Општина.

ТРИЈЕСТ:

Поносни вашим десетогодишњим радом, високо дигните зубљу народног просвјетивања и наставите започетом стазом. Бог ће благословити ваш труд!

Српска Читалоница.

ТУЗЛА:

Духовно учествујем у прослави десетогодишњице дичне нам Просвјете и из дубине душе шаљем свесрдне молитве Оцу Небесноме, да милошћу својом обасја и прослави културни и просвјетни рад миле нам Просвјете, да умножи плодове племенитог рада њезина и да благослови све оне српске родољубе, који ма чиме допринијеше да је до ове величанствене и заносне славе и светковине Просвјетине дошло и доћи могло. Vivat, crescat, floreat, живила Просвјета, и сви чланови њезини као и сви учесници данашње светковине! Са очинским поздравом и архијерејским благословом

Иларион, митрополит тузлански.

ТУЗЛА:

Десетогодишњицу одушевљено поздравља и најсрдачније честита

Тузлански црквени суд.

ТУЗЛА:

Сретно славље успомени десетогодишњице културног и националног рада Просвјете! Дај, Боже, и у будуће још вишег рада и бољег успјеха.

Магистер Ђајић.

ТУЗЛА:

Са радошћу поздрављамо прву културну прославу Срба Херцег-Босне! Сретно дај Боже!

Добротворна Задруга Српкиња.

ТУЗЛА:

Ријетком слављу десетогодишњице Просвјете придружује се и жели сваки напредак Просвјети

Српска Општина.

ТРЕБИЊЕ:

Данашњу највишу свечаност Србинову поздрављам уз жељу за строструким даљим напретком. Веома жалим што ради слабости не могу доћи. Напријед против мрака! Живјела наша културна матица и њене свјесне вође!

Тодор Перовић.

ТРЕБИЊЕ:

Честитам прославу у хиљаду добријех срећа. Боже унапријед боље! Живио одбор „Просвјете“! Прилагачи се хиљадили! Живјели мили гости! Српско поздравље свима.

Тодор Перовић.

ТРЕБИЊЕ:

Десетогодишњицу Просвјете најсрдачније честитамо. Рад Просвјете уродио свеобилатим корисним плодом Српском Народу. Живили родољуби српске Просвјете За српску православну општину Требиња

Протојереј Правица.

ТРАВНИК:

Прославу десетогодишњице Просвјете срдачно честитамо у жељи, да идућа деценија многоструче напредак културе у нашим крајевима на корист свега Српства.

Свештеник Ђосовић, Панић, Пејановић,
Душан Јовановић.

ТЕШАЊ:

Десет година напредног рада поздравља

Српска основна школа.

ТЕСЛИЋ:

Учествујемо духовно у свеопштој прослави. Немогуће доћи због храмовске славе.

Поп Јеврем Станковић, поп Ристо Вуковић,
Љубомир Симић.

УЖИЦЕ:

Десетогодишњицу успешног просветног и културног рада Срба у Босни и Херцеговини честита

Михајло Живковић, директор гимназије.

УЖИЦЕ:

Срећна десетогодишњица плодног културног рада. Шаљем поздравље ужичке Културне Лиге. Просветом култури, културом слободи. Председник окружног одбора Културне Лиге.

Михајло Живковић.

УЖИЦЕ:

Данашњу прославу честитамо са одушевљењем и жељом, да још више и боље користи донесе драгој браћи.

Мирко Поповић, Павле Вујић, професори.

УЖИЦЕ:

Поздрављамо културну прославу и желимо да Просвјета и даље успешно ради на просветном и економском напретку српског народа у Босни и Херцеговини. Наставници гимназије ужичке

Раденковић, Урошевић, Драгосављевић,
Ускоковић, Јерковић, Радуловски,
Мацура.

УЖИЦЕ:

Данашњу прославу честита и шаље српски поздрав целој Босни и Херцеговини у име ужичких Сокола

Павле Вујић професор.

УЖИЦЕ:

Честитамо прославу десетогодишњег рада Просвјете са жељом, да још дуго година истраје у трезвеном раду.

Заступство Трезвене Младежи.

УЖИЦЕ:

Честитају десетогодишњицу хуманог друштва, радују се успјесима новог оружја просвете, поздрављају вредну браћу и кличу: Просветом — слободи.

Матуранти ужичке гимназије.

ФОЧА:

Радујући се нашем данашњем великом народном празнику, желимо да наша просвијећеност почива на гранитном темељу трезвености.

Побратимство.

ФОЧА:

Данашња наша народна свечаност нека нам покаже пут бољој будућности.

Алекса Јеремић.

ФОЧА:

Просвјетом слободи! Здраво!

Српски Соко.

ФОЧА:

Духом учествујем у прослави омиљене Просвјете. Дај Боже, много година опстојала и сво Српство око себе окупила.

Самарцић судија.

ФОЧА:

Честитам данашњу прославу, највећу нашу узданицу и полажем преко Српске Централне Банке скромни добротворски улог од 500 круна. Поздрављам

Јово Јерemiћ.

ЕРЦЕГ-НОВИ:

Данашњој прослави уз читаво Српство придружује се и честита десетогодишњицу желећи да друштво продужи свој рад са успјехом на корист Српског Народа и просвјете

Опћина Ерцегновачка.

ЕРЦЕГ-НОВИ:

Придружује се данашњој ријеткој српској прослави и шаље прилог 50 круна Српска Кредитна Задруга Херцег-Нови.

ЕРЦЕГ-НОВИ:

Духом учествујемо слављу желећи добар успјех и напредак.

Српски Дом.

ЦЕТИЊЕ:

Црквено пјевачко друштво Његуш, радосно поздравља данашњу значајну прославу десетогодишњице Просвјетина рада на просвјетном и културном пољу браће Срба Босне и Херцеговине, кличући *vivat, cresat, floreat*.

Предсједник Мил. Рамадановић.

ЦЕТИЊЕ:

Уредништва „Црногорскога и Цетињскога Вјесника“ честитају благотворни десетогодишњи рад Просвјете желећи, да и одсад буде вриједна матица свега што води добру, користи и напретку српском. Поздрављају одабрану киту сакупљених Срба и кличу сретно и дуговјечно.

Уредник Борислав Минић.

ЦЕТИЊЕ:

Данашњој прослави десетогодишњице Просвјетина корисног успјешног рада придружује се

Уредништво Домаћег Листа.

ЦЕТИЊЕ:

Срдачно учествујем у вашем значајном слављу и довикујем: живјели, напредовали, цвјетали у корист народа, коме сте свој труд посветили!

Јанко Милић.

ЦЕТИЊЕ:

Прославу десетогодишњег плодносног просвјетног и културног рада Просвјете српски поздрављам.

Љубо Бакић.

ЦЕТИЊЕ:

Жалећи веома, што ми није било могуће одазвати се вашем драгом позиву, те лично присуствовати вашем слављу, овијем путем изјављујем вам моја најсрдачнија честитања са најбољим жељама за успјех вешег за наш народ толико корисног рада.

Живко Драговић.

ЦЕТИЊЕ:

Грађанство пријестолнице Црне Горе духовно учествује у вашој прослави и радује се успјесима друштва Просвјете, које је већ досадашњим својим радом Српство задужило захвалношћу.

Предсједник Цетињске Општине Милошевић.

ЦЕТИЊЕ:

Култура и просвјета подиже народе. Таки патриотски задатак свијесно је појмило друштво Просвјета и вршило десет година. Његов рад уродио је добрим плодом. Честитам желећи му и у будуће срећног напретка.

Митрополит Митрофан.

ЦЕТИЊЕ:

Прославу заслужне П р о с в ј е т е срдечно честитам и желим напредак и устрајност у њеном патриотском раду.

Владо Зимоњић.

ЦЕТИЊЕ:

Резултати десетогодишњег рада П р о с в ј е т е најизразитије свједоче, што се може, када се хоће. Радницима који просвјећују широке народне слојеве и смишљено припремају пионере културно народног уједињења част и хвала. У име професорског збора велике цетињске гимназије.

Мијушковић.

ЦАЗИН:

Српском великом слављу прикључује се овдашња читаоница уз најтоплије поздраве и жеље, тичући се што успјешнијег процвата нашег најозбиљнијег културног друштва Српства.

Српска Читаоница.

ЧАЗМА:

Са српске страже око развалина манастира Чазме, српски те поздрављају и желе, да и даље будеш вођа српске Босне поносне

Стеван Радујковић, Васо Вукдраговић, Милан Узелац, Гајо Савин, Јандро Дамјановић, Ђуро Цвијановић.

ЧАЧАК:

Наставници чачанске гимназије одушевљено поздрављају прославу десетогодишњице П р о с в ј е т е, желећи велики успех у будућем раду. Живела српска П р о с в ј е т а.

Директор гимназије Мојковић.

ЧАЈНИЧЕ:

Сакупљени овдје на сијелу као прослави десетогодишњице П р о с в ј е т е честитају вам славље

Повјереник Комадиновић, Задруга Српкиња.

ЧАЈНИЧЕ:

Честитајући десетогодишњицу желимо, да данашње одушевљење за П р о с в ј е т у у Сарајеву у будуће обузме све слојеве нашег српског народа. Жалимо што због свечаности црквене нијесмо могли послати изасланика.

Српска Општина.

ЧАЈНИЧЕ:

Десет година неуморнога рада слави данас свој триумф. Одудевљење, које се данас у Сарајеву манифестира нека вас охрабри на још успјешнији рад.

Српска Читаоница.

ЧАЈНИЧЕ:

Сјај данашње славе нек ко сунце сине, и обасја Српство широм отаџбине!
Вукадин Зечевић, Љубо Драшковић, Ђорђо Ђоковић, Драго Лајовић, Захарције Зечевић,
Велимир Миловић, Спасо Зечевић.

ЧАЈНИЧЕ:

Сретна десетогодишњица! Желимо успјех на свима пољима рада! Жалимо што не присуствујемо.

Гавро и Симо Комадановић.

ЧАЈНИЧЕ:

Честитамо прославу. Устрајте у културној борби Српства. Српски поздрав
Мухамед Хаџисмајловић, Алиага Хаџисмајловић.

ЧАЈНИЧЕ:

Честитамо десетогодишњу свечаност, желимо успјех на сваком просвјетном раду.
Шећеровић.

ЧАЈНИЧЕ:

Честитамо десетогодишњицу Просвјете, која ради на напретку милог нам Српства.

Ученици Српске Основне Школе.

ШАБАЦ:

Жалим што не могу лично учествовати на десетогодишњем слављу Просвјетином. Знајући за плодан и користан рад Просвјетин на просветном, културном и привредном пољу, желим да тај рад у будућности буде још бољи и плоднији и кориснији за тамошње Српство. Желим да се Просвјета диже и оснажи, живи докле траје Српства и српског имена! Поздрав свој српској браћи искупљеној на данашњем слављу.

Божо Милановић.

ШАБАЦ:

Шабачко женско патриотско друштво честита прославу и жели успеха у раду.
Председница Анка Гашић.

ШАБАЦ:

Сваком народу просвета је сунце среће и напретка. Сретна свечаност!
Петрановић.

ШИБЕНИК:

Захвалне Херцег Босни, отаџбини својих основатеља: Јована Бована и Петра Ковачевића, двије српске школе најстарије на Приморју поздрављају данашњу славу културног рада богата успјесима.

Управа српских шибеничких школа.

ШИБЕНИК:

Честитам десетогодишњицу племените установе која цвијећем просвјете наше мило Српство кити, да га окићено још више волимо, а љубљено још јаче бранимо. Цвале Вам на вашем даљем путу лаворике којима ће се нови јунаци овјенчати и бршљан који ће у великом и пуном усхићења загрљају да око бијелог Сарајева окупи све Србе које подржава нада заслужене боље будућности.

Др. Лујо Бакотић, народни посланик.

ШИБЕНИК:

Не сустај, полети на југ, донеси свету слободу браћи!
Поп Крстановић.

ШИБЕНИК:

Успјеси Просвјете потврђују истину изречену у историји од самог ауктора спаљеној, да су Босна и Херцеговина треће средиште Српства. Они оснажују увјерења да противни напори и утицаји не могу понизити ни задржати процес оживотворења циља, коме је култура средство поуздано. Ми Срби са Приморја дијелећи наде средишта српских одајемо признања радницима Просвјете, који својом истинском службом томе циљу спремише данас српску славу једне његове побједе.

Др. Никола Суботић.

ШИБЕНИК:

Свим срцем честитамо десетогодишњицу.
Српска Читаоница.

Б. Писмене честитке.

БЕОГРАД:

Поздрав Просвјети!

Све што човјек има створио је подузетни дух, знање и рад. Ал' шта је рад, шта дужност, шта патриотизам и све људске врлине, ако их љубав не прати? И највеће жртве приносимо радо, кад то чинимо из љубави. Љубав диже, љубав прашта, љубав греје, она је сунце нашег бића. И родољубље је сунце: оно је Српски Народ, тог вековног мученика, грејало и одушевљавало на јуначка дела, оно му је светлило кроз бурна времена народне борбе. Родољубље је Српском Народу довикнуло: Устај, бори се, не дај се! Не чекај туђу помоћ, уздај се само у своју снагу, у своју главу и у своје руке. Где један за све а сви за једног, где свак за себе а сви целини

доприносе ради добра и напретка свога народа, ту мора бити успеха. Ко пак пред бедним и невољним, па били они ма које вере и народности, врата затвара, затвориће му се и рајска: Пред Богом смо сви једнаки, он мери само наша дела — племенито срце Српскога Народа створило је ову изреку. Лепо је, што се ми можемо са нашим претцима поносити, ал ће још лепше бити, ако и ми њима будемо на част служили.

На дело дакле борци просвете, доприносите к остварењу наших народних идеала и идеала Човечанства, па ће се нов са старим спојити дух и удвојеној снази силом воље и стари ће се поклонити век. Амин.

Савка Суботић.

БЕОГРАД:

Честитам прославу.

Најлепше жеље за што већи напредак друштва.

Управи друштвеној захвалност на доказаном успеху и раду.

Искрено српско поздравље свима

Таса Ј. Миленковић.

БЕОГРАД:

Друштво „Св. Саве“ срдечно честита својој посестрими Просвјети десетогодишњицу њенога рада културнога на просвећивању српскога народа у Босни и Херцеговини и жели јој да и даље на том раду истраје ради среће и напретка свих синова Босне и Херцеговине без разлике вере, јер је сваки Србин брат, ма које вере био.

Председник друштва „Св. Саве“ Ацо Ђорђевић.

БАР:

Враћајући се из Италије, гдје сам био на одсуству, налазим Вашу позивницу на свечаност десетогодишњице Просвјете, просвјетног и културног друштва Срба из Босне и Херцеговине.

Много ми је жао, што нијесам могао прије одговорити и бар телеграфски Вам честитати на исти дан свечаности, пошто ми није било могуће лично присуствовати на ту лијепу свечаност.

Молим Вас, господине предсједниче, да ме изволите извинити за ово моје нехотично закашњење, колико Ви, толико и господа Ваше колеге.

Ја се свесрдно радујем Вашим одличним досадашњим успјесима на културном пољу, те Вам из свега срца и из све душе желим да и по сада прослиједите сличне ловорове брати за добро, корист и напредак нашег народа.

Изволите, господине предсједниче, примити Ви и господа Ваша колеге увјерење мога одличног поштовања, којим биљежим се Ваш одани

Др. Никола Добричић, Арцибискуп, Примас Српски.

БОС. КРУПА:

Најтоплије Вам захваљујем на цијењеном позиву, да лично присуствујем на ријеткој прослави Просвјете, али жалим што се ради поремећеног здравља не могу одазвати.

Желим, да ова слава буде на дику и част цијелом Српству и подстрек у даљем још бољем напретку и процвату дичне наше Просвјете.

С одличним поштовањем:

Марко Добројевић.

ВУКОВАР-СРИЈЕМ:

Проникнут идејом културног јединства српског народа осниваног на просвјети, којој и то друштво служи већ десет година, поздрављам десетогодишњу прославу од свег срца, честитам то лијепо народно културно славље. Просвјети желим и даље успјешан рад.

Примите српски поздрав:
Милан Павлов Јовановић.

ГЛАМОЧ:

Искрено честитамо десетогодишњу прославу наше Просвјете са жељом, да новом снагом уздигне високо лучу своју, која ће културно препородити српски народ наше домовине!

Српска Читаоница.

ДУБРОВНИК:

Просвјета је кћерка бијела дана
Просвјетом нас жарко сунце грије,
А под сунцем златно класје зрије,
Просвјетом је земља обасјана;

Мајка нам је она богодана,
Под Њом оро своје гнијездо вије
И с тимора у долину зрије,
Он зна шта је слобода злаћана.

Здраво била, утјехо народа,
Нема плода без тебе ни рода,
Славимо те сложено од уранка,

Сваког часа пјесмом без престанка,
Ој, Просвјето, божија си слика,
Буди Србу и понос и дика!

Најсрдачније понављам честитање уз живу жељу да добри Бог сваку умножи и наспори на ухар Просвјете милога нам српскога народа, чија ће будућност бити сјајна и срећна, јер просвјета само ствара чудеса.

Бог помагао!

На 22. септембра 1912.

Вид Вулетић-Вукасовић, професор.

ДОБРЛИН:

Скромни наш прилог Просвјети, којом нам Српство гиганским скоком унапредак лети. У будуће летиће нам, ако Бог да, још и боље, само треба у потпомагању њеном да покажемо солидарно још веће воље! Слава милим гостима Просвјетине десе, тогодишњице. Око Просвјете требају сви Срби да се збрате.

Добрлин, 7./IX. 1912.

Алекса З. Поцовић, парох Добрлински.

ИРИГ:

Величанствену десетогодишњу борбу друштва Просвјете против мрака, а за културни препород народа нашег Босне поносне, поздрављамо из дубине душе своје са жељом, да рад Ваш ожари светлошћу божанских врлина, знања и умења и чланове најскромније колебице наше, да сигурним кораком ступимо: Просветом к слободи ума и воље наше. Преставницима дичне Просвјете нека је свака хвала и част као прекаљеним борцима у најмучнијој борби — просвећивања народа.

Само напред! Из года у год скупљаћете око себе све већи број помагача, а и ми ћемо настојати, да за општу, бољу, културну величину Српскога Народа приложимо наше зрно. Здравствујте.

Са сестринским српским поздравом!

Добротворна Задруга Српкиња.

КАРЛОВЦИ:

Да свјетлост твоја обасја сваки кутак дичне нам Херцег-Босне искрено жели
Врховац.

КАНЗАС СИТИ:

Потписано друштво из овога далеког краја свијета са овим честита тој славној Просвјети њезину прославу десетогодишњег рада, коју приређује на Малу Госпојину о. г., и жели јој од свега срца да поради много година за корист свога драгога

Српскога Народа, а особиту јој захвалу изриче за досадањи њезин рад који је учинила своје народу, у првome реду својој омладини.

Из редовне сједнице одјела 59. св. Георгија Српско Православног Савеза „Србобрана“ од 1. септембра 1912. год.

Предсједник: Мане Ковачевић; перовођа Симо Шупица.

КОПРИВНА:

О десетогодишњи свијетли рад Просвјете разбијао се је мрак незнања, рапидно је корачила напретком просвјета и култура миле Отаџбине наше. Признавајући то, ради смо учествовати у том српском великом славњу. Тога ради Одбор ове црквене општине у име своје одашиље из средине своје г. Милоша Брежанчића, студ. мед. По томе изасланику своје уплећемо у вијенац тога великог славља и своју честитку са најтоплијом жељом, да нам то друштво дочека и стогодишњицу прославе своје.

За српско православно општину: предсједник:
Јован Брежанчић, свештеник; перовођа: Крсто
Вуковић.

НОВИ ПАЗАР:

Дубоко жалећи што нам и поред наше најбоље воље није било могуће узети личног учешћа у прослави десетогодишњице Просвјете, ми духовно учествујући, молимо Одбор да изволи примити наша најсрдачнија честитања. Поштанском упутницом шаље скромни прилог франака 20 Просвјети.

Изволите примити уверење нашег одличног поштовања

За Фонд Цркве Св. Николе: предсједник: Ј. Ђ.
Кутурец; деловођа Мито М. Окошановић.

ЊУЈОРК:

Српски Културни и Добротворни Фонд у Америци срећан је да Вам приликом Ваше десетогодишње прославе честита успјешан рад на пољу српске просвјете, са жељом за даљи успјех у Вашем благословеном раду.

Живила „Просвјета“ на дику и понос Српског Народа!
3. септембра 1912.

М. И. Пупин, предсједник.

ЊУЈОРК:

Десетогодишњи племенити рад тога личнога друштва требао би да се крунише на дан прославе, и да од данас Просвјета у будуће буде расадник не само за Србе у Босни Херцеговини, него за све, гдје их год има.

И ми, који смо ради нужде оставили наша отњишта, да под земљом у америчким рудницама и загушљивим творницама тражимо за нас и за наше на дому зараде, који у мраку тражимо свјетлости и лутамо у тами незнања, жељно очекујемо, да и нас обасјају зраци свјетлости тога племенитог друштва, па да нас та свјетлост прати и чува као своје синове за све вријеме нашега боравка и да се опет повратимо здрави и чили у своју милу Отаџбину.

Честитамо десетогодишњи рад миле нам Просвјете. Вама у управи и данашњој скупштини мећемо на срце и овамошње Српство, а нарочито Српско Соколство и антиалкохолна удружења, да нас у будуће не заборавите.

Примите српски братски поздрав. Здраво!

Петар О. Стијачић, уредник „Сокола“.

ПРИЈЕДОР:

Са радошћу дочекасмо десетогодишњицу опстанка нашег највећег и најпречег просвјетног друштва. Шаљемо свог нарочитог изасланика и члана пододбора госп. Никодима Мијатовића, да присуствује прослави, да види и да нам прича о величини њезиној. Пред нашим очима величајна је ма и најскромније приређена била. Величајна је за то, што обиљежава и закључује једну декаду година жиљаваог, родољубивог рада, у којем је имао учешћа цио народ српски, па и ми.

Желећи да прослава у сваком погледу најбоље успије, изричемо благодарност покретачима и првим оснивачима Просвјете на њиховом раду, који је тако сјајним успјехом крунисан био!

Слава добротворима!

Живио наш мили, стрпљиви народ!

Хиљадили се његови претходници!

Просвјетом душевној и физичкој слободи!

Пододбор Просвјете.

САН ФРАНЦИСКО:

Са обала тихог Окејана искрено честитам десетогодишњицу Просвјете, желећи да још дуго буде опстојала на корист и понос нашег потиштеног народа.

С поштовањем члан
Јово Ј. Геруновић.

САРАЈЕВО:

Пригодом прославе десетогодишњице Просвјете част ми је славном наслову овим срдечно честитати уз топлу жељу, да се овако корисна и по културни развој народу важна институција још боље и плодносније разгранана.

Уједно се захваљујем на поштовеном позиву на прославу, те жалим, да отворењу исте — запријечен службом — не могу лично присуствовати.

Изволите примити израз мојег особитог поштовања и оданости

Др. Мадуровић, дворски савјетник.

ТРСТ:

Захваљујемо Вам се на позиву о прослави десетогодишњице наше дичне Просвјете. Пуно жалим што оптерећен пословима не могу лично присуствовати овој по наш српски народ заиста значајној прослави.

Живо сам пратио Ваш десетогодишњи рад и Ви можете бити поносни са резултатима, које сте у првом деценију показали. Наставите у истом правцу и даље и ја вјерујем, да ће Ваш плодносни рад пожњети још сјајније успјехе.

Желећи да наша дична Просвјета достојно успрославља и даљне своје деценије, шаљем прилог овогодишњој прослави од К 100.

Са српским поздравом и поштовањем:
Лазар Аничич.

ЦЕТИЊЕ:

Свесрдачно честитамо десетогодишњицу Вашег плодног и успјешног рада на просвјетном и културном пољу, желећи, да и на даље дјелујете на понос и корист Српства.

Молимо Вас да примите 20 круна као наш најскромнији прилог на Вашу добротворну сврху.

Са српским поздравом:
За Народну Штедионицу на Цетињу Ђакон Ив.
Калуђеровић, М. Иванишевић.

ЦЕТИЊЕ:

И уредништво „Цетињског Вјесника“ и уредништво „Гласа Црногорца“ жале од свег срца што неће бити заступљена на тој Вашој свечаности, у којој ће радо и искрено учествовати духовно, желећи из дубине душе Просвјети сваки успјех и напредак у њеном корисном раду у Српској Елзас-Лотарингији.

Примите, господине, увјерење мога одличног поштовања.

С поштовањем:
Борисав Сл. Минић, главни уредник „Цетињског
Вјесника и „Гласа Црногорца“.

ЧИКАГО:

Немогуће нам је учествовати на Вашој ријеткој сјајној свечаности т. ј. прослави десетогодишњице Просвјете, због које смо дубоко од радости потрешени, надајући се да ће Просвјета донијети доста користи и напретка у сав Српски Народ.

Наше друштво ријешило је једногласно на сједници одржаној 14. о. мј. отправити Вам један мали дарак из наше благајне у висини 50 круна, које смо данас упутили преко поште.

Примите српски поздрав:

За Управу Друштва „Св. Ђорђа“, предсједник
надзорног одбора: Митар Кујачић; рачуновођа:
Алекса Шапурчић.

ЧИКАГО:

Радујемо се прослави десетогодишњице Вашег рада на културном и националном пољу. За кратко вријеме доста сте учинили, а надамо се да ћете у будуће радити још више.

Шаљемо Вам прилог од 50 К, а и у будуће нећемо заборавити ту корисну и потребну установу.

Шаљемо Вам српски поздрав и остајемо Друштво „Српско Јединство“.

Предсједник: Аћим Лугоња; тајник: Милован
Милановић.

ЧИКАГО:

Прославу десетогодишњице рада наше Просвјете сматрамо јасним доказом наше пробуђене свијести и живим свједоком наше способности за потхвате широког националног културног значаја.

Ми из ове даљине учествујемо свом душом у тој ријеткој народној свечаности и смјело ступајући стазом, коју нам је буктиња Просвјете обасјала чисто видимо, да ћемо се моћи само онда осјећати срећним, када се братски загрлимо у нашој заједничкој отаџбини, чије је ослобођење и напредак наш идеал.

Јасно видимо пред собом нашу љепшу заједничку будућност а у просвјетном раду, који ево и ми овамо скромно допуњујемо, најбољу залогу њезиног скорог остварења.

Желећи да овом приликом као цјелина узиђемо један камен у Просвјетин Дом као нашу народну зграду, шаљемо Вам прилог од 50 К и наше братско Соколско Здраво!

За Српску Соколску Жупу Америчку, старјешина:
Душан Б. Поповић; тајник М. Јокановић.

ЧИКАГО:

Драга браћо!

Наш пододбор Просвјете, жели Вам сретно прослављање десетогодишњег рада Просвјетиног, те да и у будуће још више послужи Просвјета на корист и понос Српскоме народу.

Просвјета и десетогодишња јој прослава радује нас, те и ми у овој прослави придружујемо се са задовољством, а особито кад видимо добре успјехе на ширењу знања и народног благостања.

Од стране овога пододбора Просвјете из Чикага примите српско поздравље и срећно Вам славље!

ШАБАЦ:

Хвала на сећању и позивању, браћо. Жалим јако, што на тако ретку свечану просветно-културну народну манифестацију не могох доћи, али мислима сам сав са Вама.

Честитајући десетогодишњицу Просвјете, желим да дочека и 50-годишњицу свог корисног рада — да буде сталан стожер за тамошње Српство, око кога ће се Срби родољуби скупљати, да потраже утехе и у тешким данима искушења и да се

крепе надом на бољу будућност своју, да буде најзад кула светиља, која ће својим моћним зрацима разгонити густе помрчине, које су Вас увиле и указивати прави српска пута, да ни један Србин никад не залута...

Живила Просвјета! Живила Србадија!

Влад. Илић, адвокат.

ФРЕСНО КАЛАФОРНИЈА:

Од стране Српскога Добротворнога Друштва Јадран честитамо Вам на десетогодишњици свога темељитог рада на корист Српства у Босни и Херцеговини.

На данашњој сједници једногласно је закључено, да Вам се из друштвене благајнице пошаље прилог од 50 круна као доказ да Срби не заборављају своје културне установе ни са иједнога краја свијета.

Са српским поздравом:

Предсједник: М. Јовановић; тајник: Душан Б.

Трипчевић.

Садржај.

1. Свечана сједница Просвјете.	Стр.	3
2. Прва конференција изасланика културних утанова.	”	17
3. Друга ” ” ” ” ”	”	35
4. Друге свечаности приликом прославе.	”	49
5. Честитања о свечаности.	”	59

Погрешке.

Важније штампарске и друге погрешке ово су: Срђене мјесто Срђане (стр. 4 ред 12.) вођу Соколске жупе мјесто старјешину Соколске жупе (стр. 4. ред 12.), Стјепо мјесто Стијепо (стр. 11. ред 33.) На стр. 13. у реду 38. изостале су ријечи: Ријеч има „Зора“ мјесто „Зоре“ (стр. 14. ред 11.), исцрпили мјесто исцрпли (стр. 15. ред 39.), овог мјесто свог (стр. 17. ред 13.), батад мјесто кад би (стр. 23. ред 39.), уређене мјесто урођене (стр. 24. ред 15.), резултатима мјесто резултатима (стр. 26. ред 48.), вестилинка мјесто весталинка (стр. 32. ред 6.), преећи мјесто прећи (стр. 32. ред 18.), Стјепе мјесто Стијепе (стр. 52. ред 26.), Срђен мјесто Срђан (стр. 52. ред 51.) У првој конференцији штампан је говор г. Душана Кеџмановића иза говора г. Др. Тихомира Остојића а треба да је говор г. Д. Кеџмановића штампан пред говором г. Др. Т. Остојића.

ИЗДАЊЕ ДРУШТВА ПРОСВЈЕТЕ.

